İSLAM VE BATI EĞİTİMİNDE
OKULÖNCESİ EĞİTİMİ
(Hedefler-Etkinlikler)

İsmail SAĞLAM

İsmail SAĞLAM

1965 yılında Erzurum-Narman-Tuztaşı Köyünde doğdu. İlkokulu köyünde 1976 yılında, Liseyi 1984 yılında Bursa İmam-Hatip Lisesinde bitirdi. Lisans öğrenimini 1989 yılında U.Ü. İlahiyat Fakültesinde, Yüksek Lisansı U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Okulöncesi Eğitimi" isimli teziyle 1995 yılında tamamladı. 1996 yılında başladığı, "İbadet Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar (7 14 yaş)" isimli Doktora tez çalışması bitmek üzere olan yazarın, çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.

1989-1992 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığında "İmam-Hatip" olarak görev yaptı. Bu esnada askerlik görevini yerine getirdi. 1992-1996 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği yaptı.

1996 yılından beri U.Ü. İlahiyat Fakültesinde Din Eğitimi Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak çalışmakta olan yazar, Fransızca ve Arapça bilmekte olup, evli ve üç çocuk babasıdır.

İSLAM VE BATI EĞİTİMİNDE

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ

(Hedefler-Etkinlikler)

İsmail SAĞLAM
U. Ü. İlahiyat Fakültesi
Din Eğitimi Anabilim Dalı
Araştırma Görevlisi

BURSA 2001

© Tüm yayın hakları kitabın yazarına aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz basılamaz, çoğaltılamaz.

ISBN: 975-6666-06-4

İslam ve Batı Eğitiminde

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ

(Hedefler-Etkinlikler)

İsmail SAĞLAM

Başta annem ve babam olmak üzere, okulöncesi dönemde bana emeği geçen herkese saygı ve hürmetlerimle...

İ. Sağlam

Dizgi	: Yakup SAĞLAM
Tashih	: Yard. Doç. Dr. Murat YURTSEVER, Yard. Doç. Dr. İsmail GÜLER
Son Okuma	: Adem SAĞLAM
Baskı Tarihi	: İstanbul, Temmuz 2001
Yayına Hazırlık	: Rehber Reklam Ajansı (0.224) 221 93 58 BURSA
İç Düzen	: Murat GÜÇYILMAZ
Kapak Tasarımı	: Rehber Reklam Ajansı (0.224) 221 93 58 BURSA
Kapak ve İç Baskı	: Motif Ofset / İSTANBUL
1. Basım	: Bursa,1995
2. Basım	: Bursa, 2001

KİTAP İSTEME ADRESİ:
İsmail SAĞLAM, Uludağ Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi.
Fethiye / BURSA
Telefon: (0.224) 243 10 66 GSM.: 0.543.663 10 49
E-mail:İsmailsaglam@turk.net
isaglam2001@yahoo.com

ÖNSÖZ

Eğitim, insanın yetişmesi ve hayata hazırlanabilmesi için vazgeçilmez bir vasıtadır. İnsan yaratılışından hemen sonra eğitim-öğretim faaliyetlerine girişmiştir. Allah (c.c.)'dan bütün eşyanın isimlerini öğrenen Hz. Adem, peygamberlik vazifesi ile beraber, bir eğitim kurumu olarak değerlendirilebilecek ailesine muallimlik de yapmıştır. Esasen bütün peygamberlerin, filozofların, bilginlerin yaptığı iş de ailesini ve insanlığı eğitmekten başka bir şey değildir. Bununla beraber insanlık tarihi içerisinde, birçok düşünürün, eğitimi bir fenomen olarak ele alıp, çeşitli sorunlarına yöneldiklerini görmekteyiz.

Eğitimin bir bilim dalı olarak ele alınması ise, 19. yy'da Batı'da gerçekleşmiştir. Osmanlı mektep ve medreselerinde eğitim ve öğretime dair dersler okutulmasına rağmen, bizde bilim dalı olarak ele alınması 1950'lerden sonra olmuştur. Din Eğitimi Anabilim Dalı da 1982 yılından itibaren İlâhiyat fakültelerinde, hem kendi gelişimini tamamlamakta, hem de toplumumuzun bu alanda çözüm bekleyen problemlerini çözmeye çalışmaktadır.

İslâm dininin insan hayatının her alanına tezahürünü, ilmi manada irdelemenin yanı sıra, eğitim bilimine tezahürünü de irdelemek öncelikli bir meseledir. İşte Din Eğitimi Anabilim Dalı, bu uğraşı fırsatını yakalamış durumdadır.

Çiçek açıp meyve veren bir ağacın, önce çekirdek olduğu gibi, insanda dünya hayatına önce çocuk olarak başlamaktadır. Çocukluk döneminin eğitimsiz geçirilmesini düşünmek imkansızdır. Öyle ise, bu eğitimin nasıl olması ve hangi temellere dayandırılması, günümüz İslâm eğitimcilerinin, üzerinde en çok duracakları konular arasındadır.

Toplumumuzda okulöncesi dönem çocukları genellikle ya ihmal edilmekte veya aileler ve eğitim kurumları, onların eğitiminde bazı yanılgılar içine düşebilmektedirler. Ayrıca çocuğun genel gelişim alanlarına yönelik hedef ve etkinlikler içerisinde, din eğitiminin/dini gelişimin düşünülmemesi de ayrı bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı, bu çalışmamızda çocuğa verilecek okulöncesi eğitiminin, onun din eğitimiyle bir bütünlük içerisinde ele almaya, hedef ve etkinlikleri de buna göre belirlemeye gayret ettik.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden ibarettir. Girişde, çalışmamızın problemini, önemini, amacını, kullandığımız kaynakları ve yöntemi, ayrıca konumuz açısından önemli bazı tanım ve kavramları açıklamaya çalıştık. Birinci bölümde, İslâm ve Batı eğitiminde okulöncesi eğitimin hedefini belirtmeye çalıştık. İkinci bölümde de, günümüz okulöncesi eğitiminde bulunması gereken hedef ve etkinlikleri belirtip, yeni bir okulöncesi eğitim modeli sunmaya gayret ettik. Sahasında yapılan ilk çalışma özelliğine sahip, diyebileceğimiz bu çalışmamızın muhtemel eksiklikleri ile beraber anaokullarına ve ailelere pratikte yol göstereceğini, okulöncesi eğitimde İslâmî anlayışın gündeme gelmesine vesile olacağını ve bu

konuda yapılacak ilmi çalışmalara zemin hazırlayacağını ümit ediyoruz.

Araştırmanın her safhasında yardımlarını esirgemeyen, konuya yaklaşım ve bakış açısı hususunda bana yol gösteren, danışman hocam Doç. Dr. Ömer ÖZYILMAZ Bey'e teşekkür etmek benim için büyük bir mutluluktur. Ayrıca yeri geldikçe bana zaman ayırıp eleştirileriyle katkıda bulunan, hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖCAL Bey'e, ve Prof. Dr. İzzet ER Bey'e içtenlikle teşekkür ederim. Yine çeşitli vesilelerle bu konuda bana yardımcı olan diğer hocalarıma ve arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

İsmail SAĞLAM

Temmuz 1995, Bursa

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....5
İÇİNDEKİLER.....9
KISALTMALAR.....13

GİRİŞ

A. PROBLEM.....19
B. TEMEL KAVRAM VE TANIMLAR.....27

BİRİNCİ BÖLÜM
İSLAM VE BATI EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ

İSLAM VE BATI EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ

A. İSLAM EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİN HEDEFLERİ.....37
1. Kur'an'da Okulöncesi Dönemdeki Çocuklarla İlgili Ayetler ve Bunların Hedefleri.....38
a. Çocukların Duygusal (Sevgi) İhtiyaçlarını Karşılamak.....39
b. Çocukların Bedensel İhtiyaçlarını Karşılamak.....40
c. Çocuklara Toplumsallaşmalarında Rehberlik Etmek.....43

2. Hadislere Göre Okulöncesi Eğitiminin Hedefleri.44

a. Çocukları Sevme, Allah ve Rasulünü Sevdirme ve Şahsiyetlerinin Gelişimini Sağlama.....45
b. Dil Gelişimini Sağlama.....48
c. İman Esasları Hakkında İlk Bilgiler.....50
d. Kur'an Okuma ve Duâ Etme.....51
e. Namaz ve Diğer İbadetlerle İlgili İlk Tecrübeler.....53
f. Yemek, Uyku ve Sağlık Kurallarına Uyma, Beden Hareketini Sağlama.....55

3. İslam Eğitimcilerinin Bazılarına Göre Okulöncesi Eğitiminin Hedefleri.....60

a. İbn Miskeveyh'e (V.421/1030) Göre.....60
b. İbn Sina'ya (V.428/1036) Göre.....61
c. Muhammed İbn Allan'a (V.1057) Göre.....62
d. Gazali'ye (V.505/1111) Göre.....63
e. Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya (D.1703, V.1780) Göre.....64
f. Bazı Halifelerin Talimatlarına (Eğitim Programlarına) Göre.....66

B. BATI EĞİTİMİNDE OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFLERİ.....71

1. Temel Gelişim İhtiyaçlarını Karşılamak.....72

a.Dil Gelişimini Sağlama.....72
b.Zihinsel (Cognitive) Gelişimini Sağlama.....74
c.Beden ve Hareket (Motor) Gelişimini Sağlama...76
d.Sosyal ve Duygusal Gelişimini Sağlama.....78
e.Yaratıcılık ve Bireysel Yeteneklerin Gelişimini Sağlama.....81

2. Estetik ve Entellektüel Eğitimin Verilmesi.....82
3. Dinî ve Ahlâki Gelişimini Sağlama.....84
4. Yurtsever ve Milliyetçi Kılmak.....86

5.Pratik Bilgi ve Beceri Kazandırmak.....87
6.Bilime Yöneltme ve İlkokul İçin Temel Önbilgi Kazandırma.....88

İKİNCİ BÖLÜM
OKULÖNCESİ EĞİTİMDE BULUNMASI GEREKEN HEDEFLER VE ETKİNLİKLER

A. OKULÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN HEDEFLER.....93

B. OKULÖNCESİ EĞİTİMDE BULUNMASI GEREKEN ETKİNLİKLER.....99
1. Sözlü Öğretim Etkinlikleri.....99
a. Şiir, Bilmece ve Tekerleme.....101
b. Masal ve Hikaye.....103
c. Biyografiler, Hatıralar ve Tarihi Olaylar.....104
d. Ayet, Hadis ve Duâ.....106
e. Diyalog.....108

2. Oyun Etkinlikleri.....110
a. Kendini ve Tabiatı Keşfe Yönelik Oyunlar.....111
b. Bedensel Harekete Yönelik Oyunlar.....113
c. Sayı, Renk, Şekil ve Zaman Kavramlarını Tanımaya Yönelik Oyunlar.....115
3. Taklit Etkinlikleri.....118
a. Tiyatro, Kukla ve Dramatizasyon.....118
b. Çocuğun Eğitimciyi ve Arkadaşlarını Taklidi.....119
4. Özbakım ve Pratik Beceri Kazandırma Etkinlikleri.....122
a. Yemek, Temizlik ve Sağlık.....122
b. Giyim-Kuşam, Tertip-Düzen ve Uyku.....124
c. Alışveriş Yapma.....126

5. Bireysel Yetenek ve Sanatsal Kâbiliyetleri Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler.....127
a. Resim.....129
b. Müzik.....130
c. Boyama, Kesme ve Yapıştırma.....134
6. Ahlâki Tutum ve Davranış Kazandırmaya Yönelik Etkinlikler.....136

SONUÇ VE ÖNERİLER.....141
BİBLİYOGRAFYA.....149
İNDEKS.....173

KISALTMALAR

ark.	:arkadaşı
agd.	:adı geçen dergi
age.	:adı geçen eser
agt.	:adı geçen tebliğ
ags.	:adı geçen seminer
agy.	:adı geçen yayın
arkl.	:arkadaşları
as	:aleyhi selam
bkz.	:bakınız
bs.	:baskı
c.	:cilt
çev.	:çeviren
dok. tez.	:doktora tezi
Hz.	:Hazreti
krş.	:karşılaştırınız
neş.	:neşriyat

ra.	:radiyallahu anh
s.	:sayfa
sav.	:sallallahu aleyhi vesellem
thk.	:tahkik
ts.	:tarihsiz
vb.	:ve benzeri
vd.	:ve devamı
Yay.	:yayını/yayınları
ys.	:yersiz

LİTERATÜRLE İLGİLİ KISALTMALAR

AAK.	:Aile Araştırma Kurumu
AAKB.	:Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı
Ank.	:Ankara
AÜDTCF.	:Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi
AÜEFY.	:Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları
AÜİF.	:Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
AÜİFD.	:Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi
DİBY.	: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
İFAV.	: İlâhiyat Fakültesi Vakfı
İst.	: İstanbul
İÜEFY.	:İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları
KTBY.	: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
MEBa.	: Mili Eğitim Basımevi

MEBK.	:Millî Eğitim Bakanlığı Klasikleri
MEGSB.	:Mili Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
MEBY.	:Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
OECD.	:Avrupa İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OEGM.	:Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü
OEYS.	:Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri
TDK.	:Türk Dil Kurumu
TDV.	:Türkiye Diyanet Vakfı
TDVY.	:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
TMK.	:Türkiye Millî Komisyonu
UÜB.	:Uludağ Üniversitesi Basımevi
UÜEF.	:Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ZGY.	:Zaman Gazetesi Yayınları

GİRİŞ

A. PROBLEM

Günümüzde okulöncesi eğitimi artık yetişkinlerin, özellikle de eğitimcilerin dikkatini çeken bir konu durumundadır. Çocuğun küçük yaşlarda aldığı eğitimin, ilerideki yaşlara olan etkisi bilimsel verilerle ortaya çıkınca, okulöncesi eğitimine duyulan ilginin de haklılık payı ortaya çıkmıştır.

Dünya ülkeleri arasında okulöncesi eğitimi okullaşma oranı Türkiye'den oldukça ileridedir. UNESCO'nun 1990 yılı istatistiklerine göre gelişmiş ülkelerde %65, Sahra Afrikası'nda %6-7 iken, memleketimizde %5 gibi oldukça düşük bir oranda, okulöncesi eğitimi okullaşma oranı göze çarpmaktadır.[1]

Türkiye'de bu oranın yükseltilmesi için gerekli altyapının var olduğu kanaatindeyiz. Ancak okulöncesi eğitiminin toplumumuzda yaygınlaşabilmesi için, hem toplumun gerçeklerine ve beklentilerine uygun hedef ve etkinlikleri içerisinde bulunduran programlar geliştirmekle, hem de çeşitli kamu ve özel kuruluşların okulöncesi eğitim kurumlarının teşekkülünde rol almalarını sağlamakla mümkün olacağı görüşündeyiz. Bütün bunlarla beraber son

1 UNESCO Statistics, 1990; Ülküer, Nurper, Herkes İçin Eğitim Hedefleri, Erken Çocukluk ve Okulöncesi Eğitim, 9. YA-PA OEYS, İst. 1993, s. 29.

yıllarda, özellikle İslâmî değerlere duyarlı halkımızın teşekkül ettirdiği bazı özel ve tüzel (vakıf, dernek, şirket vb.) kurum ve kuruluşların okulöncesi eğitimine ilgi duymaya başladıklarını ve bünyelerinde okulöncesi eğitimi vermeye çalıştıklarını görmekteyiz.

Yukarıda bahsettiğimiz bütün bu gelişmeler ekseninde, karşımıza bazı problemler çıkmaktadır. Bu problemleri iki maddede özetlememiz mümkündür:

1-Mevcut okulöncesi eğitimi veren kuruluşların uygulamalarına baktığımızda; birçoğunun etkinlikleri içerisinde, çocuğun temel gelişim ihtiyaçlarının karşılanmadığını görmekteyiz. Çünkü çocuğun fıtratında olan dînî, millî, manevî duygu ve gelişim ihtiyacını bir bütün olarak sağlamaktan yoksundurlar. Böylece etkinlikler içerisinde çocuklara; kendi kültür, inanç ve değerlerimizin kazandırılması üzerinde fazla durulmayıp, programlarda da gereğince yer verilmediğini söyleyebiliriz.

İslâmî değerlerle yoğrulmuş medeniyetimiz içerisinde, okulöncesi dönemindeki çocuklara yönelik teorik ve pratik mirasımız ve sahip olduğumuz değerler bu gözle incelemeye alınmamıştır. Okulöncesi eğitimi konusunda yapılan çeşitli ilmî toplantı, seminer ve araştırmalarda; çocuğa okulöncesi eğitimi etkinlikleri içerisinde Allah inancı ve sevgisi, Peygamber sevgisi, İslâm büyüklerini sevme ve önder edinme gibi konuların göz ardı edildiği dikkatimizi çekmektedir. İlmi bazda bu konular tartışılıp gündeme gelmeyince de, uygulamada bu değerlerin varlığından bahsetmek güç olmaktadır.

2- Düşünce bazında okulöncesi eğitiminde çocukların kendi kültür, inanç ve medeniyetimiz doğrultusunda bilgi ve

beceri kazanması gereğine inanan halkımızın, uygulamada düştükleri problemdir. Gerek aile içerisinde, gerekse anaokulu uygulamalarında çocuğun temel gelişim çizgisine uygun bir hedef ve etkinliğin tayin ve tespitinde yanılgılar olduğu, diğer bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Esasen gelişim basamakları içerisinde, eğitim yönünden en fazla ihmal edilen dönem, okulöncesi dönemdir. İşte bütün bunlardan dolayı, hem bu dönemin ehemmiyetini ortaya koymak, hem de bilimsel çevrelerde ve uygulama planında, kamuoyu oluşumuna katkıda bulunmak maksadıyla, okulöncesi dönem eğitimini çalışmamızın ekseni yaptık. Konuya, toplumumuzun kendi dünya görüşüne uygun ve günümüz eğitim bilimlerindeki gelişimi de esas alarak yöneldik. Böylece çağımızda gelişen, İslâmî anlayışa uygun bir okulöncesi eğitim modeli ortaya koymaya çalıştık.

Araştırmamızın amacı; çocuğun temel gelişimleri olan; dil gelişimini, zihinsel gelişimini, psiko-motor (hareket) gelişimini ve bedensel gelişimini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için önünün açılması gereğini belirtmenin yanında, gerekli olan bilgi ve beceriyi kazanıp temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesini ve görgü kurallarına uyabilmesini sağlamanın gereğini ortaya koymaktır. Ayrıca, inanç ve ahlâk ilkelerinin, bütün bu etkinlikler içerisine serpiştirilerek verilmesi gerektiğine vurgu yaparak bunun nasıl yapılacağını ortaya koyabilmektir.

Bu amacın gerçekleşebilmesi için de çocuklara uygulanacak etkinliklerin; sanattan, bilimden, günlük hayattan, dinden ve ahlaktan soyutlanmadan icra edilmesi

gerekir. Resim, tiyatro, müzik, boyama vb. etkinlikler; çocuğun bütün gelişim alanlarıyla beraber, dini ve ahlaki gelişimini de dikkate alan bir yapıda olması gerekir diyebiliriz. Bu anlamda çocuğa kazandırılacak dinî eğitimde, müzikten, resimden, tiyatrodan istifade edilmemesi ne denli yanlış olursa; doğa ve canlıları inceleyip tanıtırken Allah inancından bahsetmemek de o denli yanlış olur diyebiliriz. Bu yanlışa düşmemek, dinin insan hayatıyla iç içe olduğundan hareketle, okulöncesi eğitimde de dinin insanın hayatındaki fonksiyonunu icra etmesine imkan tanımak anlamına gelmektedir. Söz konusu fonksiyonun nasıl icra edileceğinin, psikolojik ve pedagojik ilkelerle ortaya konmasını temin etmek ise araştırmamızın en önemli amacıdır.

Okulöncesi eğitimde yapılacak bir fen ve tabiat deneyinin kural ve sonuçları Allah'ın bilgi ve iradesinin dışında olmadığı gibi; çocuğun koşması, konuşması, müzik ve resim etkinliklerinde bulunması, temel gelişiminin önünü açıcı her türlü etkinliğe katılması da, İslâmî eğitimin dışında değildir. Yeter ki çocuğun önüne İslâmî değerlerin dışında etkinliklerle çıkılmasın. Örnek olarak; çocuğa boyaması için Noel Baba'nın silueti konulacağına, İslâm kahraman ve şahsiyetlerinin silueti konularak boyama etkinliğinin yapılması, anlamsız söz ve ifadeler kullanarak (Hepsi senin mi?, Bandıra bandıra ye, Homini gırtlak gibi)[2] yapılacak müzik etkinlikleri yerine çocuğun bütün gelişmelerine (dil,

2 Dikkat edilirse bu tür etkinlikler , eğitici anlam ve ifadeler taşımıyor. Bu özelliklere sahib müziklerin ,çocuklarda gece terörü, geri zekâlılık ve ahlâki çöküntü meydana getirdiği H.Ü. Çocuk Sağlığı Enstitü Müdürlüğü tarafından açıklanmaktadır (Bkz. Murat Tuncer, Aile-Sağlık, Zaman Gazetesi,3 Eylül 1994, s.12).

zekâ, ahlâk, estetik vb.) katkısı olacak anlam ve ifadelerle örgülü müzik etkinliği yapılması gereğini gösterebiliriz.

İşte araştırmamızın önemi burada ortaya çıkmaktadır; hem İslâm eğitimi hem de Batı eğitimi kaynaklarında okulöncesi eğitiminin hedef ve etkinliklerini inceleyerek, doğru bilgi ve etkinliklerin İslâmî değerlerle birlikteliğini ortaya çıkarmamız, günümüz okulöncesi eğitimi açısından büyük önem ifade ettiği kanaatindeyiz. Zira bu amaçla kaleme alınmış bir ilmî çalışmaya ve uygulamaya rastlamış değiliz.

Araştırmamızın sınırlarına gelince; İslâm ve Batı eğitiminde okulöncesi eğitiminin (anaokulunun), hedefleri ve onlara götürecek etkinliklerin tespitiyle, bu hedeflerin ve etkinliklerin okulöncesi dönemi çocukları için daha somut ve ulaşılabilir eğitim hedef ve etkinlikleri haline gelmesini sağlamaktır.

Araştırmamızda okulöncesi döneminin; anaokuluna kabul yaşı olan 36-72 ayları arası ile, anasınıfına kabul yaşı olan 48-72 aylar arası dönem çocukları -kesin sınırlarla ayırmamak şartıyla- muhatap alınmışlardır.[3] Diğer bir ifade ile araştırmamız, 3-6 yaş arası çocuğun, ailede ve ağırlıklı olarak da anaokulundaki eğitimini hedef almaktadır.

Araştırmamızın kaynaklarına gelince; Eğitim Tarihi, Gelişim Psikolojisi, Kur'an-ı Kerim ve hadislerle, günümüzde okulöncesi eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmalar genel olarak yararlandığımız kaynaklardır. Batı eğitim tarihini konu alan eserler ile, Batılı düşünür ve eğitimcilerin okul öncesi dönemi çocuğunun eğitimi ile ilgili görüş ve

---

3 Anaokulu-Anasınıfı ve Uygulama Sınıfı Yönetmeliği, MEBa. Ank. 1993, s.1.

düşüncelerine başvurulmuştur. Bütün bunlarla beraber Çocuk Psikolojisi, Genel Psikoloji, Eğitim Psikolojisi ve Eğitim Sosyolojisini konu alan pedagojik ilke ve metotları ortaya koyan eserlere de müracaat edilmiştir.

Ayrıca günümüzde okulöncesi eğitimine yönelik; amaç, ilke, uygulama, problem, personel yetiştirme, program geliştirme ve faaliyet belirleme gibi konularda yapılan ilmî çalışmalar, seminerler, araştırmalar, tebliğler, konferanslar, yönetmelikler de istifade ettiğimiz kaynaklardandır.

Yine zaman zaman Bursa'daki çeşitli okulöncesi eğitimi kurumlarını ziyaretimiz esnasında yönetici, öğretmen ve öğrencilerle yaptığımız görüşmeler, etrafımızda bulunan okulöncesi yaşındaki çocukları doğal ortamlarda (evde, mahallede, gezide ve benzeri) gözlemlememiz, bu dönemdeki çocuğu tanıma ve teorik ilkeleri test etme noktasında bize önemli ipuçları vermiş ve çalışmamıza kaynak olmuştur. Bir çok bilimsel çalışmada da, bu metottan yararlanıldığını görmekteyiz.[4] M. Montessori, bu konuda şöyle demektedir: " *Fabre, böcekleri kendi doğal çevrelerinde, işleriyle uğraşırken tedirgin etmeden gözlemlemeye çalıştığı gibi, bizde çocuğu duyularıyla dış dünyadan bilinçli izlenimler toplamaya başladığı sırada, gözlemlemeye girişmeliyiz.*"[5]

Dolayısıyla çalışmamızı yaparken ağırlıklı olarak; **"dolaylı gözlem"** ve **"dolaysız gözlem"** metotları

---

4 M. Montessori'nin sıkça baş vurduğu bir yoldur. Ayrıca , Ali Sadi Gitmez, 0-5 yaşlarında Zihinsel Gelişme, konusunu işlerken, evdeki çocuğunu denek olarak değerlendirdiğini görmekteyiz. Bkz. Motessori, Çocuk Eğitimi, s. 56 vd.; Gitmez, Ali Sadi, 0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme, 1. bs. Ank. 1989, s. 33-36, 90-102, 122-153.

5 Montessori, aynı yer.

kullanılmıştır. Dolaylı gözlem; araştırma ile ilgili veriler doğrudan gözlemlenerek, birey ve objeden alınması yerine, konu ile ilgili yazılmış her türlü kaynağın taranmasıyla yapılan çalışma metodudur.[6] Konumuzla ilgili eser, makale, tebliğ vb. kaynakları taramamız bahsedilen gözlem türüne girmektedir.

Dolaysız gözlem; araştırmacının günlük yaşamda tanık olduğu olayları, araştırma konusu birey ve objeleri, araya herhangi bir araç koymadan, doğrudan gözlemlediği araştırma metodudur.[7] Araştırmanın konusu olan okulöncesi dönem çocukları anaokulunda, evde, sokakta, kırda vb. yerlerde gözlemlememiz, ayrıca bazı teorik bilgi ve ilkeleri çocuklar üzerinde test etmemiz, söz konusu metodu içermektedir.

Bu metotların yanı sıra ilmî araştırmalarda kullanılan metotlardan, tarama, deneme ve açıklama[8] metotlarını da yer yer kullandığımızı belirtebiliriz.

---

6 Aziz, Aysel, Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim, Ank. 1994, s.73.
7 Aynı yer.
8 Karasar, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi, 6. bs. Ank. 1994, s.23.

B. TEMEL KAVRAM VE TANIMLAR

Araştırmamızda kullandığımız bazı temel kavramların tanımlarını ve ne amaçla kullandığımızı belirtmek maksadıyla aşağıdaki kavramları açıklamamız yerinde olacaktır.

Okulöncesi Eğitimi: Özel rehberlik anlayışına uygun bir biçimde ve belirli metotlardan faydalanmak sûretiyle küçük çocukların bir küme içinde, özellikle yuvalarda veya anasınıflarında gördükleri eğitimdir. Okulöncesi eğitimde, çocuğun kişisel kabiliyetlerinin gelişmesine, toplumsal alışkanlıklar kazanmasına ve karşılaştığı sorunları çözmesine çalışılır.[9] Çalışmamızda "Okulöncesi eğitimi"nden genellikle 3-6 yaş arasındaki çocukların ağırlıkla eğitim kurumlarındaki eğitimini, yer yer de aile içerisindeki eğitimini kastediyoruz.

Okulöncesi Kurumları: Okulöncesi çağında bulunan çocukların bakım ve eğitimleri için açılan kurumlardır. Henüz mecburi eğitim çağına gelmemiş çocukların bakıldığı ve eğitildiği bu kurumlara "Kreş", "Yuva", "Anaokulu", "Çocuk Bahçesi" gibi adlar verilmektedir. Amaçları, yazılma şartları ve çalışma zamanları özel bir yönetmelikle tespit edilmiş olan anaokulları 3-6 yaş arasındaki çocuklara açıktır. Kreşler ise daha küçük çocuklar içindir.[10] Günümüzde bu

9 Alaylıoğlu, Ruşen ve ark., Ansikiopedik Eğitim Sözlüğü, İst. 1976 s. 223.
10 age s. 223-24.

kurumların hepsi özel ve resmi olarak Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedirler.

Anaokulu: Üçüncü yaştan başlamak üzere, ilkokul çağına kadar olan çocukların bakım ve eğitimlerini ve her türlü yönden gelişmelerini sağlayan resmi veya özel eğitim kurumlarıdır.[11] Anaokulu 36-72 ay çocuklarının eğitimi amacı ile açılan müstakil okulöncesi eğitimi kurumudur.[12] Ağırlıklı olarak çalışmamızın hedefini, bu kurumlar oluşturmaktadır.

Anasınıfı: Genellikle 5 yaşını bitirmiş olan çocukları ilkokul öğrenimine hazırlamak üzere bazı ilkokullarda açılan ve anaokulu eğitimi ilkelerine dayalı bir programa göre etkinlikte bulunan sınıflara verilen addır.[13] Anasınıfı 48-72 ay çocuklarının eğitimi amacı ile açılan, ilkokul ve ilköğretim okullarına bağlı okulöncesi eğitimi sınıfıdır.[14] Çalışmamızda bahsettiğimiz etkinliklerin büyük bir kısmı anasınıfı yaşındaki çocukları kapsadığını söyleyebiliriz.

Yuva: Üç ve dört yaşlarındaki çocukların devam ettiği okullara/çocuk yuvalarına verilen addır. Yuvalar anaokulunun birinci bölümünü teşkil ederler ve genellikle anasınıfı ile aynı binada bir tek yönetim altında etkinlik gösterirler.[15]

Kreş (Bebek Bakımevi): Süt çocuklarının genellikle gündüzleri ve kimi durumlarda geceleri de bakılmak üzere bırakıldıkları yerdir.[16]

---

11 age s. 10.
12 Anaokulu-Anasınıfı ve Uygulama Sınıfı Yönetmeliği, MEB. Ank. 1993 s.1.
13 Alaylıoğlu, age., s. 10.
14 agy, s. 1.
15 Alaylıoğlu, age., s. 344-345.
16 Age., s. 24.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM VE BATI EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ

İSLÂM VE BATI EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ

Okulöncesi eğitimi, genel eğitimin bir parçasıdır. Okulöncesi eğitiminin hedefini belirlerken, "genel eğitimin" hedefini dikkate almamız gerekir. Her ne kadar okulöncesi eğitiminin çok özel amaçları varsa da; bu, "eğitimin genel amaçları" içerisinde kendine bir yer bulmak durumundadır.

Eğitimin hedefine gelince; bu da yeryüzünde mevcut "eğitim felsefeleri"[17] kadar çeşitlilik arz eder. Ancak genel olarak bunu Batı eğitim felsefesi ve İslâm eğitim felsefesi olarak iki grupta mütâlaa etmek mümkündür.[18] Konumuz kapsamı dışında olduğu için söz konusu eğitim felsefelerini derinlemesine incelememiz uygun olmaz. Ancak bu iki felsefenin eğitimden beklediklerini şöylece izah etmek yerinde olur kanaatindeyiz:

---

17 Mialeret, Gaston, Dünyada Okulöncesi Eğitimi (Çev. Vedat ÖRS), UNESCO Millî Kom., Ank. 1977, s.15.

18 Geniş bilgi için bkz. Bayraktar, İslâmda Eğitim, Anda Neşriyat, 2.bs. İst. 1983, s.50 vd.; Şerifi Hadi, Modern Eğitim Felsefesi Karşısındaki İslâm Felsefesi (Makale), İslâm Eğitimi (Çev. Ali ÇAKSU), Endülüs Yay., İst. 1991, s.121-137.

Batılı düşünür ve eğitimcilere göre eğitimden beklenen "İyi bir vatandaş yetiştirmek",[19] "sağlam bir irade meydana getirmek"[20] veya "kişilik kazandırmak"[21] şeklindedir. Dikkat edilirse bütün bu sayılanlar insanın sadece belirli yönlerini hedef almaktadır. İnsanı bir bütün olarak mütâlaa etmekten yoksundur. Bu da onları isabetli bir sonuca ulaştıramamaktadır denilebilir. Bir devlete göre iyi vatandaş olan fert, başka bir devlete göre iyi olmayabilir. Ayrıca iradeyi terbiye ederken hangi ilkelere göre terbiye edeceğiz veya kişilik kazandırmada neyi norm olarak alacağız? Bütün bu kıstasların, hem genel geçerlilik özelliği olması, insanı dünya ve ahirette tam bir mutluluğa ulaştırması, hem de bir insanı mutlu kılarken bir diğerini zulme maruz bırakmaması gerekir. Böylece fertle fert, fertle toplum[22] ve toplumla evren arasında bir ahenk ve denge meydana getirilerek, içerisinde yaşadığımız şu evrende insanlar arası ilişkiler ve ekolojik yapının bozulmaması sağlanmış olur.[23] Aksi durumda dünya hayatı insanlık için yaşanmaz bir hal alabilir. Bugün insanlığın içerisinde bulunduğu bunalımın aslında bu sebebe dayandığını söylemek pekala mümkün olabilir.

Buna mukabil İslâm eğitiminin hedefi; insanı, "iyi insan"[24], "İnsan-ı Kamil",[25] "dürüst insan"[26] vs. yetiştirmek

---

19 Bkz. Aytaç, Kemal, Avrupa Eğitim Tarihi, Ank. 1980, 2. bs., s.245; Öcal, Mustafa,Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, Ank. 1991, s.26.

20 Kerschensteiner, G., Mürebbinin Ruhu ve Muallim Yetiştirme Meselesi (Çev. İ.Hakkı), Ank. 1931, s.67.

21 Yörükoğlu, Atalay Çocuk Ruh Sağlığı, Ank. 1980, 3. bs., s.172.

22 Zeydan, Abdulkerim, İslâm Hukukuna Giriş (Çev.Ali Şafak), Sırdaş Yay., 1. bs., İst.-1976, s.35.

23 Ekolojik yapı hakkında geniş bilgi için bkz.; Bayraktar, Mehmet, İslâm ve Ekoloji, DİBY. Ank. 1992, s.25 vd.

24 Kutub, Muhammed, İslâm Terbiye Metodu ve Ahlâk Sistemi (Çev.Ali Özek), İst.1977, s.19; Öcal, Metodlar, s.27.

25 Kara, Mustafa, Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi, Dergah Yay., 1. bs., İst. 1985, s.18.

26 Kutub, Muhammed, İslâmda Eğitim Metodu (Çev. Durmuş Ali Kayapınar), İst.ts., s.17.

şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca İslâm alimleri, Dünya İslâm Eğitimi I. Konferansında İslâmî eğitimin hedeflerini şu şekilde belirtmişlerdir:

> *"Eğitim kişinin ruh, zekâ ve duyularının terbiye edilmesiyle birlikte bütün bir şahsiyetinin dengeli olarak büyüyüp gelişmesini hedef almalıdır. Binaenaleyh eğitimin tüm yönlerden, rûhî, aklî, fizikî, ilmî ve dil-bilimsel alanlarda kişisel ya da kolektif olarak insanın gelişip büyümesinde gerekli olan her türlü gıdayı vermesi gerekmektedir. Zikredilen bütün sahalarda insanı en iyiye, en mükemmele doğru sevk etmelidir. İslâm eğitiminin nihâî hedefi; ferdin, toplumsal ve geniş anlamıyla insanlık seviyesinde Allah'a tam olarak itaat etmesinin gerçekleştirilmesi olayının altında saklı bulunmaktadır."*[27]

Yine İslâmî eğitimin sonuçta insandan istediğini; Allah'ın emrettiği gibi ona kulluk etmek,[28] Allah'ın yeryüzünde halifesi olduğunu idrak etmek,[29] Müslümanlar olarak yeryüzüne hakim olmak[30] ve Allah'ın emriyle hükmederek[31] yeryüzünde adaleti sağlamak, böylece bütün insanlığın mutluluğunu temin etmek[32] şeklinde ifade etmek mümkündür.

---

27 Eşref, Sait Ali, İslâm Eğitiminde Yeni Ufuklar (Çev.Osman Tunç), Fikir Yay., 1. bs., İst. 1991, s.13.
28 Zariyat,51/56.
29 Bakara, 2/30, Hud, 11/61.
30 Nur, 24/55.
31 Casiye, 45/18; Maide, 5/49.
32 Geniş bilgi için bkz. Muhammed, Abdulhalim, Müslüman Kardeşlerde Eğitim ve Teşkilatlanma Siyaseti (Çev.Mehmet Emin Akın), 1. bs., Ank. 1990, s.15 vd.

Görüldüğü gibi İslâm, eğitim sistemine çok geniş ve kapsamlı işlevler yüklemiştir. İnsanı tam anlamıyla kuşattığı gibi dünya ve ahirette mutlu olması için bütün imkanları da önüne sermektedir. Fakat yaşadığımız çağda seküler hayat ve anlayış içerisinde yoğrulan insanların bu çağrıya kulak vermesi pek de kolay gözükmemektedir. Muhammed Kutub bunu şu şekilde dile getirmektedir: *"Yılan tarafından sokulmuş bir kimsenin bir ip parçasından korktuğu gibi Batı'da dinden korkmaktadır. İsterse bu ip, onun için kurtuluş ipi olsun..."*[33]

Kısacası Batı dine sırt çevirerek kilisenin hegemonyasından kurtuldu. Bir daha hakikat da olsa adı din olan unsura gözünü, gönlünü ve zihnini kapadı. İslâmın aydınlığını göremez oldu. Seküler anlayışın karanlığında hayat sürmeyi tercih etti. Bu da sonuçta insanlığa; huzursuzluk, suçluluk, çözülüş, intihar, psikolojik hastalıklar, alkolizm, uyuşturucu alışkanlığı ve daha bir çok kötülüğü beraberinde getirdi.

İşte insan eğitiminin temeli olan, okulöncesi eğitiminin hedefini belirlerken, bu iki anlayışı (İslâm ve Batı eğitimi anlayışını) mutlaka göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Cinsi aynı olan iki meyve fidanını (meselâ elma fidanını) fidan yetiştirme anlayışı, usul ve metodu farklı, tarlası başka iki bahçıvan tarafından terbiye edip büyütmek ne ise; okulöncesi dönemindeki iki çocuğu farklı eğitim anlayışı ve eğiticisi tarafından yetiştirmek de aynıdır.

---

33 Kutub, Muhammed, Çağdaş Fikir Akımları (Çev. M. Beşir Eryarsoy), İşaret Yay., 2. bs., İst. 1989, c.3, s.335.

Eğitim sistemlerinin hedefleri farklı olduğundan sonuçta eğitilen çocuğun davranış ve hayata bakışı da farklı olacaktır. Öyleyse, şimdi sırasıyla İslâm ve Batı eğitimi kaynaklarında okulöncesi eğitimin hedefi nedir? Bunları belirlemeye çalışalım. Buralardan alacağımız bilgiyle, günümüzde mevcut olan doğru bilgileri yeniden yorumlayarak, geçmişi ve günümüzü birleştirip bu günün insanına yeni bir okulöncesi eğitimi hedefi sunmaya çalışalım.

A. İSLAM EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİN HEDEFLERİ

İslam eğitiminde okulöncesi eğitimini işlerken konuyu üç başlık altında incelemeyi uygun görmekteyiz:

- Kur'an-ı Kerim'de, okulöncesi dönemi çocuklarla ilgili ayetlerin tesbit ve tahlilini yapmak.

- Hz. Peygamber (sav)'in, okulöncesi çocuklarla ilgili hadislerinin tesbitini ve tahlilini yapmak.

- İslam eğitimcilerinin eserlerinde, okulöncesi dönemi çocukların eğitimi ile ilgili görüş ve düşüncelerinin tesbit ve tahlilini yapmaktır.

Konuya girmeden önce şunu da ifade etmek gerekir ki; geleneksel İslam eğitiminde kurumsallaşmış bir okulöncesi eğitimine rastlanmamaktadır. Toplumsal ve sosyal hayat şekli, tarih içerisinde buna pek ihtiyaç da göstermemiştir. Özellikle geniş aile yapısına sahip İslam toplumlarında, çocuğun okulöncesi eğitimi aile içerisinde aile bireyleri tarafından tabii olarak verilmekte idi. Özellikle anne ve babanın yanı sıra, dede ve ninenin de bu konuda rolü büyük olmuştur. Yine ailenin yanı sıra sosyal çevre de, çocuğun müsbet okulöncesi eğitiminde büyük bir paya sahip durumda idi.

Günümüzde aile büyüklerinin, büro, fabrika vb. "mesai saati" kavramının hakim olduğu iş sahalarında çalışmak zorunda olması, günün belli saatlerinde çocuğun eğitimsiz ve yalnız başına kalması anlamına gelmektedir. Toplumumuzda, çekirdek aile yapısının hızla artması ve yakın akrabalardan ayrı ve uzak yaşama zorunluluğu, dar apartman dairelerindeki bahçesiz meskenler, insanların yakın komşularını bile tanımayan bir sosyal çevreye sahip olması, kendileri için olduğu kadar, okulöncesi yaşındaki çocuk için de olumsuz neticeler doğurmaktadır. Tarihi süreç içerisinde, yukarıda bahsettiğimiz olumsuzluklar, günümüzdeki kadar olmadığından, okulöncesi eğitimi kurumları da günümüzdeki gibi şekillenmemiştir diyebiliriz.

Şimdi sırasıyla konumuzu; Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber (sav)'in hadisleri ve İslâm eğitimcilerinin görüş ve fikirleri ışığında incelemeye çalışalım.

1. Kur'an'da Okulöncesi Dönemdeki Çocuklarla İlgili Ayetler ve Bunların Hedefleri

Kur'an-ı Kerim, Peygamberimize indirilmiş, Mushaflarda yazılmış, tevatür yoluyla nakledilmiş olan ve tilavetiyle ibadet edilen mu'ciz kelamdır.[34] Muhteva itibariyle Kur'an-ı Kerimin kapsamı geniştir. Ancak, her konunun detayına da inmez. Hayatın bütün yönleriyle ilgili genel prensipler ortaya koymuştur. Eğitim, hukuk, siyaset, ticaret, toplum hayatı, aile hayatı vb. bütün alanların

34 Muhammed, Abdulazim Zürkani, Menahilül-İrfan fi Ulumi'l Kur'an, Mısır ts., c.1, s.14-15; Çetin, Abdurrahman, Kur'an İlimieri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi, Dergah Yay., İst.1982, s.30.

prensiplerini Kur'an-ı Kerim'de bulmak mümkündür. Bütün bu prensipler geçmişte sistemleşmiş ve uygulanmış, şimdi ise yeniden ele alınarak insanların istifadesine sunulmayı beklemektedir.

Hayatı bu denli kuşatan Kur'an-ı Kerim'in eğitimle ilgili ayetlerinin değerlendirilmesi yapıldığında da, karşımıza bir "Eğitim Sistemi "[35] çıktığını görmekteyiz. Eğitimin bir parçası olan, okulöncesi eğitimi ile ilgili de Kur'an-ı Kerim'de bazı ipuçları bulmamız mümkündür. Kur'an-ı Kerim'de doğrudan çocuklardan bahseden ayetlerin sayısı 297'dir. Dolaylı olarak çocuklardan bahseden ayetlerle birlikte bu sayı 342'yi bulmaktadır.[36] Bu ayetleri incelediğimizde konumuzla ilgili şu tespitler ortaya çıkmaktadır.

a. Çocukların Duygusal (Sevgi) İhtiyaçlarını Karşılamak

Eğitimde "sevgi" vazgeçilmez bir unsurdur. Çocuğun etrafındaki şahıslara güvenebilmesi ve kendi kâbiliyetini sergileyebilmesi için sevgi atmosferi içerisinde olması bilinen bir gerçektir. Kur'an-ı Kerim'deki çocuk merkezli ayetlere dikkatle baktığımızda, sevgi unsurunu açıkça görmekteyiz. Çocuklarla kurulan diyaloglarda ve ilişkilerde sevginin ve sevgi ifade eden kelimelerin, ön planda ele alındığını kolaylıkla fark etmekteyiz. Özellikle Peygamberlerin çocuklara hitaben söyledikleri sözler ve nasihatler, buram buram sevgi, şefkat ve merhamet kokan

---

35 Krş. Ayasbeyoğlu, Nevzat, İslâmiyetin Eğitimimimize Getirdiği Değerler ve Kur'an-ı Kerim'in Eğitim ile İlgili Ayetlerinin Tahlili, MEB. ,İst. 1991, s.33 vd.; Said, Ramazan el-Buti, Kur'an Eğitiminin Eşsiz Metodu (Çev.Şükrü Özen), Madve Yay., İst. 1987, s.17 vd.; Kutub, Muhammed, İslâmda Eğitim Metodu, İst., ts., s.26.

36 Canan, Kur'an'da Çocuk, İst.1984, s.17,20; Ay ,Çocuklarımıza, s.75.

ifadelerdir.[37]

"Lokman oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür demişti. (Lokman öğütlerine devamla şöyle demişti:) Yavrucuğum! yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır. Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar azmedilmeye değer işlerdir."[38]

Gerek yukarıdaki ayetlerde Lokman (as), gerekse başka ayetlerde Hz. Nuh,[39] Hz. Yakub,[40] Hz. İbrahim[41] (as)'in oğullarına, "yavrucuğum", "oğulcuğum" anlamlarına gelen "büneyye" kelimesiyle hitap ettiklerini görmekteyiz. Yine Musa (as)'ya hitaben "*...Sana karşı (Ey Musa! Gözümün önünde yetiştirilmen için, kendimden bir sevgi bırakmıştım*"[42] buyurulmaktadır. Annesinin Musa (as)'ya olan sevgisi de "*...Böylece seni tekrar annene verdik ki, gözü aydın olsun, üzülmesin*"[43] buyrularak dile getirilmektedir. Yine kasas sûresinin dokuzuncu ve onuncu ayetleri çocuk sevgisi açısından oldukça ilginçtir:

"Firavun'un hanımı dedi ki 'bu çocuk benim ve senin için gözbebeği olsun, onu öldürmeyin'... (Musa Firavun'un eline geçince) Musa'nın annesinin kalbi korkudan dura yazdı. Şayet onun kalbini yatıştırmasaydık, neredeyse o benim

37 Krş.,Abdullah, Nasih Ulvan, İslâmda Aile Eğitimi (Çev.Celal Yıldırım), c.2., s.128-129; Ay , age, s.75.
38 Lokman, 31/13, 16,17.
39 Hud, 11/42.
40 Yusuf, 12/5.
41 Saffat, 37/102.
42 Taha, 20/39.
43 Taha, 20/40.

oğlumdur) diye onu açıklayıverecekti..."[44] şeklinde bir annenin çocuğuna karşı duyduğu sevgi ve şefkat dile getirilmektedir. Başka bir ayette *"Mal ve çocukların dünya hayatının birer süsü..."*[45] olduğu belirtilmektedir.

Bütün bu ayetlerden ve bu paraleldeki diğer ayetlerden anlamaktayız ki, Kur'an-ı Kerim, çocuğa büyük bir sevgi, şefkat ve merhamet gösterilmesi konusunda bizlere yol göstermektedir. Çocuklarla kuracağımız diyaloglarda, gayet içten ve samimi duygular içerisinde olmamız, onların sosyal ve duygusal gelişmelerine ışık tutucu davranış içerisinde bulunmamız gerekmektedir.

Ayrıca Peygamberlerin, küçük yaştaki çocuklarıyla karşılıklı konuşma biçimlerinin Kur'an-ı Kerim'de yer alması, bir çok konuda olabileceği gibi, çocuğun dil gelişimiyle ilgili olarak da, dikkatimizi çekmektedir. Yine Peygamberlerin, çocuklarıyla konuşmalarında onları ciddiye aldıklarını, böylece de onların şahsiyet gelişimlerini desteklediklerini, söz konusu ayetlerden anlayabiliriz. Peygamberlerin, çocuklara her hangi bir şey anlatırken ikna yoluna gitmeleri de, onlara olan sevginin yanı sıra, şahsiyet gelişimlerine verilen değerin de bir ifadesidir denilebilir.

b. Çocukların Bedensel İhtiyaçlarını Karşılamak

İslâmîyet'ten önce özellikle kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü bilinen bir gerçektir. O dönemde her şeyin ölçüsü; yönetimi ellerinde bulunduran zümrenin heva ve zevklerinden ibaret idi. İnsanların, hele çocukların

---

44 Kasas, 28/9,10.

45 Keyf, 18/46.

* Yukarıdaki geçen ayetlerin konumuz açısından önemini kavrayabilmek için, ayetlerin geçtiği olayları topluca okunmasını tavsiye ederiz (Özellikle konuya yabancı olan okuyucular için önem arz etmektedir).

hakları o kadar da önemli sayılan şeyler değildi.

Bunun üzerine Kur'an-ı Kerim'in çocuklara karşı takınılan bu tavrı yerdiğini ve çocukların yaşama haklarını teminat altına aldığını, gerek doğumdan önce, gerekse doğumdan sonra yaşama haklarına müdahalenin yanlışlığını belirttiğini aşağıdaki ayetlerde açıkça görmekteyiz.

"Onlardan birine kız (çocuğun doğumu) müjdesi verilince, yüzü simsiyah kesilir ve kendisi (hanımına karşı) pek öfkeli olur. (Güya) kendisine verilen müjdenin kötü tesiriyle kavminden gizlenir. Bu doğan kız çocuğunu, sağ bırakıp hakaretle mi tutacak, yoksa onu (diri diri) toprağa mı gömecek? (Kendi kendine düşünür ve şaşırır kalır.) Bak ne kadar da kötü hükmediyorlar!" [46]

"Evlatlarınızı fakirlik korkusuyla öldürmeyin. Onların da sizin de rızkınızı biz veririz. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahtır." [47]

Bu ayetler üzerinde düşündüğümüzde, dünya üzerinde gerek kürtaj yoluyla, gerekse daha fazla sömürme ve dünya yönetiminde söz sahibi olma uğruna, katledilen dünya çocuklarını hatırlamamak mümkün değildir. İşte Kur'an-ı Kerim'in, insanların ve özellikle de çocukların, yaşama haklarının vazgeçilmez bir hak olduğunu açıkça ortaya koyduğunu görerek, bundan insanlığın ders alması gerektiğini belirtmek isteriz.

Yine Kur'an-ı Kerim'de çocukların yaşama haklarının temini yanı sıra, hayatlarını sürdürmeleri için gerekli olan ihtiyaçlarının karşılanmasının nasıl ve kim tarafından

46 Nahl, 16/58,59.
47 İsra 17/31.

olacağı da hukuki bazda çözüme kavuşturulmuştur. Aşağıdaki ayet bu konuya ışık tutmaktadır.

"Anneler çocuklarını iki bütün yıl emzirirler. (Bu hüküm) emmeyi tamamlamak isteyenler içindir. Onların (annelerin ve çocukların) örf ve adete göre yiyeceği ve giyeceği (gücü nispetinde) çocuğun babasına aittir..."[48]

c. Çocuklara Toplumsallaşmalarında Rehberlik Etmek

Kur'an-ı Kerim'de çocukları sevmek, hayat haklarını temin etmek ve ihtiyaçlarını karşılamakla beraber, onların iyi bir eğitim almalarının gereği üzerinde de durulduğunu görmekteyiz. Böylece çocukların hem maddi hem de manevî tehlikelerden korunmalarının hedeflendiğini müşahede etmekteyiz:

"Ey iman edenler, yakıtı (inkarcı) insanlarla taşlar olan o ateşten nefislerinizi ve aile efradınızı (çoluk-çocuğunuzu, eğitimle, öğütle) koruyunuz..."[49]

Dini ve ilmi açıdan iyi bir eğitimin çocuklarımızı maddi ve manevî tehlikelerden nasıl koruduğunu, bu eğitimi almayan neslin ise; fikri, ilmî ve ahlâki yönlerden çöküntü içerisinde olduğunu günümüz örneklerinde açık bir şekilde görmekteyiz.

İşte eğitimin temeli olan, okulöncesi eğitimde çocuklarımızın ileride bu tehlikelere düşmemeleri için, sağlam temelin atılması ve müspet tohumun ekilmesi gerektiği görünen bir gerçektir. Başka bir ifade ile çocuğun

---

48 Bakara, 2/233.
49 Tahrim, 66/6.

zihni, bedeni vb. bütün gelişmelerinin dikkate alınmasının yanı sıra , ahlâk ve fazilet yönünden gerekli erdemlerin, okulöncesi dönemden itibaren çocuğun kalbine ekilmesine dikkat edilmesi gerekir diyebiliriz.[50] Ancak bu şekilde yetiştirilen çocuğun ileride alkol, uyuşturucu vb. maddi tehlikelerden korunmasının yanı sıra, manevî tehlike olan ahiret azabından da korunabileceği ümit edilebilir.

Bu sonucun elde edilmesi, Kur'an-ı Kerim'e göre de önemlidir. Çünkü Kur'an açısından insan ve onun yavrusu olan çocuk, büyük bir değer arz etmektedir. Nitekim İsra sûresinde:

> *"Andolsun ki biz Ademoğullarını şerefli ve üstün kıldık. Onlara karada ve denizde taşıyacak vasıtalar verdik. Kendilerine güzel güzel rızıklar ve bol nimetler verdik ve onları yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık"*[51] buyurulurken, Tin sûresinde de: *"Gerçekten biz insanı en güzel sûrette yarattık."*[52] ayetiyle bu gerçek dile getirilmektedir.*

2. Hadislere Göre Okulöncesi Eğitiminin Hedefleri

Bu başlık altında, Hz. Peygamber (sav)'in hadislerinden hareketle, okulöncesi dönemindeki çocuklarla olan münasebetlerini inceleyip, konumuz açısından bazı

50 Krş. Seyyid Kutub, Fizilal-i Kur'an (Çev.Mehmet Emin Saraç ve arkl.), Hikmet Yay, 3.bs., İst., ts., c.15, .63 vd.

51 İsra, 17/70.

52 Tin, 95/4.

* Kur'an-ı Kerim'in, çocuk eğitimi ile ilgili hedefini tesbit etmek için hiç şüphesiz sadece çocuklarla ilgili ayetleri mütaala etmek yeterli değildir. Kur'an-ı Kerim'i topluca okuyup mütaala etmek ve insana ulaştırmak istediği hedefi belirtmek, ondan sonra da çocukların eğitiminde gözetilecek hedefi anlamaya çalışmak gerektiği kanaatindeyiz. Biz burada sadece okulöncesi dönem çocuğu ile ilgisi kurulabilecek birkaç ayetin değerlendirmesini yapmaya çalıştık.

sonuçlara varmaya çalışacağız. Konuyu incelediğimizde, Hz. Peygamber (sav)'in hayatında, çocukların çok müstesna bir yeri olduğunu görmekteyiz. Hz. Peygamber (sav)'in sünnetindeki eğitim uygulamalarından, okulöncesi dönem çocukları için, şu hedeflerin dikkate alındığını tespit etmeye çalıştık:

a. Çocukları Sevme, Allah ve Resulünü Sevdirme ve Şahsiyetlerinin Gelişimini Sağlama

Allah Resulü Hz. Muhammed (sav)'in, çocuklara çok özel ilgi gösterdiğini görmekteyiz. Kur'an'ın ifadesiyle; *"Alemlere rahmet olarak gönderilen"*[53] Hz. Peygamber'in çocukları sevmede bizlere örnek olması gayet tabiidir.

Hz. Peygamberin: *"...Müslümanların büyüklerine hürmet ve küçüklerine merhamet et."*[54] buyurduğunu, *"Selâm üzerinize olsun ey çocuklar"*[55] şeklinde çocuklara selâm verdiğini, *"Küçüklere şefkatli ve merhametli davranmayan, büyüklerimizin hakkını tanımayan, kıymetini bilmeyen kimse bizden değildir."*[56] sözleriyle de çocuklara olan sevgisini dile getirdiğini görmekteyiz.

Yine Hz. Enes (ra)'in bildirdiğine göre; Hz. Peygamber (sav)'in, zaman zaman sütannesinde bulunan oğlu İbrahim'in yanına gittiğini, onu kucağına alarak koklayıp öptüğünü[57] görmekteyiz. Oğlu İbrahim'in vefatı anında da,

---

53 Enbiya, 21/107.

54 Hadis'in değişik varyantı için bkz. Ebu Davud, Tirmizi; Amr b. Şa'b'dan rivayet; Ulvan age., c.1, s.59.

55 Ebu Davud, Selâm, 4/4, 352, 5203; İbn Mace, Edeb, 14/2, 1220, 3700; Darimi, 2,189, 2639; Feydu'l Kadir, 5/248.

56 Müstedrek, 1,62; Ebu Davud, Edep, 66.

57 Buhârî, Edeb, 18; Müslim, Fedail, 63.

kucağına alıp öptüğünü ve gözlerinden yaşların aktığını ve Abdurrahman b.Avf (ra)'ın *"Sizde mi ağlıyorsunuz Ya Rasullallah?"* demesi üzerine, *"Bu ağlayış rahmet ve merhamettendir. Göz ağlar, kalp mahzun olur. Fakat biz ancak Rabbimizin hoşnut olacağı şeyi söyleriz. İbrahim! Senden ayrıldığımız için gerçekten mahzunuz."*[58] cevabını vererek sevgi ve merhametini ortaya koymuştur.

Hz. Peygamber, Kureyş kadınlarına hitaben; *"Deveye binen kadınların en hayırlıları Kureyş kadınlarının saliha olanlarıdır. Onlar çocuklarına son derece müşfik ve düşkündürler."*[59] buyurarak, çocuklarına sevgi ve merhamet gösteren kadınları övmüştür.

Bir gün bir bedevi, Hz. Peygamber (sav)'in çocukları öptüğünü görünce, yadırgamış ve *"Demek siz de çocuklarınızı öpüyorsunuz? Oysaki biz onları hiç öpmeyiz"* şeklinde, hayretini dile getirmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber: *"Şayet Allah senin kalbinden merhameti söküp atmışsa, benim elimden ne gelir"*[60] diyerek bu adamın tavrını beğenmediğini dile getirmiştir.

Yine zaman zaman Hz. Peygamber (sav)'in, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (ra)'ı bağrına basıp öptüğünü ve onlara duâ ettiğini,[61] başka çocuklara da aynı şekilde davrandığını, çocukları omuzunda taşıdığını[62] ve onlarla şakalaştığını[63] hadis kaynaklarında görmekteyiz. Bütün bu davranışlar çocuklara karşı duyulan sevgi ve şefkatin bir ifadesidir. Çocukların ruh dünyalarına hitap eden bu

---

58 Buhârî, Cenaiz, 44.
59 Buhârî, Nikah, 12; Müslim, Fedail, 65.
60 Buhârî, Edep, 18; Müslim, Fedail, 65.
61 Tirmizi, Menakıb, 31.
62 Tirmizi, Menakıb, 50; El Hakim, El Müstedrek, ala's- Sahiheyn, III/555-556.
63 Buhârî, Ilim, 18, Davud, 38.

davranışlarından dolayı, Hz. Peygamber (sav)'in sünnetinde çocuk sevgisinin önemli yeri olduğunu anlamaktayız.

Çocukları sevmenin yanı sıra onlara Allah'ı tanıtma ve sevdirmenin,* Hz. Peygamber (sav)'in ailesi, yakınları, ashabı ve benzeri İslâm büyüklerini sevdirmenin de hedeflendiğini aşağıdaki hadisten anlamaktayız:

> *"Çocuklarınızı şu üç haslet üzere yetiştirin; Hz. Peygamber (sav)'i sevmek, onun ev halkını, dost ve yakın arkadaşlarını sevmek ve Kur'an okumak..."*[64]

Diğer bir husus da; Hz. Peygamber (sav)'in çocukların şahsiyetlerinin gelişmesine verdiği önemdir. Hz. Peygamber (sav) çocukların okulöncesi dönemden itibaren, silik birer şahsiyet sahibi olmamaları için özen gösterdiği dikkatimizi çekmektedir. Çocuklara yaptığı ikramlarıyla, onlarla konuşma şekliyle, selamlaşmasıyla, topluluk içerisinde söz hakkı tanımasıyla, aralarında adaletli davranmayı tavsiye etmesiyle, biatlarını kabul etmesiyle, babası Yahudi olan bir çocuğu İslâma davet etmesi vb. uygulamalarıyla Hz. Peygamber (sav)'in çocukların şahsiyetlerine önem verip, birey olduklarını hissettirmesi oldukça anlamlı bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan şu örnek oldukça ilginçtir:

> *Abdullah Sehl b. Sad (ra) anlatıyor: "Rasullullah (sav) Efendimize bir içecek getirildi. Sağında bir çocuk, solunda da yaşlı biri vardı. Kendisi içtikten sonra içme sırası çocuğun olduğu için, Hz. Peygamber (sav) çocuğa dönüp; "İzin verir misin, bu içeceği bu yaşlılara vereyim? "*

---

* İman esaslarını öğretme maddesinde anlatılmaktadır.

64 Münavi, Abdurrahman, Feydu'l Kadir Şerhu'l-Cami'is-Sağir, Beyrut 1972, I/225.

diye sordu. -Şüphesiz bu, çocuğa verilen değerin bir ifadesiydi.- Bunun üzerine çocuk; "Hayır vallahi senden olan bu nasibime, kimseyi kendime tercih etmem" dedi. Hz. Peygamber (sav) de elindeki içeceği çocuğun eline verdi. Bu çocuk, Abdullah b. Abbas (ra) idi."[65]

Muhammed İbn Rebi: *"Ben beş yaşındayken Hz. Peygamber (sav) bir kovadan ağzına su alarak püskürttü" diyerek, Hz. Peygamber (sav)'in kendisiyle şakalaştığını rivayet etmektedir.*[66] Yine Enes (ra)'ın: *"Hz. Peygamber (sav) çocuklarla şakalaşmada insanların en ileride olanıdır."*[67] şeklinde rivayeti olduğunu görmekteyiz.

Hz. Peygamber (sav), henüz küçük yaşta olan İbn Seyyad'a: *"Benim Allah'ın elçisi olduğuma şehadet eder misin?"*[68] dediğini, yine hizmetinde bulunan Yahudi çocuğu hastalanınca onu ziyarete gittiğini ve çocuğa İslâmı tebliğ ettiğini, çocuğun da babasından izin alarak Müslüman olduğunu görmekteyiz.[69]

Bütün bu anlatılan örneklerden ve diğer hadislerden anladığımız; Hz. Peygamber (sav)'in çocuklara karşı davranışlarının çocuğu sevme, sosyalleşmesini sağlama, kişilik kazandırma, zihni vb. gelişimlerini sağlama gibi, pedagojik ve psikolojik hedefleri de dikkate aldığıdır.

b. Dil Gelişimini Sağlama

Hz. Peygamber (sav)'in, çocukların dil gelişimini sağlamadaki uygulamalarında üç husus dikkatimizi çekmektedir.

---

65 Ulvan, age, c.1, s.74.
66 Buhârî, İlim, 18.
67 Tabarani, el-Mu'cemu's-Sağir, 2/39.
68 Buhârî, Cihad, 182; Tirmizi, Fiten, 63.
69 Ebu Davud, Cenaiz, 5.

-Dili düzgün konuşup anlayabilme kâbiliyetini kazandırmak,

-Dil ile ilgili ahlâki prensiplerin kazandırmak, (yalan söylememe, çirkin ve müstehcen sözler konuşmama vb.),

-Her yaşta olabileceği gibi, özellikle yeni konuşmaya başlayan çocukların kalbine İslâmın temel prensiplerinin tohumunu ekmek,

Hz. Peygamber (sav)'in sünnetinde, yukarıdaki birinci ve ikinci maddeler genel dil terbiyesi içerisinde ele alınmasına karşılık, üçüncü madde, özellikle yeni konuşmaya başlayan ve okulöncesi dönemindeki çocuklarla ilgili uygulamaların yer aldığı bir husus olarak dikkatimizi çekmektedir.[70]

Hz. Peygamber (sav)'in yeni konuşmaya başlayan çocuklara bazı özlü ve İslâm açısından anlamlı sözleri öğrettiğini ve bazı ayetleri tekrarlattığını rivayetlerden öğrenmekteyiz. İbn Şuayb'ın konuyla ilgili rivayeti şöyledir: *"Abdulmuttalip oğullarından bir çocuk konuşmaya başlayınca Hz. Peygamber (sav) ona şu ayeti 7 kere okutarak öğretirdi.*[71] *Hamd O Allah'a olsun ki, o ne bir çocuk edinmiştir, ne de mülkünde bir ortağa sahiptir."*[72]

Değişik rivayetlerde de Hz. Peygamber (sav)'in: *"Çocuklarınıza ilk söz olarak "La İlahe İllallah" sözünü açıp*

---

70 Krş. Canan, Terbiye, s.125 vd.; Özyılmaz, Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya Göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (yayınlanmamış dok. tez.), s.92.

71 İbn Ebi Şeybe, Ebu Bekir Abdullah, İbn Muhammad, Musannefu, İbn Ebu Şeybe, Haydarabad 1966, 1/348; Abdurrezzak, İbnu Muhammed, es-San'ani, Musannefu, Abdurrezzak, Beyrut 1970, 4/334.

72 İsra, 17/111.

öğretin"[73] şeklinde talimat verdiğini görmekteyiz.[74] Ayrıca sahabeden bazılarının çocuklarına; *"Allah'a inandım, Tağutu reddettim."*[75] ibaresini öğrettiklerini rivayetlerde görmekteyiz.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, Hz. Peygamber (sav) konuşma çağına gelen çocuğun eğitim ve öğretimini başlatmış, özellikle İslâmın tevhid akidesini içeren bazı kalıpları, çocuğun diline nakşetmeye çalışmış ve bununla da hem çocuğun dil gelişimine yardımcı olmuş, hem de tevhidi anlam içeren sözcükleri çocuğun telaffuz etmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu da bizi dil gelişiminin sünnette dikkatlice takip edildiği ve eğitim açısından iyi değerlendirildiği sonucuna ulaştırmaktadır.

c.İman Esasları Hakkında İlk Bilgiler

İnsanları hidayete götürücü bir mesajla gelen,[76] insanları uyarıcı ve müjdeleyici olarak gönderilen[77] Hz. Peygamber (sav); her fırsatta insanlığı Allah'a imana çağırmıştır. En azılı düşmanlarını dahi imana davet eden Allah Resulü hiç şüphesiz çocukları bu davetten uzak tutmamıştır. Tazecik kalplerine ve dimağlarına iman esaslarını yeri ve zamanı geldikçe, tek tek nakış gibi işlemiştir. Yukarıda (dil gelişimini sağlama konusunda) sözünü ettiğimiz ayeti (İsra 17/111), ilk konuşan çocuğa okutup belletmesi; *"Hamd o Allah'a ki, ne bir çocuk*

---

73 Abdurrezzak, age, 4/334; El Mubarekfuri, Ebul-Ali Muhammed Abdurrahman İbn Abdürrahim, Tuhvetul-Ahvazi bi- şerhi Cami-i Tirmizi, Kahire 1963, 4/53.

74 Bu hadislerin değişik varyantları için bkz. Erzurumlu İ. Hakkı, Mürşidül-Müteehhilin vr.31 b; Ulvan, Aile Eğitimi,c.1, s.172, c.2, s.116.

75 Ulvan, age, c.1. s. 348.

76 Bakara, 2/185; Al-i İmran, 3/4, En'am 6/157.

77 Maide, 5/19; Araf 7/188.

edinmiştir, ne de mülkünde bir ortağı vardır."[78] Yine ilk söz olarak Kelime-i Tevhidi[79] çocuklara öğretmesi ve tavsiye etmesi iman öğretiminin temelini teşkil etmektedir. Ayrıca daha önce zikrettiğimiz gibi, henüz okulöncesi yaşındaki bir çocuğa: *"Benim Allah'ın Resulü olduğuma şahadet eder misin?"*[80] demesi, hastalığından dolayı ziyarete gittiği Yahudi çocuğunu İslâm'a davet etmesi,[81] Allah'a imanın yanı sıra, diğer iman esaslarını da yeri geldikçe çocuklara öğrettiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

d. Kur'an Okuma ve Duâ Etme

Gerek Hz. Peygamber (sav)'in hadislerine, gerekse sahabenin uygulamalarına bakıldığında çocukların okulöncesi dönemde Kur'an-ı Kerim'i yazılı sayfalardan okuduklarını söylemek zordur. Ancak Kur'an-ı Kerim'in bazı sûre ve bölümlerinin çocuklara küçük yaşlardan itibaren ezberletildiğini söyleyebiliriz.* Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in çocuklara öğretilmesi ile ilgili Hz. Peygamber (sav)'in talimatları vardır: *"Çocuklarınızı üç hususta yetiştirin; Peygamber sevgisi, Ehl-i Beyt'in sevgisi ve Kur'an okutulması, çünkü Kur'an hafızları, hiç bir gölgenin bulunmadığı kıyamet günü, Peygamberler ve seçkin kullarla beraber Allah'ın gölgesindedirler"* buyurmaktadır. Günümüz şartlarında okuma yazma olgunluğuna ulaşmış çocukların,[82] bu talimatlar doğrultusunda yetiştirilmeleri gerektiğini söyleyebiliriz.

---

78 İsra, 17/111.

79 Abdurrezzak, age, 4/334; El Mubarekfuri, age, 4/53.

80 Buhârî, Cihad, 182; Tirmizi, Fiten, 63.

81 Buhârî, Cenaiz, 79; Ebu Davud, Cenaiz, 5.

* Bkz. Dil Gelişimi ve İman Esaslarının Öğretimi bölümleri.

82 Günümüzde çeşitli devletlere göre okumaya başlama yaşı farklılık arzetmektedir. Çin'de 7 yaş, Amerika'da 6 yaş,İngiltere'de 5 yaş; Bkz. Abdü'l Mecit Abdurrahim, et-Terbiye ve'l-Hadara, Kahire 1968,s. 190-191,212,193.

Müslüman'ın Allah'a duâ edip, yalvarıp yakarması; ibadet etmesi anlamına gelmektedir. Allah (cc) "*Kullarım senden beni sorarlarsa, benim onlara pek yakın olduğumu söyle. Bana duâ edenlerin duâlarına mutlaka karşılık veririm. O halde onlar da benim çağrıma kulak versinler ve bana iman etsinler. Böylece doğru yola ulaşmış olsunlar*"[83] buyurmaktadır. Hz. Peygamber (sav)'in hayatında da duâ önemli bir yer tutmaktadır. İbadetlerin içerisinde, savaş anında, darlık anında, genişlik anında hep duâ ile iç içe olduğunu görmekteyiz. Müslümanlara tavsiyeleri de bu yönde olmuştur.

Çocuklarla duâ ilişkisine gelince: Bunu iki maddede incelemek mümkündür.

1- Hz. Peygamber (sav)'in çocuklara yaptığı duâdır. Bu duâ şekline şu hadisleri örnek olarak gösterebiliriz: Ensar'dan birinin hurma bahçesini taşlayan Rafi' b. Amr isimli çocuğu bahçe sahibi yakalayıp Hz. Peygamber (sav)'in huzuruna çıkarmıştı. Hz. Peygamber (sav) çocuğu serbest bıraktırıp; "*Yavrucuğum ağaçları niye taşlıyorsun*" *diye sorar. Rafi'de: "Açtım Ya Rasullullah, karnımı doyurmak için taşladım" cevabını verince, "-Bir daha ağaçları taşlama yavrum, altına düşenleri al, ye!" buyurmuş, sonra da Rafi'in başını okşayarak, "-Allahım bu yavrunun karnını doyur" diye duâda bulunmuştur.*[84]

Yine torunları Hasan ile Hüseyin'i (ra) öpüp onlara duâ ettiğini[85] bir defasında da Üsame b. Zeyd ile torunu Hasan'ı

---

83 Bakara 2/186.
84 İbn Mace, Ticaret, 67.
85 Tirmizi, Menakıb, 31.

dizlerine oturtup onları bağrına basarak; *"Ey Rabbim! Bunlara merhamet et, çünkü bunlara karşı ben de merhametliyim"*[86] dediğini rivayetlerden öğrenmekteyiz.

2- Hz. Peygamber.(sav)'in çocuklara yapmaları için öğrettiği duâdır. Çocukların, kendi kendilerine duâ etmeleri konusunda da Kays İbnu Sa'd İbni Ubade isimli çocuğa, Hz. Peygamber (sav)'in: *"-Sana Cennet kapılarından birini öğreteyim mi?" dedikten sonra, "Allah'tan başka güç ve kudret sahibi yoktur" cümlesini öğrettiğini"*[87] bir örnek olarak zikredebiliriz. Yine Hz. Peygamber (sav)'in *"-Allah'ım fakirlikten, cimrilikten, aşırı yaşlılıktan, dünyanın kötülüklerinden ve kabir azabından sana sığınırım"* duâsının sahabe tarafından çocuklara öğretildiğini görmekteyiz.[88]

Bu örnekler ışığında okulöncesi eğitim ile ilgilenen eğitimcilerin, hem çocuklara Allah'ın varlığını hissederek inançlarının güçlenmesini sağlayacak duâlar öğretmeleri, hem de bizzat eğitimcilerin çocuklara duada bulunarak, ahlâklarının düzgün, rızıklarının bol, zihinlerinin açık, vücutlarının sağlık ve sıhhatte olmasını Allah'dan dilemeleri gerektiğini belirtebiliriz.

e. Namaz ve Diğer İbadetlerle İlgili İlk Tecrübeler

Hiç şüphesiz Hz. Peygamber (sav)'in, üzerinde en fazla durduğu ibadetlerden biri namazdır. Büyüklerin olduğu gibi, çocukların da namaza alıştırılmalarını temin konusunda O'nun çeşitli talimatları olduğunu biliyoruz. Ancak dikkat

---

86 Buhârî, Edeb,22.
87 Tirmizi, Da'vet,141.
88 Buhârî, Cihad,25; Nesâî, İsti'aze,6;Tirmizi, Da'vet, 124.

edilirse 7-10 veya 7-13 yaşlar arası programlı bir namaz eğitiminin söz konusu olduğu dönem olarak dikkat çekmektedir.[89]

Bununla beraber okulöncesi dönemde, gerek namaz öğretiminin, gerekse diğer ibadetlerin öğretiminin hedeflenmediğini de söyleyemeyiz. Nitekim okulöncesi çocuklarının tek secde ile de olsa zaman zaman, namaza alıştırılmaları konusunda İbn Abbas'tan rivayet olduğunu görüyoruz.[90] Yine Hz. Peygamber (sav) zamanında vakit namazlarının yanı sıra bayram, cuma[91] ve cenaze namazlarına da[92] çocukların götürüldüğünü görmekteyiz. Demek ki çocuğa fizyolojik bir zorluk vermeyen ibadetleri büyüklerden görmesine ve taklit yoluyla öğrenmesine, hatta bizzat tatbikatını yapmasına imkan sağlanmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber (sav) ve Sahabe hayatında da, bunun böyle olduğunu görmekteyiz. Ebu Malik el-Eş'ari'nin ve Hz.Ömer (ra)'ın aşağıdaki ifadelerinden, çocukların mescitle ve ibadet hayatıyla iç içe olduğunu anlamaktayız:

"Size Resullullah'ın namazından haber vereyim mi? Namaz kılınırken önce erkekler, onun arkasına da çocuklar saf yapardı"[93]

"Ya Rasullallah kadınlar ve çocuklar (mescitte) uyudu."[94]

Ayrıca Hz. Peygamber (sav)'in, bazen sırtında çocuk

89 Heysemi, Nuru'd-Din Ali İbnu Ebi Bekr,Mecma'u'z-Zevaid ve Menba'u'l-Fevaid, Beyrut 1967, I/294.
90 Abdurrezzak 4/154.
91 Buhârî, Iydeyn,16.
92 Buhârî, Cenaiz, 59.
93 Ebu Davud, Sa'lat, 107.
94 Buhari, Ezan, 159.

olduğu halde mescide geçip imamlık yaptığını,[95] torunları Hasan ve Hüseyin'in kendi başlarına mescide girip Hz. Peygamber (sav)'in secdede iken sırtına bindiklerini ve bu yüzden secdenin geciktiğini,[96] cuma hutbesi sırasında torunları sendeleyerek mescide girdiklerinde hutbeyi yarıda kesip torunlarını hutbeye yanına çıkarıp oturttuğunu,[97] namaz kıldırırken çocuk ağlaması işitince namazı kısa kestiğini[98] rivayetlerden öğrenmekteyiz. Bu örneklerden çıkan sonuç; okulöncesi döneminde dahi çocukların mescitlerle çok sıcak ilişki kurdukları ve mescitlere alıştırıldıklarıdır.

f. Yemek, Uyku ve Sağlık Kurallarına Uyma, Beden Hareketini Sağlama

Yemek, uyku, bedeni hareket ve sağlık birbirleriyle çok yakından ilgili kavramlardır. Hz. Peygamber (sav)'in hadislerinde de bu irtibatı sezmek mümkündür. Yemek adabı, yemek miktarı ve yemek çeşidi konularında sünnette bolca talimat olduğunu görüyoruz.

Yemeğe başlamadan önce ve yedikten sonra ellerin yıkanması,[99] besmele ile başlayıp,[100] duâ ile bitirilmesi,[101] sağ elle,[102] önünden ve tabağın kıyısından yenilmesi,[103] ellerin sağa sola dayanmaması,[104] yüzükoyun yatarken

---

95 Nesâî, Sehv,13; Muvatta I/141; Ebu Avane II/160.
96 Feydu'l Kadir, 5/266.
97 Nesâî, Cuma, 30; Müstedrek, 4/189-190; Mecma'u'z-Zevaid, 8/155.
98 İbnu Ebi Şeybe, 2/57; Nesâî, Kıble, 35.
99 Tirmizi, Et'ime, 39; Ebu Davud, Et'ime, 12.
100 Ebu Davud, 3765-3768.
101 Ebu Davud, 3850.
102 Buhârî, Et'ime, 2; Ebu Davud, 3776.
103 Müstedrek, 4/116; İbnu Mace, Et'ime,12.
104 Ebu Davud, 3769.

yenilmemesi,[105] suyun üç solukta içilmesi,[106] sofraya konan yemek hoşa gitmese dahi tenkit edilmemesi, ekmeğin küçük parçalara bölünmesi,[107] kırıntı döküntü şeklinde yemeğin atılıp israf edilmemesi,[108] soğan ve sarımsak gibi koku yapan gıdaların çiğ olarak yenilip etrafın rahatsız edilmemesi,[109] suyun bardağın kırık yerinden içilmemesi,[110] su ve yemek kaplarının içine üflenmemesi,[111] yemeğin çok sıcak yenilmemesi[112] gibi adabın Hz. Peygamber (sav) tarafından ehemmiyetle tavsiye edildiğini görmekteyiz. Yemek yemenin miktarıyla ilgili olarak da pek çok hadis rivayet edilmiştir. Aşağıdaki hadis bu konuda bize önemli bir ölçü vermektedir:

> *"Ademoğlunun doldurduğu en zararlı kap karnıdır. Ademoğluna belini doğrultacak kadar üç beş lokma yeter. Eğer Ademoğlu iştaha gelir çok yemek isterse, bu durumda karnını üçe ayırsın. Birini yemek, birini su, birini de nefes için ayırsın,"*[113]

Hangi çeşit gıdaların yenmesi konusuna gelince; sünnette yenmesi haram olmayan her çeşit gıdanın yenildiğini görmekteyiz. Et,[114] süt,[115] arpa ve buğday

---

105 Ebu Davud, Et'ime, 19, 3774.
106 İbnu Mace, Eşribe, 18.
107 Buhârî, Et'ime, 20; Müslim, Eşribe, 187.
108 İbnu Mace, Et'ime, 13, 3278-3279.
109 Ebu Davud, Et'ime, 3822-3829.
110 Ebu Davud, Eşribe, 161.
111 Müslim, Eşribe 121.
112 Darimi, Et'ime, 17, Feydu'l Kadir 5/19-20.
113 İbnu Mace, Et'ime, 50; Tırmızi, Zühd, 47.
114 Tirmizi, Et'ime, 34.
115 Abdurrezzak 5/311; Mecma'uz-Zevaid, 6/6-7.

ekmeği,[116] kuş eti,[117] tavuk eti,[118] bal ve helva,[119] zeytinyağı,[120] peynir[121] ve daha birçok hayvânî ve nebâtî temel gıdaların yenildiğini ve birçok faydalarından bahsedildiğini[122] görmekteyiz.[123]

Bütün bunlardan sünnette yemek yemeden maksadın oburluk olmadığını, çocuğun veya büyük insanın yaşaması, gelişmesi ve sağlığını sürdürebilmesi için gerekli olan gıdaların helâlinden ve temiz olarak yemesinin önemli olduğunu görmekteyiz. Özellikle anaokulu yaşındaki çocuklara yemek yeme adap ve kurallarının, usulüne uygun bir şekilde, hadislerin ışığında kazandırılması gerektiği, önem arz etmektedir. Çocuklar ne obur olarak alıştırmalı ne de nazlı, hiç bir gıdayı beğenmeyen ve aşırı ilgiden yemeğini dahi yemek istemeyen biri olarak yetiştirilmelidir.

Yine yukarıdaki bilgiler ışığında sünnette ne "iştaha dayanan" beslenme modeli ne de günümüzde popüler olan "kalori hesabına dayanan" beslenme modeli mevcuttur. Başka bir ifade ile sünnette, ne çok fazla yiyip midenin ağırlığı ile tembelliğe ve şişmanlığa sebebiyet vermek, ne de çok az yiyip vücudu takatten düşürmek, istenen bir durum değildir. Bununla beraber imkanların elverdiği ölçüde sürekli aynı cins yemek yerine, çeşitli gıdaların alınması ve sağlık kurallarına uyulması da sünnetin belirlediği ölçüler içerisinde zikredilebilir.

---

116 Ebu Davud, Et'ime, 39.
117 Tirmizi, Et'ime, 26.
118 Tirmizi, Et'ime 26.
119 Tirmizi, Et'ime, 29.
120 Tirmizi, Et'ime, 43.
121 Ebu Davud, Et'ime, 27.
122 Tirmizi, Et'ime, 43.
123 Krş., Canan, Terbiye, s.212 vd.

Çocukların uyku ihtiyaçlarının karşılanmasına gelince; gerektiğinde gündüz uykularını almalarının sağlanması,[124] akşam yatarken, sabah kalkınca ağız ve diş temizliğinin yapılması[125] gerektiğini hadisi şeriflerden anlamaktayız. Yine uykuya yatarken nasıl hareket edileceği hadislerde belirtilmiştir. Şu hadisi bu konuda örnek olarak gösterebiliriz:

> *"Uyumak için döşeğine geldiğin zaman, namaz abdesti gibi bir abdest al, sonra sağ yanına yat ve Allah'ım kendimi sana teslim ettim, yüzümü sana döndüm, halimi sana arzettim, sırtımı sana dayadım, çünkü hem seni seviyorum, hem de sevgini kaybetmekten korkuyorum. Senden başka ne bir sığınak, ne de kurtuluş yolu yoktur. Senin gönderdiğin kitaba inandım, Peygambere iman ettim, bunu en son söyleyeceğim söz kıl, diyerek uyu."*[126]

Özellikle okulöncesi dönemindeki bir çocuğa, bu ve buna benzer duâların yatarken okutulması, çocuk eğitimi açısından çok manidardır. Çocuktaki dil gelişiminden duygu gelişimine ve iman esaslarının eğitimine kadar bir çok faydayı beraberinde getirecek nitelikte bir uyku öncesi duâdır. Bu duygular içerisinde güvenle yatağına girecek bir çocuğun ruhsal yönden de rahatlayacağını söyleyebiliriz.

Çocuğun bu ruhsal ve sosyal gelişimlerinin hedeflenmesinin yanı sıra, bedensel gelişimini sağlayacak tavsiyelerin de hadislerde yer aldığını söyleyebiliriz. Bedensel gelişim için gerekli olan besinlerin alınmasını ve sağlık kurallarına uyulmasını izah eden hadislerin yanı sıra, uykunun da çocuk için gerekli olduğunu izah eden hadisleri

---

124 İbn Mace, Siyam, 22; Müslim, Fedail, 13.
125 Nesai, Kıyam-ül Leyl, 10; Feydu'l Kadir, 5/190.
126 Buhârî ve Müslim (Berâ bin Azib (ra)'dan; Ulvan 1/233.

görmüş olduk. Bedensel gelişim için gerekli olan diğer önemli bir konu da çocuğun bedeni hareketlilik göstermesine imkan tanınmasıdır. Bu konuda da hadislerde çeşitli uyarılara şahit olmaktayız.

Özellikle çocuğun toprakla ve toprak üstünde rahatça oyun oynamasını teşvik eden Hz. Peygamber (sav), *"Toprak çocukların ilkbaharıdır"*[127] buyurmaktadır. Ayrıca Hz. Hasan'ın yedi ve Hz. Hüseyin'in altı yaşlarında iken Hz. Peygamber (sav)'in huzurunda ok atma müsabakası yaptıklarını,[128] başka bir seferinde güreştiklerini,[129] yine Hz. Peygamber (sav)'in yüzmeyi teşvik ettiğini,[130] çocuklara biniciliğin de öğretilmesini ve yapılan müsabakalara götürülmelerini tavsiye ettiğini[131] hadislerde görmekteyiz. Bütün bunlardan, sünnette çocukların oyun yoluyla eğitildiklerini, başka bir ifade ile eğitimlerinde oyunun önemli bir yeri olduğunu görmekteyiz.

Demek ki Hz. Peygamber (sav)'in uygulamaları bize okulöncesi çocuğunun oyun atmosferi içerisinde bulunması gerektiği konusunda ışık tutmaktadır. Bu oyunlar, hem çocuğun hoş vakit geçirip kendi kâbiliyetini geliştirebileceği nitelik taşımakta, hem de çocuğa ilerideki hayatında faydası olacak bilgiler öğrenmesine yardımcı olacak tarzdadır. Çocuğun toprakta serbestçe oynamasının teşvik edilmesini, hoş zaman geçirip kâbiliyetini geliştirmesine örnek olarak gösterebileceğimiz gibi, yüzme, atıcılık, koşma, binicilik vb. oyunların teşvik edilmesini de ilerideki

---

127 Feydu'l Kadir, 3/281.
128 Tehzibül-Tehzib, Haydarabad-Dekan, 1328 (baskısından ofset) 345.
129 İbnu Hacer, el-Metalibu'l-Aliye bi Zevaidi'l-Mesanidi's- Semaniyye, Kuveyt, 1973, 4/72.
130 Taberani, Fezailu'r-Remy, 5/b.
131 Nesâî, Kitabu'l Hayle, 7/214.

yaşlarında kendisine gerekli bilgileri kazanmasına vesile olacak oyunlara örnek olarak gösterebiliriz. Yukarıda bahsedilen oyun türlerinin bir çoğu okulöncesi dönemi çocuk için uygulanabilir nitelik taşımaktadır. Bununla beraber bazı faaliyetler gerçek vasıta yerine, oyuncaklarla da yapılabilir. Yine kız çocuklarının evcilik, bebek ve ev işleri ile ilgili oyunlar oynamalarının uygun görülmesini de burada zikredebiliriz.

3. İslâm Eğitimcilerinin Bazılarına Göre Okulöncesi Eğitiminin Hedefleri

a. İbn Miskeveyh'e (V.421/1030) Göre

Daha çok Tehzibu'l-Ahlâk isimli eseriyle tanıdığımız İbn Miskeveyh; söz konusu eserinde çocuk eğitimiyle ilgili bir bölüm açmıştır. Çocuk eğitiminin kesinlikle ihmal edilmemesine inanan İbn Miskeveyh, şu hedeflerin gözetilmesi gerektiğini savunmaktadır:

> *"Çocuğa güzel tarihi bilgiler ve şiirler öğretilsin, eğitilerek iyi alışkanlıklar kazanması sağlansın. Böylece öğrendiği tarihi bilgileri ve şiirleri ezberleme, anlatma ve tekrarlama gücü artırılsın... Yürümeye, hareket etmeye, biniciliğe ve beden eğitimi yapmaya alıştırılarak, bunların zıddı olan kötü alışkanlıklardan uzak tutulsun..."*[132]

Yine İbn Miskeveyh okulöncesi dönemden itibaren çocukların iyi insanları ve tarihi şahsiyetleri tanımalarını, hayatta olan faziletli insanların da sohbetlerinde bulunmalarını istemektedir. Verilecek bütün bu eğitimin sonunda çocuğun şerefli olmayı isteyen, tevazu ve

---

132 İbn Miskeveyh, Tehzibu'l-Ahlâk, (Yay. Haz.Hasan Temim), Beyrut, 1398, (Çev. A.Şener ve arkl.), Ahlâk'ı Olgunlaştırma, KTBY., Ank.1983,s.59.

ikramdan yana olan, Allah sevgisini kazanan bir yapıya ulaştırılması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca İbn Miskeviyh'in üzerinde durduğu diğer bir konu da; çocuğun görgü kurallarını kazanması ve gereğini yerine getirmesinin yanı sıra, yemek yeme adabına riayet etmesi, yemek yemekten maksadın beden sağlığımızı korumak, açlık ve açlıktan gelen acımızı tedavi etmek olduğunu, ilacı zevk için almadığımız gibi yemeği de zevk için yememek gerektiğini anlaması;[133] giyim kuşamında israf, lüks ve şatafattan uzak kalarak, sade ve temiz giyinmesi gerektiğini bilmesidir.[134]

Dikkat edilirse İbn Miskeveyh çocuğun bilgi kazanmasının yanı sıra, dil gelişimini, beden gelişimini, sosyal gelişimini, insan sevgisini ve Allah sevgisini kazanabileceği bir hedef göstererek hayata bu şekilde hazırlanmasını öngörmektedir.

b. İbn Sina'ya (V.428/1036) Göre

İbn Sina'nın okulöncesi dönem eğitimine çok önem verdiğini görmekteyiz. Hatta çocuğun doğumundan okuma-yazmaya başlamasına kadar olan bu dönem için teferruatlı bir program ortaya koymaktadır.[135] İbn Sina'ya göre okulöncesi eğitiminde kısaca şu hedefler gözetilmektedir:

> *"Çocukta aşırı sinir, şiddetli korku, üzüntü ve uykusuzluk izi bırakacak davranışlardan kaçınarak, bütün dikkatin çocuğun arzu ettiği, hoşlandığı şeyleri göz önünde bulundurup onu yapmasını sağlamak; hoşlanmadığı şeylerden de onu uzak tutmakla mümkündür. Bütün*

133 Tehzibu'l-Ahlak, age, s.60.

134 Bkz. Tehzibu'l-Ahlak, age, s.57-65.

135 bn Sina, Kitabu's-Siyaset (Çev. Ö. Özyılmaz), Erzurum 1982, s.13 vd.(yayınlanmamış); Ayrıca bkz. Ahmet Çelebi, İslâm'da Eğitim Öğretim Tarihi (Çev.A.Yardım), İst. 1983, s.296-297.

bunlar çocuğun her emrini yerine getirmek için değil, onun hayatını kolaylaştırmak için yapılır... Böyle davranmanın ruh ve beden sağlığı açısından önemli faydaları vardır... Çünkü güzel ahlâk, sağlam mizaca paralel olarak, çocukluk döneminden itibaren gelişmeye başlar. Güzel ahlâkla sağlam bünye, kötü ahlâkla da bozuk karakter arasında sıkı bir bağlantı vardır. Güzel ahlâk, ruh ve bedenin sıhhatini birlikte korur..."[136]

İbn Sina, günümüz okulöncesi eğitimcilerinin üzerinde ısrarla durduğu birçok hedefi özet olarak sunmaktadır. Bu da İbn Sina tarafından bu dönemdeki çocuğun rûhî ve bedeni ihtiyaçlarının beraberce dikkate alındığı ve konunun temelinden kavrandığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü kurumsal olarak yakın tarihi olan okulöncesi eğitim araştırmalarında bu tür hedefler yeni ve orijinal olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla okulöncesi eğitimi veren kurumlar bu hedeflere yaklaştıkça kendilerini başarılı olarak görmektedirler.

c. Muhammed İbn Allan'a (V.1057) Göre

Muhammed İbn Allan, çocuklara itikadi bazı bilgilerin kazandırılmasını, Peygamberlerin hayatlarından bahsedilmesini, ayrıca Hz. Muhammed (sav)'in tanıtılmasını, getirdiği dinin bazı özelliklerinin çocuklara aktarılmasının gerekliliğinden bahsetmektedir. Çünkü "küçüklükte öğrenmek, taş üzerine nakşetmek gibidir" demektedir.[137]

---

136 İbni Sina, el-Kanun, 1/79, Roma 1593; Ahmed Çelebi, age, s.296-297.

137 Muhammed İbn Allan, Delilü'l-Falihin Li Turuki Riyadu's- Salihin, Mısır 1971, 2/134; Canan, Terbiye, s.121.

İbn Allan'ın, Müslümanların çocuklarına küçük yaşlardan itibaren, İslâmiyet'in temeli niteliğinde olan bazı değerlerin kalplerine ve zihinlerine nakşedilmesi gereği üzerinde durması dikkatimizi çekmektedir. Bunun da İslâmî duygu ve düşünce üzerinde bir nesil yetiştirme açısından son derece önemli bir husus olduğunu söyleyebiliriz.

d. Gazali'ye (V.505/1111) Göre

Okulöncesi dönemdeki çocuğa verilecek eğitim konusunda Gazali'nin görüşlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

Önce çocuğa görgü kuralları öğretilmelidir. Toplum içerisinde nasıl oturup kalkacağı, hal ve hareketlerinde nelere dikkat edeceği, söze nasıl başlayıp nasıl bitireceği, kimsenin sözünü kesmemesi, kimseden bir şey istememesi çocuğa öğretilmelidir.

Örnek teşkil etmesi açısından çocuğa iyi kişilerin hayat hikâyeleri anlatılmalı, bunların sevgisini çocuğa kazandırmalı, yararlılıkları, faziletleri, kahramanlıkları, cesaretleri vurgulanmalı, çocuğun dikkati temiz duygulara ve güzel ahlâka çekilmelidir. Böylece çocuğun kötü insanlarla beraber olmasına, onlarla düşüp kalkmasına, kötü söz ve davranışlarla haşır neşir olmasına engel olunmalıdır.

Ayrıca çocuğa yemek adabı ve yemekten maksadın ne olduğu öğretilmelidir. Oburluğun iyi bir şey olmadığı, yemekten maksadın sağlıklı bir yaşama olduğu, yeri geldiğinde soğan ekmekle dahi karın doyurulabileceği çocuğa öğretilmelidir. Yeme hırsı gibi para ve süslü elbise giyme hırsından da çocuk korunmalıdır.

Ancak çocuğun tembel olmayıp, atılgan olması için

gerekli beden hareketlerini yapmasına imkan sağlanmalıdır. Çünkü çocuğun bedeni gelişimini sağlayabilmesi gerekli oyun imkanına sahip olmasına da bağlıdır. Oyun imkanı bulamayan çocuğun ise basireti ölür, zekâsı kaybolur, daima dertli ve sıkıntılı bulunur. Hatta bu esaretten kurtulmak için hile yollarına bile başvurabilir.

Bütün bu ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra temizlik ve ibadetle ilgili bazı alışkanlıkların çocuğa kazandırılması, dinî hüküm ve bilgilerden bazı şeylerin öğretilmesi; hırsızlık, yalan söyleme, hıyanet vb. hareketlerin zararları kendisine anlatılarak bunlardan kaçınmasının temin edilmesi gerekmektedir.[138]

e. Erzurumlu İbrahim Hakkı' ya (D.1703,V.1780) Göre

İ. Hakkı'nın okulöncesi dönem çocuğuna; İslâmî kısa cümle ve tabirleri kavratmayı, Kelime-i Tevhid ve bazı ayetlerin metinlerini ezberletmeyi, soru-cevap metoduyla İslâmî kavramları öğretmeyi, iyi kimselerin hayat hikâyelerini anlatarak bu kişilere karşı sevgi ve sempati uyandırmayı, ahlâki davranışları, büyüklere saygıyı, görgü kurallarını ve yemek yeme adabını kazandırmayı ve disiplinli bir hayata alıştırmayı hedef olarak göstermektedir.[139]

Ö. Özyılmaz' a göre, İ. Hakkı' nın bu hedefleri gözetmesinin sebepleri şunlardır:

---

138 Geniş bilgi bkz. Gazali, İhya (Çev. Ahmet Serdaroğlu), İst.-1974 , c.3, s.165 vd.

139 İ. Hakkı, Mürşidü'l Müteehhilin, vr. 31b; Geniş bilgi için bkz. Özyılmaz, Ömer, Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya Göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Bursa-1990 (ag. dok. tez.), s.89-107; İbrahim Hakkı Erzurimi, Osmanlılar Döneminde Çocuklara Öğretilen İslâm (Çev.Ömer Özyılmaz), Bursa 1991.

-Okulöncesi dönemde elde edilen bilgiler, daha sonraki dönemlerde alınacak bilgilere temel teşkil edeceğinden asla boş geçirilmemelidir. Muhakkak İslâmî bazı bilgiler verilmelidir.

-Okulöncesi dönemin en önemli bilgi iletişim metodu, taklit ve oyunun yanı sıra, sözlü öğretim metodudur. İ. Hakkı sunduğu hedefle bu metodun kullanılmasını amaçlamaktadır.

-Konuşmaya teşvik etme ve geliştirici konuşma eğ itimi"ni temin için sözlü öğretim metodunu uygulayarak çocuğu konuşmaya teşvik etmekte ve dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

-İ. Hakkı sorduğu sorularla çocuğa bir kimlik kazandı rmakta ve kendisinin "mümin" olduğunun farkına varmasını amaçlamaktadır.

Çocuğa, psikolojik gelişiminin üstünde bazı bilgilerin (Allah'ın sıfatları vb.) öğretilmesi, diğer bir ifade ile çocuğun kalbinde ve dimağında bu bilgilerin bulunması; bir tohumun yeşerme zamanı gelinceye kadar toprağın altında beklemesine benzetilmektedir. Bu durum, çocuk şimdi bunları anlamasa da ileride gelişim seyrine göre bunları anlayabilir şeklinde yorumlanmaktadır.[140]

Dikkat edilirse İ. Hakkı'nın önerdiği hedefler yaşadığı asır açısından büyük önem arz etmekle beraber, günümüze de ışık tutmaktadır. Günümüz için düşünülmesi gereken hedeflerin tamamını içermese de, önemli bir bölümüyle kesiştiği söylenebilir.

---

140 Özyılmaz, Ömer, ag dok. tez. s. 94-95.

f. Bazı Halifelerin Talimatlarına (Eğitim Programlarına) Göre

Şimdi de küçük yaştaki çocuklarını eğitilmek üzere teslim eden bazı Halifelerin, eğiticilere verdikleri talimatlardan bir kaçını nakledip, düşünülen hedefleri tespit etmeye çalışalım.

-Abbasi Halifelerinden Harun el-Reşid, oğlu Emin'i eğitmek üzere teslim ettiği eğitimci Ahmer'e şu talimatı vermiştir:

> *"Ya Ahmer! Müminlerin Emiri gerçekten canının bir parçasını, kalbinin meyvesini sana teslim etmiştir... Ona Kur'an okut, tarihi olayları ona bellet, şiirler nakledip edebî düşüncesini geliştir. Hz. Peygamber (sav)'in sünnetini öğret. Ayrıca sözün yerini ve ne zaman söyleneceğini anlaması hususunda basiretini aç; yeri gelmeyince gülmesine pek izin verme... Ama bütün bunları yaparken onu üzme ve basiretini öldürme..."*[141]

-Emevi Halifelerinden Abdulmelik b. Mervan'ın oğlunun eğiticisine talimatı:

> *"Onlara Kur'an öğrettiğiniz gibi, doğruluğu, doğru sözlü olmayı da öğretin. Çocuklarımızı güzel, beğenilen ahlâka yöneltip şekillendirin. Güzel şiirlerden naklederek konuşma kâbiliyetini geliştirin. Kahramanlıktan söz ederek, cesaretlerini arttırın. Eğittiğiniz çocukları yanınıza alarak, şerefli kişilerle bir arada oturun. İlim ehliyle kaynaşın. Çocuklarımızı aşağılık pespaye kişilerden uzak tutun. Hizmetçilerle senli benli olmalarını*

---

141 Abdullah Nasi Ulvan, İslâm'da Aile Eğitimi, 1/166-167

önleyin. Çünkü bunların çoğu kötü edep ve terbiye sahipleridir. Bunlarla bir araya geldiklerinde belli etmeden ayırın. Yalan söylediklerinde kendilerini bağışlamayıp gerekirse dayak atın. Çünkü yalan din ve ahlâk dışı hayasızlıklara davet eder; hayasızlık ise cehennem ateşine çağırır."[142]

-Emevi Halifelerinden Hişam b. Abdulmelik oğlunun terbiyecisi Süleyman el-Kelbi'ye şu talimatı vermiştir:

"Sana oğlum hakkında ilk tavsiyem; ona Allah'ın kitabını öğret, sonra şiirlerin en güzelini bellet, sonra da onunla Arap kabileleri ve boyları arasına girip karış, şiirlerinden elverişli ve yararlı olanını seçip al. Oğluma helâl ve haram hakkında bilgi vererek bu konuda basiretini aç; öğüt ve ibretli misaller ver; güzel sözleri, kahramanlıkla ilgili destanları anlat."[143]

-Akabe b. Ebi Süfyan oğlunu teslim ettiği terbiyeciye şöyle talimat veriyor:

"Çocuğumu ıslahta ilk önce kendini ıslah ile başla. Çünkü çocukların gözleri senin gözüne bağlı kalır. Onlara göre iyi ve güzel, senin iyi ve güzel kabul ettiğin şeylerdir. Çocuklara gelip geçen hikmet erbabının hayatını, ediplerin ahlâkını öğretmeye çalış. Onları benim korkumla tehdit et, ama benden başkasıyla onları -örnek vererek- edeplendir. Çocukları eğitirken hastasının hastalığını iyice teşhis etmeden ilaç vermeyen doktor gibi ol!..."[144]

-Haccac ise, oğlunu eğiten hocaya şunları söylemiştir:

---

142 age, 1/167.
143 age, 1/68.
144 age, 1/166, 2/107.

"Çocuklarımıza okuma-yazmadan önce yüzücülük öğretin. Çünkü onlar kendileri adına bir şeyler yazacak katip bulabilirler, ama suda kendileri adına yüzücü bulamazlar."[145]

Bu Halifelerin eğitim programlarını bir bütün olarak ele alırsak çocuk eğitimi açısından şu hedeflerin ehemmiyetle dikkate alındığını görürüz:

1- Sevgi unsurunun ön plana çıkarılması: Gerek halifelerin söze başlarken kullandıkları ifadeler ve gerekse eğiticilere metot olarak izah ettikleri ifadeler çocuğa sevgi duygusunun öncelikle tattırılmasını hedeflemektedir. Çağdaş eğitimcilerin de en fazla vurguladıkları bir konudur.

2- Kur'an öğretmek, Allah'ın kitabından bahsetmek: Hiç şüphesiz Kur'an bir Müslüman için vazgeçilmez bir kaynaktır. Hayat onunla aydınlanır. Çocuklarımızın da küçük yaşta Kur'an'la tanışmaları gayet anlamlı bir hedeftir. Ancak Kur'an okumayı pedagojik olarak okuma yaşına gelmemiş çocuklara okur-yazarlık anlamında bir okuma olarak düşünmek yanlış olur. Fakat okulöncesi dönemdeki bir çocuğun Kur'an' dan bazı küçük sûreleri ve bölümleri büyüklerin yardımıyla, ezberleyebildikleri ve çok rahat okuyabildikleri düşünüldüğünde söz konusu programlarda bu konuya yer verilmesinin anlamı daha iyi anlaşılmaktadır.

3- Hz. Peygamber (sav)'in sünnetini ve hayatını tanıma: Müslümanlar için Kur'an' dan sonra ikinci değer, Hz. Peygamber (sav)'in sünnetidir. Dolayısıyla çocuklarımızın okulöncesi dönemde bundan kendi

---

145 age, 1/168.

seviyelerine göre haberdar olmaları hedeflenmektedir. Çünkü Hz. Peygamber (sav)'in hayatında Müslümanlar için güzel örnekler vardır.

4- Şiir ve güzel konuşma: Dil insanlar için vazgeçilmez bir anlaşma aracıdır. Konuşma kişinin bilgi, duygu ve düşüncelerinin dışa yansımasıdır. Bundan dolayı söz konusu talimatlar da çocukların dil gelişiminin sağlıklı olabilmesi üzerinde ısrarla durulmaktadır. Bunun için de zamanın şartlarına göre, söylenmiş en güzel şiirlerin belletilmesi, konuşma ve davranışları düzgün çevrelerle ilişki içerisinde bulunulması istenmektedir.

5- Tarihi olayları aktarma, müstesna kişilerin hayat hikâyelerini anlatma, cesaret ve kahramanlık aşılama: Her millet tarihiyle beraber kimliğini bulur. Tarih ise acı-tatlı olaylarla doludur. Bu olaylar bilindiği, yeni nesle aktarıldığı takdirde anlam kazanır. Yine olaylarla beraber, hizmette, hikmette, fazilette, kahramanlıkta abideleşmiş şahsiyetler vardır. Bunların hayat hikâyelerinin küçük iken çocuklara anlatılması, çocuğu onlar gibi olmaya özendirme ve motive etme anlamına gelmektedir. İşte bu talimatlarda bu hedefin de gözetildiğini görmekteyiz.

6- Güzel ahlâklı ve doğru olma, helâl ve haramı tanıma: Çocuğun zihniyle beraber ruhunu ve kalbini de iyiliklerle, faziletlerle donatması ve bunları bir meleke haline getirmesi şüphesiz güzel ahlâklı unvanını almasıyla eş anlamlıdır. Yine yalandan hileden sakınması, helâl ve haramı tanıması iyi bir insan, iyi bir kul olmanın gerekleridir. Dolayısıyla bu unsurların da çocuk eğitiminde dikkate alındığını görmekteyiz.

7- Görgü kurallarına uyma: İnsan sosyal bir varlıktır.

Hayatını toplum içerisinde sürdürmek, ilim tahsil etmek, ticaret yapmak, arkadaşlık kurmak vazgeçilmez işlemlerdir. Bütün bu ilişkilerin sağlıklı olabilmesi için, toplumda genel kabul görmüş, doğruluğu kesinleşmiş kuralları bilip ve bunlara uymak gerekmektedir. Bunlar çocuklara küçük yaşta kazandırılırsa ilerideki yaşlarında insanlar arası ilişkilerde başarılı olmaları mümkün olur.

8- Bedensel Gelişiminin Dikkate alınması: Çocuğun bedensel gelişimine yönelik bazı etkinliklerin zikredilmesi ve çocuğa gerek küçüklüğünde gerekse daha sonraki hayatında istifade edeceği bazı bilgileri kazandırmaya gayret gösterilmesi; çocuğun fiziksel olarak gelişiminin de dikkate alındığı ve becerikli olmasının hedeflendiği anlamına gelmektedir diyebiliriz.

B. BATI EĞİTİMİNDE OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFLERİ

Okulöncesi eğitimi yaşındaki çocukların eğitimi ile ilgili değerlendirmenin Antik çağa kadar uzandığını müşahede etmekteyiz.[146] Ancak kurumsal olarak ortaya çıkışı Batı'daki büyük ekonomik ve sosyal gelişmelerin (Sanayi devrimi, Fransız İhtilali gibi) yaşandığı 18. yüzyılda olmuştur. İlk olarak okulöncesi eğitimini kurumsal bir yapı içerisinde Fr. W. Fröbel (1782-1852)[147] ele almıştır. Tarihi süreç içerisinde de okulöncesi eğitimini etkileyen çeşitli ekoller doğmuştur. Bunlardan; Moria Montessorie'nin (1870-1952) "bireyselliğe önem veren metodunu", Skinnerian Behaviorist'in "zenginleştirilmiş çevre programlı eğitim metodunu" ve Moslow'un ihtiyaçlara dayalı "holistik-dynomik" teorisini[148] en önemlileri olarak zikredebiliriz.

Gerek okulöncesi eğitiminin kurumsal olarak ortaya çıkışından önceki, gerekse kurumsallaştıktan sonraki Batılı görüşleri ele aldığımızda, karşımıza ana hatlarıyla şu hedefler çıkmaktadır:

---

146 Geniş bilgi için bkz. Aytaç, Kemal, age, İst. 1992, s.40-42.

147 age, s.271.

148 Oktay, Necla, Okulöncesi Eğitiminin Batı'da Başlaması ve Gelişimi, YA-PA, OEYS, II.III., s.150.

1. Temel Gelişim İhtiyaçlarını Karşılamak

a. Dil Gelişimini Sağlama

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli araçtır. Konuşulan dil, ihtiyacı karşılamanın yanı sıra, çocuğun çevresindeki insanların dünya görüşünü de yansıtmaktadır.[149]

Batılı bazı eğitimcilerin konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

Aristo (M.Ö.384-322) çocukların dil gelişimine etkisi olduğuna inandığı, hikâye ve masalların anlatılmadan önce hükümet memurları tarafından tetkikten geçirilmesini istemektedir.[150]

Cicero (M.Ö.106-43); "*Ancak açık ve seçik bir dil insanı bilinçlendirir ve ahlâkileştirir. Başka bir deyimle insanı hümanistleştirir. Dil eğitimi yoluyla insanların biçimlendirilmesi ve şekillendirilmesi mümkündür*"[151] demektedir.

Guintiliaus (M.S.33-95) çocuğun olumlu dil gelişimini temin için, dadının dahi güzel ve düzgün konuşmasını şart koşmaktadır.[152]

Erasmus (1467-1536) konuyla ilgili görüşü ise şöyledir:

"Dil öğretimi erken yaşlarda başlatılmalıdır. Çünkü tutarlı ve doğru bir dil, yalnızca güzel konuşmak için değil, ayrıca doğru hüküm verme ve bilgilerin doğru öğrenilmesi için de önemlidir. Dilleri doğru bilmemek

---

149 Özcan, Eğitim Psikolojisi Ders Notları, UÜEF, Bursa ts., s.21; (naklen) Ay, Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım, Ank. 1987, s.35.
150 Koçer, H. Ali, Eğitim Tarihi I, Ank. 1980, s. 162.
151 Aytaç, age, s.64.
152 Koçer, age s.190.

bütün bilimleri çökertir. Bundan dolayı erken yaşlarda çocuklardaki taklit etme içgüdüsü ile hafızanın kuvvetli olmasından faydalanarak, dil gelişimi sağlanmalıdır." [153]

J. Locke (1632-1704); anadilini (İngilizce'yi) çocuğa kazandırdıktan sonra, yabancı dil olarak Fransızca ve daha sonra Latince'nin öğretilmesini önermektedir.[154]

Herder (1744-1803) de; bir milletin kendi dil, din, sanat, ahlâk ve kültürünü bulabilmesi için Millî dilini oluşturmasının şart olduğunu ileri sürmektedir.[155]

Fröbel (1782-1852) çocuğun konuşmayı öğrenmekle kendi "Ben"ini bulduğunu ve "şeyler"in kendi yeteneğinin dışında olduğunu fark ettiğini söyler.[156] Fröbel'e göre dil, yalnızca kendi "Ben"ini ve "dünya"yı bulmak için değil, ayrıca "Ben"ini ifade etmek için de bir vasıtadır. Çocuk dil vasıtasıyla kendini dışa vurabilir. Bu dışa vuruş çocukta çeşitli etkinliklerle (mimikler, konuşmalar, şarkı söyleme, resim yapma vs.) kendini gösterir ve bundan büyük haz duyar.[157]

Berthold Otto, (1859-1933) cemiyetin birinci dereceden biçimini belirleyen unsurun dil olduğuna inanarak der ki; önemli olan çocuğun ana dilini öğrenip, dilde yaratıcı bir şekilde hareket etmesidir.[158]

Yukarıda ki anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi Batı eğitimi, okulöncesi dönemden itibaren çocuğun dil gelişimini

---

153 Aytaç, age, s.113.
154 age, s.172.
155 age, s.223.
156 age, s.274.
157 age, s.274.
158 Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, Ank. 1976, s. 37-38.

sağlamak üzerinde durmaktadır. Çünkü çocuğun dil gelişiminin olumlu olmasının ahlâkileşme, doğru bilgi edinme, kendi milletini tanıma, kendini dışa vurma ve ifade etme ile doğrudan bağlantılı olduğu görüşü benimsenmektedir.

Nitekim günümüzde de buna paralel olarak, okulöncesi döneminde çocuğun dil gelişmesinin göstergesi olarak; "konuşulanları anlaması, doğru telaffuz edebilmesi, hafızada sözcük dağarcığı meydana getirmesi ve cümle içerisinde kullanması"[159] kabul edilmektedir. Batı eğitiminin eskiden beri üzerinde durduğu dil gelişmesinin günümüz pedagojik ve psikolojik bulgularıyla paralellik arz ettiğini ifade etmemiz herhalde isabetli olur kanaatindeyiz.

b. Zihinsel (Cognitive) Gelişimini Sağlama

Hemen hemen bütün Batılı eğitimciler; çocuğa verilecek eğitimin, çocuğun zihnini geliştirecek nitelikte olması gerektiğini vurgulamışlardır. Antik çağ eğitimcilerinden, günümüz eğitimcilerine kadar bu amaç belirgin bir şekilde ifade edilmektedir.[160]

Önceki çağlarda konunun gereğine işaret edilip geçilmesine rağmen, günümüzde insan yapısının da derinlemesine tanınmasından dolayı zihinsel gelişimin üzerinde ağırlıkla durulmaktadır. Çocuğun zihni gelişimi, yaşlara, hatta aylara göre ayrılmakta ve ölçüleri belirlenmektedir.[161]

---

159 Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, 2.bs., İst. 1985, s.99 vd.

160 Geniş bilgi için bkz., Aytaç, age, İst. 1992, s.46,68,142,171 vd.

161 Geniş bilgi için bkz., Yavuzer, age, s.46-49, 65-69, 94-97, 124-127; Ayrıca bkz., Gitmez, 0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme V Yay., 1. bs., Ank. 1989, s.45-75 vd.

Aristoteles; bilim, bilgelik, güzel sanatlar ve pratik kavrayışı[162] zihni erdemlerden saymaktadır. Bunlara ulaşmak için de "sağlam şekillenmiş beden üzerine zihni eğitim vermek"[163] gerektiğini belirtmektedir.

Aristoteles gibi L. A. Seneca (M.Ö. 4-M.S. 65) da, zihni eğitimin erken yaşlarda başlaması gerektiğini savunmaktadır. Sürekli ve kararlı bir zihni eğitimin, çocuğun zihninin paslanmasını ve aşırı çalışmadan dolayı aşınmasını önleyeceğini söylemektedir.[164]

H. Liets, (1868-1919) harmonik bir biçimde gelişmeyi amaçlayan bir eğitim şekli ileri sürerek, çocukların diğer gelişim öğeleri gibi zihni gelişimlerinin de desteklendiği bir eğitim tarzının gerekliliğinden bahseder.[165]

Zihinsel gelişme hakkında kısaca bilgi vermemiz gerekirse çocukların zihinsel gelişmeleri ana hatlarıyla üç bölüme ayrılmaktadır:

1- Duyusal Motor dönemi (Sensory Motor stage) (0-2 yaşarası)

2- İşlem öncesi dönemi (2-7 yaş arası)

3- Somut İşlemler dönemi (7-11 yaş arası) dir.[166]

Bizi doğrudan ilgilendiren işlem öncesi dönemin genel özellikleri, "değişmezlik prensibinin olmayışı, tersine düşünememe, düşünmede hızlılık, bütünleştirme ve kıyaslamadan yoksunluk"[167] şeklinde özetlenebilir.

---

162 Aytaç, age, s.46.
163 age, s.49.
164 age, s.68.
165 Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, s. 68.
166 Yavuzer, age, s.65,94,124 vd.
167 age, s.94-97.

Çocukta maddenin hacim, ağırlık, kütle vb. özelliklerinin kavranması, meselâ aynı bardakla, bir bardak ince uzun cam boruya, bir bardak da geniş cam boruya su doldurup hangisinin çok olduğunu sorduğumuzda, ince uzun cam borudakinin fazla olduğunu söylemesi "değişmezlik" prensibinin oluşmadığını gösterir.Yine cam borulardaki suların geriye döküldüğünde aynı bardağı dolduracaklarını,dolayısıyla eşit olduklarını düşünememesi "tersine düşünme" yeteneğinin gelişmediğinin ifadesidir.

Çocuğun mantık ve muhakemeden uzak benzetmeleri tekrarlaması "düşünmede hızlılık" ilişkisiz objeler ve fikirler arasında bağlantı kurması "bütünleştirme", ani algılamalarla hareket etmesi de "kıyaslamadan yoksun" olduğunun göstergesidir diyebiliriz. Dolayısıyla okulöncesi eğitiminde işlem öncesi dönemin özellikleri dikkate alınarak, çocuğun zihni gelişmesinin önünün açılması gerektiğini düşünebiliriz.

c. Beden ve Hareket (Motor) Gelişimini Sağlama

Beden Eğitimi, ilk devirlerden buyana eğitimcilerin en önce dikkatlerini çeken bir gelişme olmuştur. M.Ö. 8. asırlardaki Yunan eğitiminde bile çocukların bedenen ve ruhen gelişmesini sağlama amacı güdülmüş ve jimnastik ile müzik eğitimi görmeleri öngörülmüştür.[168] Bununla amaçlanan vücudun düzgün şekil alması, güçlenmesi ve ilerideki yaşlarında çeşitli oyunlara katılması, savaş silahlarını kullanması, dans etmesi ve yarışlarda başarı elde etmesini temin etmektir.

---

168 Koçer, age s.161, 164, 202. ; Aytaç, age. s.17,19,39.

Guintilianus, hafıza melekesinin canlı olması, öğretimin tam olmasını sağlar. Bunun içinde bedensel hareketlilik (bedensel gelişme) gereklidir demektedir.[169]

J. Locke, bireyin bütün olarak gelişimi için bedeni gelişimi şart koşarken; bundan maksadın belli teorik bilgilerden çok tabii gelişim üzerine bina edilen bir hareketlilik bütünü olması gerektiğini bildirmektedir.[170]

Yine B. Otto:

" *Bedeni gelişmeler, kendiliğinden, tedrici ve kademeli olarak gelişir. Çocuk bu vb. yönlerden doğuştan getirdiği yeniliklerini, geliştirebileceği bir ortam içerisinde bulundurulmalıdır*"der.[171]

H. Lietz`de aynı görüşü paylaşır.[172]

Şurası bir gerçektir ki, beden eğitimi üzerinde bütün eğitimciler durmuşlar ve insan eğitiminin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul etmişlerdir. Hele hele insanın fizyolojik yapısının hızla geliştiği, okulöncesi döneminde ihmali mümkün olmayan bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle çağımızda, çocuğun beden gelişimi üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Sağlıklı bir bedene sahip olması için gerekli besini almasından, bütün vücut organlarını yerli yerinde kullanabilmesine, kaslarının gelişmesini sağlayabilmesine ve sağlık kontrolünün takip edilmesine varıncaya kadar bütün bunlar okulöncesi

169 Koçer, age s.190.
170 Aytaç, age, s.70.
171 Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, s.38.
172 Aytaç, age, s. 68.

eğitimine hedef olarak yüklenmektedir.[173] İyi bir anaokulu eğitiminde çocuğun beden gelişimini tamamlamasına imkan hazırlanması öncelikli hedefler arasında zikredilmektedir. Boy ve kilo artışı, iskelet gelişimi, kas gelişimi ile fizyolojik gereksinimleri olan uyku ve beslenmenin yerinde ve düzenli olması iyi bir beden gelişiminin habercileridirler.

Buna bağlı olarak, çocuğun yaş seviyesine uygun bir hareket gelişimini tamamlaması da önemlidir. Özellikle çocuğun yürümeye başlamasıyla birlikte yüksek bir grafik çizen hareket gelişimi, onun büyümesine paralel olarak, bedenin bütün kısımlarını kullanması, organlar arasında koordinasyonu sağlaması, yeni ve daha karmaşık becerileri kazanıp, hareket olarak sergilemesi gerekmektedir.

d. Sosyal ve Duygusal Gelişimini Sağlama

İnsan sosyalleştikçe toplumda yer bulan bir varlıktır. Diğer gelişim yüzleri gibi, sosyal gelişim de doğumdan hemen sonra başlar. Bebeklikten iki yaşına kadar gülümseme, el ve ayakla sevinç çığlıklarını ifade şeklinde başlayan sosyal aktiviteler, iki yaşından sonra aile dışı fertlerle de ilişkilerle devam eder. Üç dört yaşlarında grup halinde oynama ve beş yaşında artık kendinden emin,

---

173 Oktay, Ayla, Okulöncesi Eğitim Kurumlarının Sorunları ve Öneriler (Tebliğ), YA-PA OEYS II, İst. 1985, s.108; Okulöncesi Eğitimi T.C. MEB, Okulöncesi Gen.Md. Dergisi, Ank. 1993, s.13,28,29; Ayrıca aynı dergi 10. Millî Eğitim Şurası (23-26 Haziran 1981), s.29; Oktay, Ayla, Okulöncesinde Kurumsal Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme (Tebliğ), aynı dergi s.74; Mağden, Duyan, Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi (Tebliğ), aynı dergi, s.70; Mialaret, Gaston, L'Education Prescolaire dans le Monde (Çev.Vedat ÖRS), Okulöncesi Eğitimi, INESCO, TMK., Ank.1977, s.16 vd.

şekilci ve uyumlu sosyal davranışlar kendini gösterir. Bu yaşta artık çocuk dikkatli, kararlı ve nazik bir dost görünümü sergileyebilmektedir.[174] Anaokulundan beklenen de, çocuğun psikolojik yapısının gerektirdiği sosyalleşmeyi ona kazandırmaktır.

Nitekim Eflatun; "*Çocuklar okulöncesi dönemden itibaren, birlikte eğitilmeli ve büyütülmelidirler. Böylece müşterek bir hayat, ruhlarda ve kalplerde birlik meydana getirir*"[175] diyerek anaokullarındaki eğitimin çocuklara sağlayacağı sosyal gelişmeye dikkat çekmektedir.

Çocuğun olumlu sosyal ve duygusal gelişmeyi tamamlaması için, Ksenopfon, mahkemeleri izletmeyi, Aristo, köle ve bayağı insanlardan uzak tutmayı önermektedirler.[176] Yine İsrail`in, kolektiflik ilkesine göre teşekkül ettirdiği Kibbutzlar`ında[177] bu faaliyetlerinden çocuğun sosyalleşmesini de beklediklerini görmekteyiz. B. Otto`da; " *Çocuğun, sosyalleşmesine, cemaat içerisine karışmasına, sormak ve bilmek isteğini açıkça dile getirmesine imkan sağlanmalıdır*"[178] demektedir.

Demek ki çocuğun grup faaliyetlerine istekle katılıp işbirliği yapmayı,[179] rahatlıkla başkalarıyla ilişki kurmayı,[180] gerek arkadaşlarıyla, gerekse yetişkinlerle karşılıklı sevgi, saygı ve güvene dayalı sosyal faaliyetlere girmeyi ve

---

174 Yavuzer, age, s.118 vd. ; Özyılmaz, Ömer, İslâma Göre Çocuk Eğitimi ve Psikolojik Temelleri, Bursa 1995, s.141 vd.
175 Koçer, Eğitim Tarihi I, s. 131.
176 Koçer, age s.148, 162.
177 Kibbuzlarda Kollektif Eğitim için bkz. Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, s. 145 - 150.
178 Aytaç, age s. 38.
179 Okulöncesi Eğitimi T.C. MEB, OEGM. s. 29.
180 Mialeret, age, s.27.

sorumluluk sahibi bir kişiliği,[181] anaokulu eğitimi sonucu kazanması beklenir. Yine bu eğitim sonucu olarak çocuk, eğitim kurumu, aile ve çevresinin disiplinine uyabilmesi, ana-babaya, büyüklerine ve küçüklerine nasıl davranacağını kısmen de olsa öğrenmesi[182] sosyal gelişiminin bir sonucu olarak zikredilebilir. İyi bir sosyal ve duygusal gelişim aynı zamanda sağlıklı bir ruhun işaretidir. Guintiliannus, çocukların duygusal gelişmelerini şöyle açıklar:

> " *Ben duygulu bir çocuk isterim ki, beğenilmek onu sevindirsin ve bir suçta ona göz yaşları döktürsün.*" [183]

Sosyal ve duygusal gelişme ile beraber çocuk, iç dünyasından dışa ve dış dünyasından da iç alemine yansıyan olaylarla karşı karşıya gelir. Bütün bunlar çocuğun duygusal gelişmesini besleyen, olayın durumuna göre menfi ya da müspet duygularla çocuğu dolduran durumlardır. Duygu ve heyecanlarda büyük rolü olan adrenal bezi beş yaş sıralarında çok hızlı gelişmesinden dolayı çocuk hızlı bir duygusal gelişim yaşar.[184] Korku, öfke, sevgi, güven, kıskançlık, endişe, içe çekilme, gerileme, inkar, bastırma ve yansıtma gibi davranışlar belli başlı duygusal hareketlerdir. Çocuğun, ilişki kurduğu kişiler vasıtasıyla heyecan ve duygu isteğini karşılayabilmesi,[185] iç dünyasını açığa vurabilme imkanına sahip olması,[186]

---

181 Oktay, T.C. MEB, OEGM., (dergi) s.74; Ayrıca bkz. Mağden, Duyan, agd, s.70.
182 Başaran, Eğitim Psikolojisi, s.40.
183 Koçer, age s.191.
184 Yavuzer, age, s.81.
185 Mialeret, age, s.27.
186 age, s.16 vd.

sağlıklı duygusal gelişimi için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Yani anaokulunun hedeflerinden bir tanesi de çocuğun duygusal gelişimini[187] sağlıklı bir şekilde temin edecek etkinlikler içerisinde olmasıdır denilebilir.

e. Yaratıcılık ve Bireysel Yeteneklerin Gelişimini Sağlama

Anaokulunda veya anaokulu yaşındaki çocuğa verilen eğitimde, mutlaka çocuğun doğuştan getirdiği yetenekler keşfedilmelidir. Çocuğa, keşfedilen yetenekleri doğrultusunda eğitim verilerek, mevcut yeteneklerin kolayca ve süratle gelişmesi sağlanmalıdır. Çocuktaki potansiyel gücün ortaya çıkmasıyla, girişken, becerikli ve yapıcı bir hal alması temin edilmiş olur.

Batı eğitim tarihinde çocuğun bu yönüne dikkat çekildiğini görmekteyiz. Eski Yunan'da çocuktaki kahramanlık, cesaret, kuvvet ve savaş yeteneklerinin[188] ortaya çıkarılması yönünde uğraşlar olduğunu görmekteyiz.

Jean Pierre de Crousoz (1663-1750), bireysel yeteneklerin göz önüne alınmasını talep ederken,[189] J. J. Rousseau, çocukların özel yapılarına (tabiatlarına) dikkat edilmesini önermektedir.[190] Yine Kant, bireysel eğitimin üzerinde ısrarla dururken,[191] J. G. Fiche (1762-1814), çocuk aldığı eğitimle bireysel yeteneklerinin hakimi ve ustası olması gerektiğini savunmaktadır.[192]

---

187 Şahinkaya, Rezan, Anaokulu Amaçları (Tebliğ), Okulöncesi Eğtimi., UNESCO, TMK., Ank.1977, s.202 vd.
188 Aytaç, age, s.19 ; Koçer, age s.137, 141-142.
189 Aytaç, age, s.174.
190 age, s.191.
191 age, s.234-235.
192 age, s.235.

Pestalozzi (1746-1827)[193] ve Fröbel de aynı konu üzerinde durmaktadırlar. Fröbel; "*Çocuk aldığı eğitim sayesinde kendi iç kanununu, kendi özünü açıp geliştirmeli ve biçimlendirmelidir*" görüşünü savunmaktadır.[194] Geçmişte olduğu gibi günümüzde de, çocuğun yetenek ve sanatsal kabiliyetinin gelişmesine dikkat edildiğini görmekteyiz.[195]

Çocuğun pısırıklıktan, çekingenlikten kurtulabilmesi, aktif ve canlı olabilmesi, katılacağı etkinliklere ve göreceği muamelelere bağlıdır. Anaokulu eğitiminde bir takım boya, kil, plastik vb. malzemelerle bireysel kâbiliyetlerin, yaratıcılık özelliğinin, hayal gücünün ve kişilik gelişiminin ortaya çıkmasına ve gelişmesine imkan sağlanmalıdır diyebiliriz.

2. Estetik ve Entelektüel Eğitimin Verilmesi

Tabiata ve tabiattaki her şeye sanat eseri gözüyle bakmak "estetik"in özünü teşkil etmektedir. Estetik bu bakımdan bir "gönül" ve "zihin" meşgalesi olup, temelde sezgi gücüne dayanmakta olup, eşya üzerinde sezilen "güzel" tarafların üzerinde durmaktır.[196] Doğuştan her insanda az ya da çok bu sezgi mevcuttur. Alınan eğitim sonucu bazı insanlarda bu sezgi belirginleşir, hassaslaşır. Bazılarında ise körelir. Anaokulu eğitiminde bu sezginin

193 age, s.256.
194 age, s.273.
195 Bkz. Oktay, Ayla, Okulöncesinde Kurumsal Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme (Tebliğ), T.C. MEB agd., s.74,29, 3; MIALARET agt., s.27; ag. komisyon, Çocuk Esirgeme Kurumu Raporu, s.224; Oktay, Ayla, okulöncesi Eğitim Kurumlarının Sorunları ve Öneriler, agt., s.108.
196 Sezal, İhsan, Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar, 1. bs., Ank.1981, s.55; Ergin, Muharrem, Büyük Türk Sözlüğü, İst.ts., s.351.

mevcudiyeti göz önünde bulundurulunca, küçük yaşlardan itibaren bu sezginin geliştirilmesi yönünde hareket etmek mümkün olacaktır.

Batı eğitiminin daha okulöncesi dönemden itibaren, "estetik" anlayışın çocuğa kavratılması üzerinde durduğunu görmekteyiz:

Platon, estetiğin çocuğun ruhunu işlediğini ve "güzellik formasyonu" kazandırdığını belirterek, bunun çocuğa seçilmiş masal ve şiirle kazandırılabileceğini ileri sürmektedir. Yine estetik eğitiminde mutlaka müzikten yararlanılması gerektiğini belirtmektedir.[197]

Ayrıca D. Diderot'un (1713-1784), estetiğin insanlarda ince zevklerin teşekkülünü sağladığını,[198] Schiller'in (1759-1805), duyusal bir insanı, ahlâki bir insan yapmanın yolunun, o insanı estetik bir insan yapma olduğunu söylediğini,[199] A. J. Lankbehn (1851-1907) ve H. Lietz'in estetik eğitimin gereğine işaret ettiklerini[200] ve yine H. Spencer'in (1820-1903) de, çocuk için estetik eğitimin vazgeçilmez bir unsur olduğunu, bunun da ancak resim, müzik ve edebiyatla sağlanabileceğini savunduğunu görmekteyiz.[201] Bütün bunlardan bilinçli verilen bir okulöncesi eğitiminde estetik duyguların ve sezgilerin ihmal edilmemesi gerektiğini anlamaktayız.

Entelektüel (Intellectuel) eğitim de, düşünsel etkinlik gösterme, kafa çalışmasına yönelik çaba gösterme anlamlarında kullanılmaktadır.[202]

197 Aytaç, age, s.40.
198 age, s.180.
199 age, s.243.
200 Aytaç, Çağdeş Eğitim Akımları, s. 21, 68.
201 age, s.294.
202 Saraç, Tahsin, Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük, TDKY., Ank.1976, c.I, s.719.

Çocuğun yaşına ve gelişmesine göre oyunla ve bazı etkinliklerle düşüncesinin ve hafızasının önü açılması gerekir. M. F. Quintılıanus (M.S. 35-96), çocuğa yedi yaşından önce, entelektüel eğitiminin oyun içinde oyunla beraber verilmesi gerektiğini belirtir. Çünkü ancak bu yetenek sayesinde bilgilerin çocuğun zihnine yerleştiğini kabul etmektedir.[203] Ayrıca entelektüel eğitimin çocuğa kazandırılmasını savunan Batılı bilginler arasında D. Diderot, Chalota (1706-1785), Goethe (1749-1832) ve Pestalozzi'yi de sayabiliriz.[204] Bu eğitimciler zihnin işlenmesi, aydınlatılması ve geliştirilmesi için entelektüel eğitimi zaruri görmektedirler.

3. Dinî ve Ahlâki Gelişimini Sağlama

Batı eğitiminde dînî ve ahlâki eğitimin çocuğa erken yaşta kazandırılması tartışmalı bir konu almasına rağmen, ağırlık, söz konusu eğitimin çocuğa kazandırılması yönündedir. J. J. Rousseau ve bunun etkisinde kalan bazı eğitimciler; gençlik çağına kadar çocuğa din, ahlâk vb. konu ve kavramların verilmemesi kanaatindedirler.[205] Ancak gerek şu an Avrupa'daki okulöncesi eğitimi kurumlarının uygulamalarına, gerekse geçmiş pedagog ve psikologların görüşlerine baktığımızda, okulöncesi döneminde çocuğa "dinî ve ahlâki formasyon" kazandırılması çabasını görmekteyiz*.

J. A. Komensky (1592-1678), insan tabiatında ahlâkilik ve dindarlığın mevcut olduğunu ancak küçük yaşlardan

203 Aytaç, age, s.69 vd.
204 age, s.180,183,249,264.
205 Rousseau, Emile (Çev. H. Ziya Ülken ve arkl.), İst. 1961, 5. bs., s.154; Yavuz, Kerim, Çocukta Dînî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, DİBY., Ank.1987, s.38; Öcal, Metodlar, s.68,69; Aytaç, age, s.191.
* Batı Eğitiminde Dînî Eğitimde Musevilik ve Hıristiyanlık anlaşılmalıdır.

itibaren verilecek eğitimle bunların meyvesini verebileceğini söylemektedir.[206]

Yine J. Locke (1632-1704), çocukta bulunması gereken; erdem, pratik beceri, bilgi ve iyi bir hayat tarzının; ahlâki ve dînî eğitimle sıkı bir ilgisi bulunduğunu söylerken,[207] Pestalozzi:

> *"Çocukta geliştirilecek yeteneklerin başında **dînî formasyon** gelmektedir. Bu dînî duyguların geliştirilmesi, en tabii şekilde, süt çocuğu ile anne arasındaki ilişki içerisinde oluşur. Bu ilişki dînî duyguların çekirdeğini oluşturur. Dînî duygulara bağlı olarak da, ahlâki duygular da gelişir"*[208] demektedir.

Remplein, konu ile ilgili görüşünü dile getirirken şöyle demektedir:

> *"2-6 yaşlarındaki çocuklarda Tanrıya inanma hususunda özel ve canlı bir hazırlık vardır."*[209] *"Her şeyden üstün ve büyük, her şeyi yaratıp istediği gibi idare eden Allah tasavvuru ve düşüncesi çocuğun rûhî ve manevî gelişmesine tamamen uygundur."*[210]

Çocuğun eğitiminde dînî ve ahlâki gelişmenin dikkate alınması gerektiği görüşünde olanlar arasında, C. Bühler,[211] Hollenbesh,[212] Goethe,[213] Hegel[214] ve Kant'ı[215] da

206 Aytaç, age, s.147.
207 age, s.171.
208 age, s.262.
209 Remplein, Die Seelische Entwicklung des Menschen s.255; Gesell, Dos Kind fon Fünf, s.99, 140,331,338,433; Yavuz, age, s.39.
210 Remplein, age, s.254; Özbaydar, Belma, Din ve Tanrı Inancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma, İst.1970, s.12; Yavuz, age, s.41.
211 Yavuz, age, s.41.
212 age, s.40.
213 Aytaç, age, s.249.
214 age, s.249.
215 age, s.233.

zikredebiliriz. Yine Gaston, okulöncesi dönemde ahlâk ve dinle ilgili bilgi verilmesini gerekli görmektedir.[216] Kiliselere bağlı olarak eğitim veren okulların bulunması özellikle Anaokullarının Kiliselerin bünyesinde olması ve eğitimin şekillenmesinde etkin rol üstlenmesi, bizi Batı eğitimi içerisinde okulöncesi eğitimden itibaren dînî ve ahlâki gelişmenin dikkate alındığı sonucuna ulaştırmaktadır. Gerek anaokullarında, gerekse kilise, aile ve sosyal çevrede Hıristiyan ve Yahudi toplumlarında çocuklara çeşitli dînî telkin ve eğitimin verildiği, bir takım merasim ve geleneklerin bulunduğu müşahede ile bilinen gerçeklerdir.[217]

4. Yurtsever ve Milliyetçi Kılmak

Genellikle her millet yetişen nesle, kendi milletinin millî ve manevî değerlerini aktarmak arzusundadır. Bunu ilkokuldan yükseköğretim kurumlarına kadar gördüğümüz gibi okulöncesi eğitimi kurumlarında da görmekteyiz.

Çocuğa yaşadığı ülkeyi tanıyıp sevmesi, mensup olduğu milletin değerlerine sahip olması telkin edilen konular arasında yer almaktadır.[218]

J. G. Fichte'de(1762-1814), Alman milletine milliyetçi bir eğitim politikasının izlenmesini salık vererek, çocukların devlet tarafından eğitilmesini ve milliyetçi duygularını geliştirici eğitim verilmesini istemektedir. Böylece her Alman çocuğunun aynı zamanda da, yurtsever bir vatandaş olacağını savunmaktadır.[219] Ayrıca J. G. Herder'in de Fichte

---

216 Miateret, age s. 27.

217 Geniş bilgi için bkz. Öcal, Mustafa, İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, İst.1990, s.137 vd.

218 Okulöncesi Eğitimi T.C. MEB, agd, s.29.

219 Aytaç, age, s.239-240.

gibi, millî kültür yolunun izlenmesi görüşünde olduğunu[220], yine B. Otto'nun da, milliyetçi bir eğitimden yana olduğunu ve bunu savunduğunu görmekteyiz.[221]

T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Genel Müdürlüğü de, belirlemiş olduğu hedefinde; okulöncesi eğitimi almış her çocuğun; Türk olduğunu bilip ve Türk olduğundan kıvanç duyması, bayrağımızı tanıyıp ona saygı duyması, Millî bayramlarımızdaki faaliyetlere istek ve coşkuyla katılması gerektiği üzerinde durmaktadır. Aynı paraleldeki hedefleri diğer batılı ülkelerde de görmemiz mümkündür.[222]

5. Pratik Bilgi ve Beceri Kazandırmak

Bundan çocuğun günlük hayatında gerekli olan pratik bilgi ve beceriyi kazanması amaçlanmaktadır. Okulöncesi eğitimi sayesinde çocuk, sağlık kurallarını bilmesi ve yerine getirmesi, temizlik gereksinimlerini karşılayabilmesi beklenebilir. Yardım görmeden yemek yiyebilmeli, beslenme kurallarını benimsemiş olmalıdır. Yine giyim kuşamına dikkat eden, rahatlıkla elbiselerini giyip çıkaran, çıkarılan elbisenin koyulacak yerini bilen ve koyan bir fert durumuna gelmelidir.[223]

Sayılan bu kişisel becerilerin yanı sıra sosyal hayatla ilgili bilgi ve beceride kazandırılmalıdır. Alışveriş yapma, çarşı pazar kültürü edinme, parayı tanıma, zaman kavramını ana hatlarıyla bilme gibi, pratik beceriler de okulöncesi eğitimi almış bir çocuktan beklenebilir.

---

220 age, s.233.
221 Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, s.37.
222 Okulöncesi Eğitim, T.C. OEGM, agd. S29.
223 Mağden, Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi, T.C. MEB, agd., s.29, 70.

J. Locke,[224] D. Diderat,[225] Guintianus[226] ve J. J. Roussea'da[227] çocuğa pratik bilgi ve beceri kazandırılması görüşünü savunan eğitimcilerdendirler. Çocuğun bulunduğu toplum şartlarına göre gerek şahsıyla ilgili, gerekse sosyal hayatla ilgili yüklenmesi gereken rolünü yerine getirebilecek pratik bilgi ve becerinin çocuğa kazandırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

6. Bilime Yöneltme ve İlkokul İçin Temel Önbilgi Kazandırma

Okulöncesi eğitiminin amaçlarından bir tanesi de, hiç şüphesiz çocuğu bilime yöneltmek ve ilkokula hazırlamaktır.[228] Gayet tabii ki bu amaç bütün bir okulöncesi eğitimi programı içerisinde verilebilecek bir amaçtır. Yani Anaokulundaki bütün etkinlikler içerisine serpiştirilerek verilmesi zorunludur. Bundan amaç da, çocuğu bilim adamı yapmak değil, bilimsel düşünme alışkanlığı kazandırmaktır.

Okulöncesi dönemindeki bir çocuğu bilime yönlendirebilmek için şu becerilerin kazandırılması gerekmektedir:

a- Gözlem yapma

b- Kıyaslama

c- Sınıflandırma

d- Ölçme

---

224 Aytaç, age, s.170.
225 age, s.180.
226 Koçer, age s.191.
227 age, s.191.
228 Montessori, Maria, Çocuk Eğitimi, "Montessori Metodu" (Çev.Güler Yücel), İst. 1992, s.138-139; Okulöncesi Eğitimi T.C. MEB, OEGM, agd., s.28-29.

e- İletişim sağlama

f- Anlam verme

g- Yordama (tahmin etme)

h- Hipotez kurma ve değişkenleri kontrol etme.[229]

Bu beceriler, resim yapma, boyama, suda nesneleri yüzdürme, kum ve bahçe oyunları gibi çeşitli etkinliklerle çocuğa kazandırılmaya çalışılmalıdır. Gerek bu etkinlikler arasında çocuğa soru sorarak ve birbirleriyle konuşmalarına fırsat tanıyarak, gerekse öğretmenin bilinçli telkinlerde bulunması yoluyla bu amaçlara ulaşılabilir.

Söz konusu becerilerin yanı sıra okuma yazmaya ve düzenli öğrenmeye başlayacağı ilkokul öğrenimi için ön hazırlığın da anaokulu programında yer alması gerekmektedir.[230] Oyun içerisinde harflerin, sayıların, zaman birimlerinin ve şekil kavramlarının tanıtılmasına çalışılmasıyla beraber, gerekli tertip ve düzen, çalışma alışkanlığı ve disiplin de bu ön hazırlık içerisinde zikredilebilir.

229 Arı, Meziyet, Okulöncesi Eğitimi, agd. (Tebliğ), s.102.

230 Oktay, Ayla, Okulöncesi Eğitimi Kurumlarının Sorunları ve Öneriler, YA-PA OEYS II, İst. 1985, s.108; Oktay, Ayla, Okulöncesinde Kurumsal Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme, T.C. MEB, OEGM, agd., s.29-74.

İKİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN HEDEFLER VE ETKİNLİKLER

A. OKULÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN HEDEFLER

Okulöncesi eğitimin hedefini belirlerken, bu hedefe konu olan çocuğun biyolojik, fizyolojik ve psikolojik yapısının dikkate alınması gerekmektedir. Dolayısıyla çocuk gelişimi evreleri ve nitelikleri göz önünde bulundurulmalıdır.[231] Eğitimci veya eğitim kurumu da buna göre bir faaliyet içerisinde bulunmak durumundadır.

Çünkü genel anlamda okulöncesi eğitimin hedefini "çocukta; inanç, örf, kültür, medeniyet vb. değer yargılarına göre uygun davranış biçimi meydana getirme" olarak tanımlarsak, bu davranışın meydana gelmesinin öğrenme ve gelişmeye bağlı olduğunu görürüz.

Bunu: Öğrenme + Gelişim => Davranış , şeklinde formülleştirebiliriz.

Varış bu konuda şöyle der:

"Davranışların gelişmesine başlıca iki faktör etki eder. Bunlar öğrenme ve gelişmedir. Öğrenme davranışların değişmesidir. Gelişme ise organizmanın olgunlaşması ile ilgili bir süreçtir. Çocuk hem büyür hem olgunlaşır. Büyüme ve gelişme sırasında zihni,

231 Geniş bilgi için bkz. Ülgen, Gülten ve arkl., Çocuk Gelişimi, İst.-1992.

duygusal ve sosyal yönlerden farklı ölçüde değişmeler olur."[232]

Cüceloğlu da şöyle demektedir:

"...Çocuğun temel gereksinimleri karşılanmazsa çocuk kendinde bir eksiklik olduğunu düşünür ve kendi öz varlığından utanç duymaya başlar. Gereksinimleri karşılanmayan çocuk, terk edilmiş çocuktur. Terk edilen çocuk da normal gelişimini tamamlayamaz; ihmal edilen gereksinimlerine denk bir gelişim aşamasındaki çocuk olarak kalır..."[233]

Durum böyle olunca, "uygun davranış" hedefine varabilmek için çocuğa bazı bilgilerin öğretilmesi ve gelişimiyle ilgili müspet tedbirlerin alınması gerekmektedir. Başka bir ifade ile, çocuğun öğrenme ve gelişiminin önünün açılması ve sonuç olarak istenilen davranışın elde edilmesini okulöncesi eğitimin hedefi olarak gösterebiliriz.

Ancak söz konusu hedef ve buna ulaşmanın yolları kompleks bir yapı arz etmektedir. Çocuk gelişiminin ana çizgileri ve ilkeleri yanı sıra, her çocuğun farklı yapı ve istidat sergileyebileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Yani çocuğun öğrenmesini etkileyen temel gelişim çizgilerinin çocuktan çocuğa bazı farklılıkları gösterebileceğini her zaman hesaba katmak ve buna göre eğitim vermek düşünülmesi gereken durumlardandır.

Eğitimde hedef belirlemede, çocuğun yanı sıra, dikkate alınması gereken başka faktörler de vardır.[234] Toplumun sahip olduğu, kültür, medeniyet, örf, din vb. unsurlarla

232Varış Fatma, Eğitimde Program Geliştirme, AÜFY., Ank. 1976, s. 91.
233 Cüceloğlu Doğan, İçimizdeki Çocuk, İst. 1994, s.122-123.
234 Sönmez, Veysel, Eğitim Felsefesi, 2. bs. Ank. 1993, s. 44-49.

beraber, benimsediği eğitim felsefesi bu konuda belirleyici rol oynamaktadır.

Bütün bunların mütalâasıyla beraber, okulöncesi eğitimi sonucunda şu hedeflere varmanın planlanması gerekir düşüncesindeyiz:

1-Çocuğun temel gelişimini sağlayacak bir ortam hazırlamak, böylece çocuğun duygusal, sosyal, zihinsel (bilişsel), dil, beden ve hareket gelişimini müspet şekilde tamamlamasını hedeflemek gerekmektedir:

Duygusal gelişimi ile çocuğun; sevgi, merhamet vb. duyguları tatması ve geliştirmesi, korku, endişe, öfke, kıskançlık vb. duyguları da kontrol altına alması düşünülebilir.

Sosyal gelişmesiyle; aşağılık kompleksinden uzak, kendine güveni olan, insanlarla rahat ilişki kurabilen, sorumluluk bilincine kendi seviyesinde eren, yardımlaşmayı seven, büyüklerine, öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı olumlu tavır takınabilen bir çocuk olmalıdır.

Bilişsel (zihinsel) gelişimi ile de; zihni normal seyrinde geliştirecek etkinliklere başvurarak, bu yönde çocuğun önündeki engelleri kaldırmak, böylece de sayı, renk ve şekilleri tanımasını sağlamak, bazı temel kavramları anlamasını (uzun, kısa, dar, geniş, ağır, hafif, bugün, yarın vb.) sağlamak ve öğrenme becerisini geliştirmektir.

Dil gelişimi ile çocuğun; düzgün konuşabilmesi, kendini ifade edebilmesi, konuşanı dinlemeyi bilmesi, söz söyleme adabını kazanması ve konuşanın sözünü kesmemesi gerektiğini idrak etmesi anlaşılabilir.

Beden ve hareket gelişimiyle de; çocuğun normal

fizyolojik ve biyolojik gelişiminin önünün açılması, boy, kilo, kas, vücut vb. gelişmesini aksatmadan tamamlayabilmesi için gerekli imkanların sağlanması düşünülmektedir.

2-Okulöncesi eğitimiyle çocuğun bireysel yeteneklerinin geliştirilmesi ve sanatsal kâbiliyetlerinin tezahür ettirilmesi hedeflenmelidir:

Çocuğa sağlanacak imkanla; kesme, yapıştırma, makas kullanma, boyama vb. becerileri kazandırma ve resim, müzik, kukla, drama gibi etkinliklerle de sanatsal kâbiliyetlerinin keşfedilmesi planlanmalıdır.[235] Yine bütün bu etkinliklerle çocuktaki estetik duygu anlayışının gelişmesine çalışılmalıdır diyebiliriz.

Okulöncesi eğitimiyle çocuğa kendi ihtiyaçlarını yardımsız giderebilmesi, hayatını kolaylaştıracak bazı pratik bilgi ve becerilerin kazandırılması da düşünülmelidir. Bu hedefin gerçekleşmesiyle, çocuk; temizlik, sağlık, yemek, giyinme, uyku, tertip-düzen vb. ihtiyaçlarını gidermeyi ve alışkanlıkları kazanmayı sağlamış olur. Tuvalet ihtiyacını gidermesi, vücut temizliğine dikkat etmesi, yemeğini kendisi yemesi, yemekten önce ve sonra ellerini yıkaması, yardımsız giyinebilmesi, şahsi eşyalarını tertip ve düzen içerisinde kullanması, ev veya okul eşya, araç ve gereçlerini yerli yerinde kullanması bu hedeflerin gerçekleştiğinin işareti olarak görülebilir.

3-Yine okulöncesi eğitimiyle çocuğun ahlâki bazı faziletleri, erdemleri kazanması hedeflenmelidir:

Bununla çocuğun iyi alışkanlıklar kazanması ve kötü alışkanlıklardan uzak kalması anlaşılabilir. Başka bir ifade

---

235 Krş. Bilgin Beyza, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ank. 1988, s.88.

ile çocuğun hem görgü kurallarını, doğruluğu, dürüstlüğü, paylaşımı ve iş bölümünü öğrenmesi ve yapması, hem de yersiz korku, ruhsal bozukluk, inatçılık, güvensizlik ve bastırılmış kişilik gibi olumsuzluklardan da korunması paylaşımı ve iş bölümünü öğrenmesi ve yapması, hem de yersiz korku, ruhsal bozukluk, inatçılık, güvensizlik ve bastırılmış kişilik gibi olumsuzluklardan da korunması okulöncesi eğitimden beklenen hedeflerdir diyebiliriz.

4-Bütün bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde takip edilecek yol ve yöntemler sonuçta çocuğa İslâmî bir kimlik ve şahsiyet alt yapısını kazandırmalıdır[236]*:*

Allah'a (cc) karşı büyük bir sevgi ve güven duyan, Peygamber (sav)'i tanıyan ve kendine örnek edinen, İslâm büyüklerini sevip, bazılarının hayat hikâyelerini kısaca bilen, inanç ve ibadetle ilgili basit kelime ve kavramları öğrenen, Allah'a (cc) el açıp duâ etmesini, Kur'an'dan bazı sûre ve ayetleri ezberden okuyabilmesini beceren bir çocuk, okulöncesi eğitimin hedefleri içerisinde bulunabilir. Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesinde okulöncesi dönemdeki çocuğun gelişim seviyesine uygun bir şekilde plan ve program uygulama gereği hiçbir zaman unutulmamalıdır.

Yukarıda dört maddede özetlemeye çalıştığımız okulöncesi eğitimi hedeflerinin gerçekleşmesi durumunda çocuk; hem okulöncesi dönemde, hem de daha sonraki hayatında gerekli olacak bir takım bilgi ve becerileri kazanmış olacaktır.[237]

---

236 Özyılmaz, Ömer, ag. dok. tez., s.94 vd.

237 Bkz.Ülküer, Nurper, Erken Çocukluk ve Okulöncesi Eğitimi (Makale), 9.YA-PA OEYS., Ank. 1993, s.27.

Özetle okulöncesi eğitimin hedefini belirtmemiz gerekirse, çocuğun;

-Temel gelişimini (sosyal, duygusal, bilişsel, dil hareket ve beden gelişimi) sağlamak, önünü açmak,

-Bireysel yetenek ve sanatsal kâbiliyetlerin gelişimini sağlamak, estetik duygu ve anlayış kazandırmak,

-Pratik bilgi ve beceri kazandırmak. Günlük yaşantısında gerekli olan gereksinimlerini (giyim, yemek, tuvalet vb.) kendisinin karşılanmasını sağlamak,

-Ruh ve beden sağlığını korumak,

-Ahlâki tutum ve davranışını geliştirmek,

-İslâmî şahsiyet ve kişiliğinin alt yapısını hazırlamak,

-İlkokula ve hayata hazır hale gelmesini temin etmek şeklinde sıralayabiliriz.

B.OKULÖNCESİ EĞİTİMDE BULUNMASI GEREKEN ETKİNLİKLER

Bu bölümde, çocuğa kazandırılması düşünülen hedeflerin, hangi etkinliklerle ve nasıl kazandırılması gerektiğini belirtmeye çalışacağız. Bu etkinliklerin bazısı aile içerisinde gerçekleştirilecek türden olmasına karşın, bir çoğu ağırlıklı olarak, okulöncesi eğitim kurumları için, öneri bir program niteliği taşımaktadır.

1. Sözlü Öğretim Etkinlikleri

Sözlü öğretim, vazgeçilmez bir eğitim metodudur. Çünkü insanların birbirleriyle konuşmalarının, anlaşmalarının başlıca aracı sözdür.

Genel eğitim ve öğretim metotları olan; isticvab (soru-cevap), ibret ve öğüt, kıssa anlatımı, örneklendirme, ikna etme, tartışma, takrir vb.[238] hep sözlü öğretim etkinlikleri içerisinde yer alırlar. Okulöncesi dönemde sözlü öğretim yoluyla çocuğa kazandıracağımız bir çok konu vardır. Bunları başlıca, düzgün konuşma, kendini ifade etme, şiir, hikâye ve masaldan yararlanma, nasihat yoluyla iman ve

238 Krş. Bayraktar, M. Faruk, Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, İst. 1989, s.31 vd.; Öcal, Mustafa, Metodlar, Ank. 1990, s.240 vd.

ibadetle ilgili konuları aktarma, Hz. Peygamber (sav)'in hayatını anlatma, İslâm önderlerinin hayat hikâyelerini aktarma, helâl ve haram kavramlarını öğretme, Kur'an okuma (ezberden) ve duâ etme şeklinde sıralayabiliriz. Bu etkinlikleri sözlü öğretim içerisinde gerçekleştirebiliriz. Ancak gerek bu saydığımız konuları ve gerekse daha başka konuları sözlü öğretim yoluyla yapabileceğimiz gibi başka etkinliklerle de (oyun, taklit vb. ileride işleyeceğimiz etkinliklerle de) gerçekleştirmemiz mümkündür. Başka bir ifade ile varmak istediğimiz bir hedefe, mutlaka tek bir etkinlikle ulaşmamız düşünülmemelidir. Önemli olan istenilen hedefe varmaktır. Bunun için etkinliklerin bileşkesi bizi hedefe vardıracak en etkin araçtır diye düşünmek daha uygun olur kanaatindeyiz. Söylemek istediğimiz; sözlü öğretim veya başka bir etkinlik içerisinde zikrettiğimiz hedefe daha başka bir etkinlikle varılamaz şeklinde düşünülmemelidir. Sözlü öğretim etkinlikleri içerisinde en çok istifade edeceğimiz, çocuk edebiyatı türleridir. Başta çocukların yerel kısıtlama ve deyişlerden uzak, dil kurallarına uygun arı bir anadil ile konuşmalarının sağlanması olmak üzere,[239] bir çok hedefimizi çocuk edebiyatını kullanarak gerçekleştirebiliriz. Bunun için de ilk şart, çocukları etkisi altında tutan ana-babaların ve öğretmenlerin düzgün konuşan, diksiyonları olumlu, zengin bir dil örneği verebilen kişiler olmaya gayret edip, sürekli kendilerini yenileyen kişiler olması gerekir.[240] Çünkü çocuk ilgili edebiyat türlerini bunlardan dinleyecektir. Aynı zamanda çocuklara yönelik edebî türleri kaleme alan

239 Okulöncesi Eğitimi (Dergi) T.C. MEB, OEGM., Ank. 1993, s.13.

240 Yakar Fahri ve arkl., Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı, İst. 1983, s.108; Yılmaz, Nahide, Anaokulu Öğretmeni Rehber Kitabı, İst. 1991, s.46.

hazırlığı şahıslar da, gerek dil yönünden, gerekse içerik yönünden okulöncesi dönemdeki çocuğun seviyesini ve okulöncesi eğitimin hedeflerini dikkate alarak, eserlerini meydana getirmeleri gerekir.

Sözlü öğretim etkinlikleri içerisinde yararlanacağımız çocuk edebiyatının başlıca türlerini şöyle sıralayabiliriz:

-Şiirler

-Bilmeceler, ninniler, tekerlemeler

-Masallar

-Hikâyeler

-Fabllar

-Biyografiler, hatıralar, seyahatnameler, tarihi olaylar

-Atasözleri, ayet ve hadis anlamları

-Diyalog (özellikle İslâmî bazı kelime ve kavramları işleyen).[241]

Yukarıda saydığımız bu edebî türleri, okulöncesi çocuğun seviyesine uygun olarak tertipleyip, içerik olarak da okulöncesi hedeflerimizi göz önünde bulundurarak meydana getirirsek, etkin bir sözlü öğretim faaliyetini gerçekleştirmiş oluruz.

a. Şiir, Bilmece ve Tekerleme

Okulöncesi eğitim programında gündelik veya haftalık şiir saatine yer verilmelidir. Çünkü çocukların küçük yaşta

241 Aynı yerler.

şiire karşı büyük ilgi duydukları bilinen bir gerçektir.[242] Şiire ilginin küçük yaşta başladığını ve insanın şiir okurken üzüldüğünü, duygulandığını ve zevk aldığını görmekteyiz.[243]

Yine bilmece, ninni ve tekerlemeler yoluyla çocuğa bir çok şeyin kazandırılacağını, insan, tabiat vb. varlıklara ilişkin birçok şeyin anlatılabileceğini düşünüyoruz.[244] Aşağıdaki örnekte de olduğu gibi (bkz. 244. dipnot) bilmece yoluyla çocuğa dilde beceri kazandırmanın yanı sıra canlılardan kuş ve kümes hayvanları hakkında bilgi aktarma fırsatı doğmaktadır. Bunların insanlara olan faydası bu vesile ile izah edilebilir. Tıpkı bunun gibi daha birçok bilmecede, ninni ve tekerlemede çocuğa insanlarla, hayvanlarla, tabiatla ve bazı temel kavramlarla ilgili bilgi aktarma fırsatı elde edilebilir.

---

242 Anaokulu öğrencisi bazı çocuklara şiir okuyup dinlettiğimizde bundan çok zevk aldıklarını ve kısa zamanda ezberleyip yine büyük bir zevkle okuduklarını gördük, okunan şiirden bir örnek;.

Allah'tır ilk sözümüz
İman dolu özümüz
Uyanırken her sabah
Derim hemen Bismillah
Birşey yerken içerken
Kitabımı açarken
M.Asım KÖKSAL

Yönelirim Rabbime
Kuvvet gelir kalbime
Düşürmem hiç dilimden
Allah tutar elimden

243 Yakar, Fahri, age, s.108.

244 Örnek bilmece:

Ufacık mermer taşı
İçinde beyler aşı
Pişirirsen aş olur
Pişirmezsen kuş olur
(YUMURTA)

Babası tembel
Anası çalışkan
Altmış tane
Çocukları var
(SAAT)

b. Masal ve Hikaye

Masal, hikâye ve fabllar da, çocuğa özgün anlam ve içerik bulunduğu müddetçe bizi okulöncesi eğitiminin hedefine vardıracak edebî türlerdir. Masal, genellikle olağanüstü kahramanlara yer verilen, hayali, kulaktan kulağa anlatılan günümüze kadar gelen halk hikâyeleridir.[245] Masal anlatımından gerekli verimi alabilmek için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bunların başında uygun metin seçimi ve anlatıcının hazırlığı gelmektedir. Yine masal anlatımında yardımcı bazı materyallerden yararlanılabilir. Kitaplar, kartlar, resimler, kuklalar, yapma hayvanlar çocuğun ilgisini arttırabilir. Ayrıca masal saatinin geldiğini bildiren bazı sembollerin kullanılması; meselâ bir renkli lambanın yakılması, bir fon müziği veya herhangi bir ezgi, ruhen çocuğu masal dinlemeye hazırlayabilir.[246]

Hikâye; bir olayı veya macerayı sırasıyla anlatma, nakletme anlamındadır.[247] Masal daha çok hayal mahsulü iken; hikâye olan bir olayı nakletme tarzında anlaşılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de anlatılan birçok hikâyeyi (kıssayı) buna örnek olarak gösterebiliriz. Hikâye anlatımında da çocukların yaşları, merakları ve ilgileri göz önünde tutulmalıdır. Dil ve içerik olarak iyi bir hikâyenin seçimi, anlatacak olan kişinin hazırlık yapması, jest ve mimiklerle, diğer destekleyici materyallerin kullanılması faydalıdır.

---

245 Yakar Fahri, age, s.116.

246 Bkz. Sınar Alev, Okulöncesinde Masal (Makale), 9.YA-PA OEYS, Ank. 1993, s.329 vd.

247 Ergin, Muharrem, Büyük Türk Sözlüğü, İst. ts., s.528,722.

Destekleyici olarak büyük boyutlarda hazırlanmış hikâye kahramanları kullanılabilir. Kartonlardan çocukların boyunda kesilip boyanmış, çocukların başını sokup, hikâye kahramanını canlandırabilecekleri şekilde kesilmiş (delinmiş) destekleyiciler, hikâyeye olan ilgiyi artırmaktadır. Hikâye anlatımında kullanılan malzemeler yukarıdan aydınlatılabilir. Yine hikâyede figüran olarak geçen bazı insan, hayvan veya nesneler, kesilmiş kartonlarla canlandırılabilir. Bunların anlatımda rahatlıkla kullanılmasını temin için çeşitli panolar, torbalar ve cepli hikâye önlükleri kullanılabilir.[248] Aynı teknikler fabl için de kullanılabilir. Ancak fabllar, hikâye ve masala göre biraz daha ileri yaş seviyesini gerektirmektedir. Anaokulu seviyesinde fabl; masal ve hikâyeye göre daha zor anlaşılmaktadır.[249] Ancak yine de soyut fikirleri somutlaştırarak anlattığından dolayı, fabllara konu olan hayvan ve nesneler anaokulu çocuğunun, bildiği ve tanıdığı varlıklardan seçilirse, ayrıca sadece anlatım değil, yardımcı materyaller de kullanılarak, canlı bir şekilde çocuğa aktarılmaya çalışılırsa, zamanla çocuğun fabi dinlemeye ve anlamaya başlayıp zevk duyacağını söyleyebiliriz.[250]

c. Biyografiler, Hatıralar ve Tarihi Olaylar

Yine sözlü öğretim etkinlikleri içerisinde; biyografiler,

---

248 Dinçer Çağlayan Atilla, Okulöncesinde Hikâye Anlatma Teknikleri (Makale), 9.YA-PA OEYS, Ank. 1993, s.385 vd.; Yakar Fahri, age, s.120.

249 Yakar, Fahri, age, s.122. Krş. Demiray, Kemal, Çocuk Edebiyatı Antolojisi, s.230 vd.

250 Bu konuda başlıca istifade edilecek eserler olarak şunları zikredebiliriz: Beydeba, Kelile ve Dimne, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), Muallim Ahmet Halii Kitabevi, 1941 ys.); La Fontaine'in Masalları (iki kitap) (Çev. Orhan Veli Kanık), Doğan Kardeş Yayınları, 1948; Sadi Şirazi, Boston ve Gülistan (Çev. Hikmet Ilyadin), MEBKS, 1946.

hatıralar, seyahatnameler ve tarihi olaylar önemli yere sahiptirler. Çocukların şahsiyetlerini geliştirme, örnek şahsiyet sunma, cesaretli ve atılgan olmalarını sağlama ve birçok müspet tutum ve davranış sahibi haline gelmelerinde bu tür sözlü edebiyat türlerinin yerinin önemli olduğu kanaatindeyiz. Nitekim çocukların her yaşta kahramanlara ilgi duymaları ve büyüklere karşı hayranlıklarının oluşu[251] bu edebî türlerin çocuklara kazandıracağı çok şeyin olduğunu bize göstermektedir.

Örnek vermemiz gerekirse; çocukların bu ilgisinden istifade ile ve bu edebi türler kullanılarak, hem çocukların hayatlarında örnek alacakları erdemli şahsiyetleri tanıtabiliriz, hem de milli ve dini tarihimiz açısından önemli yeri olan bazı olayları onlara aktarabiliriz. Sözgelimi başta Hz. Peygamber (sav) olmak üzere birçok peygamberin hayatı, sahabenin hayatı, Fatih Sultan Mehmet, Battal Gazi vb. şahsiyetlerin hayatlarıyla, Bedir Savaşı, Uhud Savaşı, Mekke'nin Fethi, Malazgirt Zaferi, İstanbul'un Fethi vb. tarihi olaylar çocukların anlayabileceği dil ve uslûbla onlara anlatılabilir.

Bunun faydasını ve etkisini anaokulu yaşındaki Muhammed Talha (D.1989) ve Muhammed Erkam (D.1991) üzerinde, müşahede etmiş durumdayız:*

> *Adı geçen çocuklara sözlü olarak Hz. Peygamberin hayatını her akşam yatmadan önce bölüm bölüm anlatmaya başladık. Anlatımın derli toplu olması için de çocuklara göre yazılmış İslâm Tarihi serilerinden istifade ettik. Konularımız ilerledikçe dinlemekten zevk*

---

251 Demiray, a.g.e, s.439.

* Araştırmacının kendi gözlemi.

aldıklarını, her akşam anlatım zamanını sabırsızlıkla beklediklerini gördük. Bununla beraber konularımız içerisinde geçen Hz. Hamza, Hz. Ömer gibi şahsiyetleri taklit ettiklerini, onların rolüne girerek sabahleyin oyun oynadıklarını büyük bir zevkle izledik

Demek ki, uygulamamızda da gördüğümüz gibi gerek ailede, gerekse anaokulunda çocuklara önemli şahsiyetlerin hayat hikâyelerini aktarmak, çocuğun erdemli bazı davranışları kazanması, kişiliğini bulması gibi birçok sosyal ve duygusal gelişimini tamamlamasına katkıda bulunabilmek mümkündür.[252] Ancak bütün bu anlatımlarda anaokulu yaşındaki çocuğa özgü bir üslup ve yöntemin kullanılması gereği hiç bir zaman unutulmamalıdır.

d. Ayet, Hadis ve Duâ

Sözlü öğretim yöntemi içerisinde dikkat edilmesi gereken başka bir husus da, çeşitli ayet ve hadisleri bazı sûre ve duâları, metin ve anlamlarıyla çocuğa kazandırmaya çalışmaktır. Bunun gerekliliğine ve çocuk üzerindeki olumlu etkilerine inanmaktayız. Gerek çocuğun dil gelişimine gerekse zihinsel ve sosyal gelişmesine de olumlu etkiler yapmaktadır. İ. Hakkı, yaklaşık altı yaşına kadar çocuğa Kelime-i Tevhid, Ayete'l-Kursî, Haşr sûresinin son ayetlerini ve Mu'minün süresinin 116. ayetinin ezberletilmesi gerektiğini belirtmektedir.[253] Çocuklara, bahsi geçen ayet ve surelerin ezberletilmesiyle ilgili olarak şu gözlemimizi aktarabiliriz:

252 Krş.Demiray, a.g.e, s.441 vd.

253 İ.Hakkı, Mürşidü'l Müteehhilin, vr. 31 b.; Geniş bilgi için bkz.: Özyılmaz, ag. dok. tez. s.91; Özyılmaz, ag. dok. tez., s. 94.

01 Temmuz 1994-30 Ağustos 1994 tarihleri arasında bir camide geçici olarak imam-hatiplik görevi yaptım. Ortamın müsait olması dolayısıyla vakit namazlarına cemaat ailece gelmekteydi. Muhammed Talha da (D.1989) vakit namazlarında camiye devam edenlerin arasında idi ve namazda okunan Fatiha ve diğer sûreleri akip etmekteydi. Gerek bu takip sonucu gerekse namaz dışında biraz bu sûre ve duâları ezberlemesi için gösterilen ilgi sonucu, söz konusu duâ ve sûreleri ezberlediğini gördüm. Hatta bir seferinde caminin bahçesinde çocuklarla imam-cemaat oyunu oynadıklarını ve kendisinin imam olup çocukları da arkasında cemaat yaparak iki rekatlı bir namazı sesli olarak güzelce kıldıklarını sevinerek izledim.

Bu gözlemden çıkaracağımız bazı sonuçlar vardır. Söz konusu uygulamada hem Montessori'nin *"bireyin, öğrenmede bazı teknik sınırlamalar dışında, çocuğa müdahale edilmemesi böylece de potansiyelin ortaya çıkması"* ilkesinin;[254] hem de Skınnerian'in*"zenginleştirilmiş çevre içinde programlı bir öğretim yapma"*[255] ilkesinin bileşkesini görmekteyiz. Böylece de ilk bakışta gayet zor gibi görünen bilgileri çocuğun rahatça psikolojik ve zihinsel gelişme ilkelerine paralellik içerisinde elde ettiğini görmekteyiz. Çocuk Psikolojisi ve Pedagojik ilkeler dışındaki uygulamalar ve bunların sonuçları hiç bir bilginin kazandırılmasında olumlu netice vermeyeceği gibi duâ, sûre, ayet, metin ve anlamlarını, hatta bazı atasözlerini anlama ve kavramada da sonuç vermeyeceği

254 Orem R.c. Montessori, Her Method and the Movement Capricorn Books, G. P. Putnana's Sons New York, 1970, s.12.

255 Oktay, Necla, agm, s.151.

düşüncesinde olduğumuzu belirtmek isteriz.

e. Diyalog

Okulöncesi eğitim hedeflerine ulaşmada, faydalanacağımız diğer bir sözlü öğretim etkinliği de "diyalog" dur. Diyalog; iki veya daha fazla kişinin bir konu üzerinde karşılıklı konuşmalarıdır.[256] Diyalog hem çeşitli hikâye, masal ve piyes gibi unsurların içerisinde bulunabilmekte, hem de eğitimcinin seçeceği özel bir konu ile ilgili çocukla karşılıklı soru-cevap şeklinde konuşmasıyla icra edilebilmektedir. Her iki şekilde de kullanılacak diyalog, seçilecek metnin içeriğine göre okulöncesi eğitimin hedeflerini gerçekleştirmede katkı sağlayabilir. Eğitimcinin çocukla karşılıklı soru-cevap şeklinde konuşmasına, İ. Hakkı'nın, Urvetu'l İslâm isimli eserinin, Cevahiru'l İman bölümü örnek olarak gösterilebilir. Müellif söz konusu eserinde şu soruları sormakta ve cevaplarını vermekte:

1- Mümin misin?

- Elhamdülillah şeksiz-şüphesiz müminim.

2- Ne zamandan beri müminsin?

- Kalü bela" gününden beri müminim.

3- İmanın temeli nedir?

- "Lâ ilâhe illâllah Muhammedun Resullullah" sözüdür.

4- Kimin zürriyetindensin?

- Adem (A.S)'in zürriyetindenim.

5- Kimin milletindensin?

- Hz. İbrahim (A.S)'in milletindenim.

256 Ergin, Büyük Türk Sözlüğü, s.287.

6- Kimin ümmetindensin?

-Peygamberlerin sonuncusu Hz.Muhammed (sav)'in ümmetindenim. [257]

7- ...

-...

Ahmet Hamdi Akseki ise, çocuklara Allah, Peygamber, Din ve Kur'an gibi konular hakkında bilgi vermek için şu diyalog örneğini sunmaktadır:

1- Seni kim yarattı ?

- Beni Allah yarattı.

2- Sen nesin, dinin nedir ?

- Müslümanım, dinim İslâm'dır.

3- Kimin kulusun ?

- Yalnız Allah'ın kuluyum.

4- Peygamberin kimdir ?

- Hz. Muhammed (sav)'dir.

5- Kur'an nasıl bir kitaptır ?

- Allah kitabıdır. Onun içindeki sözler hep Allah'ındır.

7- Onu bize kim getirdi ?

-Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) getirdi. [258]

8- ...

-...

---

257 İ. Hakkı Urvetü'l İslâm (Çev. Ömer Özyılmaz), Osmanlılar Döneminde Çocuklara Öğretilen İslâm, Furkan Ofset, Bursa 1991, s.12 vd.

258 Akseki, Yavrularımıza Din Dersleri, s.2-3; Özyılmaz, İslâma'a Göre Çocuk, s. 85.

Yukarıdaki diyaloglar örnek alınarak, çocuklara bunun paralelinde bazı bilgilerin verilmesiyle, çocuğa başta iman esasları olmak üzere, bir çok konuyu öğretmek, İslâmî kavramları bellemesini sağlamak, helâl haram konusunda bilgi sahibi yapmak, İslâmî kimlik ve şahsiyet kazandırmak mümkün olacaktır. Bütün bunların yanı sıra düzgün konuşma, kendini ifade etme, söz söyleme adabını öğrenme gibi konularda bu ve benzeri yollarla çocuğa kazandırılabilir.

2. Oyun Etkinlikleri

Çocuk-oyun ilişkisi eğitimcilerin en fazla üzerinde durdukları bir konudur.[259] Okulöncesi eğitiminde yararlanılacak etkinlikler arasında oyun etkinlikleri önemli yer tutmaktadır. Özellikle eğitbilim ve ruhbilim açısından çocuğun, bir çok ihtiyacının oyunla karşılanıyor olması, oyun etkinliğinin alanını kendiliğinden genişlemekte ve okulöncesi eğitim hedeflerine varmada oyunu önemli bir etkinlik kılmaktadır.

Gerek Peygamberimiz (sav),[260] gerek İslâm eğitimcileri[261] ve gerekse Batı eğitimcileri[262] çocuğun

259Krş. Bilgin, İslâm ve Çocuk, DİBY. 2. bs., Ank. 1991, s.146 vd.; Gezen, Müjdat, Okulöncesi Çocukta Oyun (Tebliğ), YA- PA OEYS II-III., s.65 vd.; Yakar, Fahri, ag e, s.130 vd.; Şahin, Fatma Tezel, Çocuk Oyun İlişkisi (tebliğ), 9. YA-PA OEYS, s. 61 vd.; Yörükoğlu, Atalay, Aile ve Çocuk, s.149 vd.; Yörükoğlu, Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, s.66 vd.; Seyrek, Hilmi ve Muammer Sun, Okulöncesi Eğitimde Oyun Dersi, Mey Yayınları, İzmir 1991, s.3 vd.; Canan, Terbiye, s.249 vd.; Özyılmaz, İslâm'a Göre Çocuk, s. 152-157.

260 Ebu Davud, Edep, 54,136; İbnu Mace, Mukaddime,11,14; Müslim, Selâm, 15.

261 Gazali, İhyau Ulumi'd-Din (Çev. Ahmet Serdaroğlu), Bedir Yay., İst. 1974, c.III, s.168; İ. Hakkı, Marifetname, s.544; Ulfetü'l Kulüp, vr.29 b; Mürsidü'l Müteehhilin, vr.35 b.; Özyılmaz, ag. dok. tez., s. 128.

262 Mialaret, Gaston, Introduction ala Pedagogie, Paris 1967, p.66; Jacquin, Guy, Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri (Çev. Mehmet Toprak), İst. 1964, s.173.

eğitiminde oyuna büyük ehemmiyet vermeleri, oyun üzerinde dikkatle durmayı gerekli kılmaktadır. Okulöncesi dönemdeki çocuklara yönelik oyun çeşitlerine ve örneklerine girmeden[263] bu oyunlarla çocuklara neleri, nasıl kazandırabileceğimiz üzerinde durmaya çalışalım.

Bilinçli bir okulöncesi eğitiminde, oyundan faydalanarak çocuğa; yardımlaşma, öğrenme kâbiliyetini geliştirme imkanı sağlanabilir. Bilime yöneltme, fen faaliyetlerine katılma, tabiatı tanıma, bedensel hareket faaliyetlerine katılma, serbest hareket imkanı sağlama, ritim harekette bulunma, sınama, keşfetme ve model geliştirme imkanı temin edilir. Sayıları, renkleri, şekilleri ve zamanı kavrama, bilgisayarla tanışma gibi imkanlar elde edilir. Bütün bu etkinliklerin de çocuğun ruhsal, sosyal, zihinsel, fiziksel vb. gelişimlerine olumlu etkileri bilinen gerçeklerdir.

a. Kendini ve Tabiatı Keşfe Yönelik Oyunlar

Arkadaşlarıyla oyun oynayan bir çocuk bir çok konuda müşterek hareket etme durumunda kalmaktadır. Çeşitli rollere girecek, yenecek, yenilecek, tek olarak ve grup olarak hareket etme zevkini tadacaktır. Bütün bunlar çocuğun sosyal yönden gelişmesine, arkadaş edinmesine, kurallara uymasına, başkalarıyla yardımlaşmasına ve kendini keşfetmesine vesile olacak ve güzel sonuçlar elde edilecek etkinliklerdir.

Çocuk, amaçlı oyunlarla öğrenme kâbiliyeti kazanacaktır. Bunun yanı sıra, oyun içerisinde yer yer, "gözlem yapma, kıyaslama, sınıflandırma, ölçme, iletişim sağlama, anlam verme, yordama (tahmin etme), hipotez

263 Oyun çeşitleri ve örnekleri için bkz. Seyrek, age, s.61 vd.; Canan Terbiye, s.253 vd.; Yakar, age s.130 vd.

kurma ve değişkinleri kontrol etme"[264] gibi becerilerle yüz yüze gelecektir. Bu becerileri kazanması da çocuğun bilime yönlendirilmesi anlamına gelmektedir. Çocuğu bilime yönlendirmekten maksatta, çocuğun fıtratında bulunan entelektüel tecessüsü, kendi seviyesinde uyandırmaktır. Bu uyanışı gerçekleştiren çocuk, kâbiliyeti ölçüsünde ilerideki hayatında, bilimsel düşünebilme noktasında önü açılmış demektir.

Yine oyun atmosferi içerisinde fen çalışmaları ve tabiatı tanıma etkinlikleri düzenlenebilir. Bunları çocukların seviyelerine uygun deneyler yapma, inceleme gezileri yapma, hayvan besleme ve bitki yetiştirme[265] gibi etkinlikler şeklinde sıralayabiliriz. Çocukların hem tabiatı tanımalarına, hem de tabiata karşı ilgi ve tecessüs duymalarına sebep olan bazı deney ve gözlemler için aşağıdaki" sisli camla güneşi izleme" örneğini gösterebiliriz.*

Bir grup okulöncesi dönemdeki çocukla açık ve bulutlu bir havada, gök yüzünü ve bulutları izledikten sonra, sıra güneş hakkında konuşmaya geldi. Çocuklar güneşi de çok merak ettiklerini ve görmek istediklerini söyleyince, yarın izletebileceğimi söyledim. Sabahleyin öğle saatine doğru, sırayla sisli camdan güneşi izlediler. Tekrar tekrar bakarak, " A ! ne kadar güzelmiş" diyerek, hayretlerini dile getirmeyi de ihmal etmediler.

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi çocukları ilgi ve meraklarını uyandıran bir takım oyun ve deneyler

---

264 Arı Meziyet, Okulöncesi Eğitimi I. Sempozyumu (tebliğ), Ank. 1993, s.102.

265 Demiral, Özgür, Okulöncesi Döneminde Fen ve Doğa Çalışmaları (tebliğ), YA-PA OEYS, Ank. 1986, s.163 vd.

* Araştırmacının kendi gözlemi.

vasıtasıyla çocukların hem tabiatı ve onun yaratıcısını tanımalarına, hem de kendilerini tanıyıp keşfetmelerine yardımcı olunabilir.

Ayrıca anaokulunda bir fen ve tabiat köşesi düzenlenmesi, burada bazı resimler, koleksiyonlar, ölçü ve tartı aletleri, büyüteç, mıknatıs ve benzeri araç-gereç bulundurulması, zaman zaman çocukların bunlarla oynamasının sağlanması, anaokulu yaşındaki çocuğa gösterilecek fen ve tabiat çalışmalarının kapsamındaki etkinliklerdir.

Çeşitli su oyunları, (batan ve yüzen cisimler, bir kamışla suya üfleyip kabarcıklar üzerinde konuşma, toprak içinde su yolu açma ve yolunu değiştirme, çamur yapma vs.), toprak ve kum oyunları, rüzgarın esmesi yönü ve kuvvetiyle ilgili oyunlar, çeşitli söz oyunları (uzun bir hortumla karşılıklı konuşma, kutu içinde konuşma vs.), güneş ve gölge ile ilgili oyunlar (günün değişik saatlerinde kendi gölgelerini veya bir cismin gölgesinin uzunluk-kısalığını tespit gibi...)[266] bütün bu etkinlikler anaokulu dönemindeki çocuğa yönelik yapılabilecek ve entelektüel tecessüs uyandırabilecek etkinliklerdir.

b. Bedensel Harekete Yönelik Oyunlar

Yine oyun kavramı içerisinde, çocuğun bedensel hareketleri yapması serbest hareket imkanı bulması ve bunun çocuğa kazandıracağı yararlar göz önüne alınarak şu bedensel hareketleri yapmasına imkan sağlayacak etkinliklere yer verilebilir:

---

266 Bkz. Bal, Servet, Anaokullarında Fen Çalışmaları (tebliğ), 9.YA-PA OEYS, Ank. 1993, s.146 vd., Ayrıca çeşitli deneylerin yapılış şekli için bkz. Gürdal, Ayla; Adil Çağlar, Şahin Fatma, Filiz Ökçün, Esra Mocoroğlu (tebliğ), 9.YA-PA OEYS, Ank. 1993, s.164 vd.; Yakar, age, s.1365 vd.

1-Yürümek ve koşmak: Aşağı-yukarı, ileri-geri, yana, yavaş, virajlarda, çizgi üstünde vs.,

2-Sıçramak: Tedrici olarak engel üzerinde sıçrama temrinleri,

3-Sallanmak: Arkaya, öne, ayakta ve çömelerek; oturup ayak parmaklarının ucunu tutarak sallanmak,

4-Yerde sürünmek: Köprüler altından, çemberin, sandıkların ve kutuların içinden sürünerek geçme hareketleri,

5-Çekme hareketleri: Halat ve çubuklarla çekme ve asılma hareketleri,

6-Yüksek atlama: Top veya elde tutulan çubukların üzerinden atlama hareketleri,

7-Tırmanmak: Direk, halat, iskele vb. araçlara tırmanma hareketleri,

8-Denge: Bir çizgi üzerinde veya yuvarlak denge aleti üzerinde dengede durma hareketleri,

9-Dönme, yuvarlama ve takla hareketleri: Engeller içinde lastik topları yuvarlamak, diz çökerek topu tutmaya çalışmak, takla atmak,

10-Fırlatma ve atma hareketleri: İki elle veya tek elle çeşitli boy ve ağırlıktaki topları yukarı fırlatma, el veya ayaklarla bir hedefe uzaktan atışlar yapma hareketleri,

11-Yakalama hareketleri:Top vb. aletleri iki elle yakalama,

12-Vuruş hareketleri: İki nesneyi birbirine vurdurma (iki topu birbirine vurdurma, yere herhangi bir şey çakma

gibi).[267]

Bütün bu ve benzeri hareketler çocukta bedensel gelişmi sağlamanın yanı sıra, bilgi, beceri ve sosyalite de kazandıracak oyun etkinlikleri olarak düşünülebilir.

c. Sayı, Renk, Şekil ve Zaman Kavramlarını Tanımaya Yönelik Oyunlar

Oyun etkinlikleri içerisinde elde edilmesi düşünülecek diğer bir hedef de; çocuğa, oyun içerisinde sayı, renk, şekil ve zaman gibi kavramları kazandırmaktır. Çocuklar oyun oynarken bazı nesneleri saymalarını temîne çalışmak veya üzerindeki nesne sayısı eşit olan resimli kartların eşleştirilmesini çocuklardan istemek onları bu konularda gelişmeye sevk edebilir. Çocuklara oyunla sayı saymasını öğretme noktasında aşağıdaki örnekte olduğu gibi bazı yöntemler uygulanabilir:*

"Su dolu büyük bir leğen içerisine yüzen tabaklar koyup, bir grup anaokulu öğrencisinin eline çeşitli büyüklüklerde taşlar vererek sırayla herkesin teker teker taşlarını tabağın içerisine koymasını istedik. Her taşı koyuşta da "bir-iki..." şeklinde beraberce saydık. Sonuçta taşların büyüklükleri farklı olduğundan bazı çocukların tabağı dördüncü veya beşinci taşları koyunca suya batarken, bazı çocukların tabağı altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu hatta onuncu taşlarını koyunca suya battığını, hep beraber gülerek neşe ile izledik. Sonunda herkes kaçıncı taşla tabağının suya batırdığını birbirine

---

267 Geniş bilgi için bkz. İnan, Mehmet, Okulöncesi Eğitiminde Beden Eğitimi (tebliğ), 9. YA-PA OEYS, s.207 vd.; Sel, Rûhî, Okulöncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar ve Uygulama Oyunları YA-PA OEYS II-III., s.33; Yakar, age, s.128 vd.; Güven, Nergis, Okulöncesi Dönemde Beden Eğitimi Çalışmalarının Önemi, YA-PA 5. OEYS, Antalya-1987, s.86-90.

gülerek söylemeye başladı. Böylece en azında birden ona kadar çocukların sayı saymasını gayet neşeli bir şekilde öğrenmeleri sağlanmış oldu."

Çocuklara sayı kavramını öğretmek için gerek yukarıda anlattığımız deney, gerekse anaokulu ortamında doğacak diğer oyun sahneleri değerlendirilebilir.[268]

Renk ve şekil kavramları içinde buna benzer yöntemleri uygulamak mümkündür. Bu kavramlarınkazandırılmasında, okulöncesi dönemi çocukta bulunan "sınıflandırma yeteneği"nden faydalanılabilir. Çeşitli renklerdeki kartonların veya oyuncakların sınıflandırılması istenebilir. Yine aynı şekilde üçgen, daire, dikdörtgen vs. şeklinde oyuncakların, üçgenler şuraya..., daireler buraya ... toplansın şeklinde çocuklara sınıflandırma yaptırılarak bu kavramları bellemesi oyun içerisinde sağlanabilir.

Çocuğa zaman kavramını kazandırmaya gelince; zaman kavramı çocukta (okulöncesi dönemde) en son gelişen kavramlardan bir tanesidir.[269] Bu konuda Arı şöyle der:

Gerek Piaget'in, gerekse Friedman'ın farklı yönleri ile yaptığı araştırmalar zaman kavramının tam olarak kazanılmasının ilkokul döneminde gerçekleştiğini göstermektedir. Okulöncesi dönemde ise bu kavramın kazanılması için gerekli bilişsel becerilerin örneğin, sınıflandırma, sıralama, bütün-parça ilişkilerini geliştiren

---

268 Çocuklara sayı kavramını anlatma konusunda geniş bilgi için bkz. Oğuzkan, Şükran ve Emine Tezcan, Gülseren Tür, Özgür Demiral, Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri ve Eğitici Oyuncaklar, MEBY., 4. bs., Ank. 1991, s.131-140; Güven, Nergis, Okulöncesi Eğitiminde Matematik Eğitimi, YA-PA 6. OEYS İst. 1989, s.41-46.

269 Arı, Meziyet, Çocukta Zaman Kavramının Gelişimi (tebliğ), 9. YA-PA OEYS, İst. 1993, s.181.

etkinliklerin verilmesi ve zamanın temel özelliklerinden, ***önce, sonra, geçmiş-şimdi ve gelecekle*** *ilgili etkinliklerin düzenlenmesi önemlidir. Bu arada zaman ölçü birimi olarak saatle ilgili faaliyetler önem kazanmaktadır."*[270]

Yukarıda bahsedilen gerek zamanla ilgili bilişsel becerilerin, gerekse konvansiyonel zaman (dönyüzel zaman) kavramını (haftalar, günler vs.) kazandıracak etkinlikler için çocuklara sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinin tanıtılmasına çalışılabilir. Ayrıca bu vakitlerde okunan ezanların dinlenmesine özen gösterilerek, bu vesile ile çocuk, hem zaman kavramıyla ilgili gelişmelerle yüz yüze getirilmiş olur, hem de İslâmî açıdan çok büyük anlamı olan ezan atmosferini tatmış olur.

Yine zaman kavramıyla ilgili olarak çocuğa örnek olarak, örülen bir kazağın çeşitli aşamalarını resimle anlatan kartonlar verilip bunları zaman aşamalarına göre sıralaması oyun içerisinde istenebilir. Bu tür etkinliklerin misalleri çoğaltılarak oyun içerisinde verilmesi çocukların zaman kavramını anlamaları için gerekli altyapıyı hazırlama ve uyarma açısından önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak demek ki çocuğa, mümkün oldukça oyun imkanı verilmesi ve bu etkinlik içerisinde doğacak fırsatları değerlendirerek çocuğun eğitimi, psiko-sosyal ve bedensel gelişimi gibi, ihtiyaçlarının karşılanmasına çalışılmalıdır diyebiliriz.

---

270 Arı, Meziyet, agt, s.186.

3. Taklit Etkinlikleri

Okulöncesi eğitiminin hedeflerine varmada en çok yararlanacağımız etkinliklerden biri de hiç şüphesiz "taklit" etkinlikleridir.[271]

Taklit; *"hoşa giden bir davranışın kopya edilmesi"*,[272] *"birinin hareketinin veya şekil ve sûretinin aynını yapma, benzemeye ve benzetmeye çalışma"*[273] *"ferdin içinde bulunduğu grubun, bir üyesinin duyuş, düşünüş ve davranışlarını izlemesi ve onu kendisine model alması"*[274] gibi çeşitli şekillerde tarif edilmektedir.[275]

Okulöncesi eğitimde taklit etkinliklerini iki kategoride düşünebiliriz. Bunlardan birisi; kukla, dramatizasyon ve tiyatro şeklinde sergilenecek taklit etkinlikleri, diğeri de; çocuğun eğitimciyi ve arkadaşlarını taklididir.

a. Tiyatro, Kukla ve Dramatizasyon

Çocuklara yönelik tiyatro, kukla, dramatizasyon genellikle çeşitli hikâye ve masallardan seçilmektedir. Oysaki bunların yanı sıra tarih boyunca insanlığa fazilet, ilim ve kahramanlık yönleriyle ışık tutmuş peygamberlerin, sahabenin ve salih kimselerin biyografileri, bunların örnek

---

271 Okulöncesi dönemdeki çocukta taklitin önemi için bkz. Oğuzkan, Şürna ve arkl., age, s.153; Bilgin, Beyza, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, s.87 vd.; Pieron, Henri, Vocabulaire de la Psghologie, P.U.F. (Paris-1973), s.219-220; Özyılmaz, (ag dok. tez.), s.121 vd.

272 Kılavuz, Ergenlerde Özdeşleşme ve Din Eğitimi, (yayınlanmamış dok. tez.), Bursa 1993, s.15.

273 Ergin, Muharrem, age, s.1127.

274 Özyılmaz, (ag. dok. tez.), s.96.

275 Taklid hakkında geniş bilgi için bkz. Ed. Claporode, Çağdaş Pedogojiden Seçmeler (Çev. M. Yüzbaşıoğulları), MEBY., İst. 1976, s.64 vd.; Hökekelekli, Hayati, Çocukta Gençte ve Yetişkinde Taklid; A.Ü.İ.F. Doktora Semineri , Ank.ts.

tutum ve davranışları çocukların seviyesine uygun olarak kaleme alınıp, taklit etkinlikleri içerisinde verilmesi, İslâm eğitimi açısından büyük önem arz etmektedir.

İ. Hakkı bu şekilde çocuğa eğitim verilince: "*Çocukta o kimselere karşı bir sevgi ve sempati oluşacağını ve çocuğun onlara benzemeye gayret edeceğini" belirtmektedir.*[276] Bunun yanı sıra çocuğa özgün, taklit etkinliklerinin dil, sosyalite, dinlemesini öğrenme, kendine güven duyma; yaratıcılığın ortaya çıkması ve zihinsel gelişimi temin gibi birçok yararları da vardır.[277]

Okulöncesi eğitimi veren kurumlarda bir kukla köşesi bulundurulması, taklit etkinliklerinde özellikle çocuklara rol verilmesi, sahne vb. araç gereçlerin dizaynında çocukların esas alınması durumunda, bu etkinliğin çocuklara daha çekici geleceği kanaatindeyiz.

b. Çocuğun Eğitimciyi ve Arkadaşlarını Taklidi

Çocukların eğitimciyi ve arkadaşlarını taklidine gelince; bu, üzerinde dikkat edilmesi oldukça gerekli olan bir husustur. Çünkü çocuk anne-babasını, öğretmenini ve diğer yetişkinleri taklit ettiği gibi, beraber olduğu çocukların da tavır ve davranışlarından etkilenmektedir. Taklidin gerçekleşmesinde, sevgi, benzerlik, güç ve üstünlüğün[278] belirleyici unsur olduğu bilinmektedir.

Öyleyse eğitimci çocuğun nasıl olmasını istiyorsa, o şekilde bir davranış sergilemesi gerekmektedir. Nitekim

276 İ. Hakkı, Mürsidü'l Müteehhilin, vr. 32 b.; Özyılmaz, (ag. dok. tez.), s. 98.

277 Taklit etkinliklerinin çocuğa kazandıracağı olumlu etkiler hakkında geniş bilgi için bkz. Oğuzhan, Şükran ve arkl., age, s.21; Yakar, Fahri ve arkl., age, s.153 vd.

278 Özyılmaz, İslâm'a Göre Çocuk, s. 136-138; Kılavuz, ag. dok. tez s. 21-25.

Kur'an-ı Kerim'de: *"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeyiniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır"*[279] buyurulmaktadır. Yine Peygamber (sav)'de: *"Her çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra onun anne, babası onu ya Yahudi, ya Hıristiyan veya Mecusi yapar"* buyurmaktadır.[280] Söz konusu ayet ve hadisi, çocuğun güçlü taklit yapısıyla yan yana düşündüğümüzde, eğitimcinin davranışlarına ne denli dikkat etmesi ve çocukta görmek istediği güzelliklerin önce kendinde bulunması gereği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Bilgin de şınları söylemektedir:

> *"Çocuk nasıl üzüntüyü ağlayan,üzülen kişilerin yüzlerinde görüp, hissedip öğreniyorsa, onların duâ ve ibadet ederken, yüzlerinde de, dini, duyguyu, yüce Tanrıya yönelişi, kutsalı, görecek, duyacak ve öğrenecektir... Büyüklerin iyilik, doğruluk, temizlik ve yardımseverlik ile ilgili davranışları da, başlangıçta çocuklar tarafından hep taklit edilir. Bu hareketler giderek benimsenir ve onların kendi duyguları haline gelir."*[281]

Birçok entelektüel yetişkinin çocukluk hatıralarını anlatan yazılarında, çocuk iken büyüklerinden gördükleri, duydukları davranışların, kişiliklerinde nasıl derin izler bıraktığını ibretle okumamız,[282] Bilgin'in yukarıdaki sözlerini desteklemektedir. Bundan dolayı da çocuğun beraber

279 Saf, 61/2,3.
280 Müslim, Kader, 25.
281 Bilgin, Beyza, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, s.94.
282 Çeşitli kişilerin çocukluk hatıralarından örnekler için bkz. Yardım, Mehmet Nuri, Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hatıraları, İst. 1984.

olduğu kişilerin ahlâken, dinen, tutum ve davranış olarak güzel örnek teşkil edecek kişiler olmasına dikkat edilmelidir. Nitekim Akabe b. Ebi Süfyan, oğlunu teslim ettiği eğitimciye şunları söyleyerek; hem çocuğun eğitimciyi taklit etmesine, hem de örnek şahsiyetlerin çocuğa tanıtılmasına dikkat çekmektedir:

> *"Çocuğumu ıslahta ilk önce kendini ıslah ile başla. Çünkü çocukların gözleri senin gözüne bağlı kalır. Onlara göre iyi ve güzel, senin iyi ve güzel kabul ettiğin ş eylerdir. Onlara göre çirkin senin çirkin ve fena gördüğün şeylerdir. Çocuklarımıza gelip geçen hikmet erbabının hayatını, ediplerin ahlâkını öğretmeye çalış..."*[283]

Yine çocuğun çocuğu taklit etmesi hususunda İbn Sina'nın *"Çocuk en çok beraber olduğu çocuktan etkilenir"*[284] demesi, çocuğun iyi bir eğitim almasında arkadaş çevresinin önemini açıklamaktadır.

Bütün bunlardan çıkaracağımız sonuç; çocukta çok kuvvetli olan taklit yeteneğinden faydalanarak, çocuğa örnek alacağı şahsiyetleri kukla, tiyatro vb. etkinliklerle sunmak, eğitimcinin de bizzat çocuğa her yönüyle örnek alabileceği davranışlarda bulunması ve bunun aile-eğitim kurumu işbirliğiyle gerçekleşmesinin uygun olacağıdır. Ayrıca çocuğun çeşitli ibadetlere alıştırılması da (çocuğun camii ortamında ibadetleri kolayca öğrendiğini daha önce aktardığımız gibi), yine bu bağlamda düşünülmesinde yarar olan hususlardandır diyebiliriz.

---

283 Ulvan, age, c.II, s.107.
284 Aynı yer.

4. Özbakım ve Pratik Beceri Kazandırma Etkinlikleri

Okulöncesi dönemdeki çocuklara kazandırılması gerekli olan hususlardan biri de çocuğun, kendi öz ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, hayatını idamede gerekli olan pratik bilgi ve beceriyi kazanmasıdır. İyi bir okulöncesi eğitimiyle çocuğa bunu kazandırmak mümkündür. Söz konusu etkinlik içerisinde "yemek yeme, temizlik, tuvalet, sağlık, giyim-kuşam, tertip-düzen, uyku ve çocuğun yaşına göre yapacağı basit alış-verişi" düşünebiliriz.

a. Yemek, Temizlik ve Sağlık

Yemek yeme, temizlik ve sağlık birbirinden ayrılmaz ve hepsi de birbiriyle iç içe olan konulardır. İnsan hayatı için de vazgeçilmez unsurlardır. Öyleyse okulöncesi eğitimde çocuğun bu konularda eğitilmesi ve bu yönde etkinliklere okulöncesi eğitimi içersinde yer verilmesi gereklidir denilebilir.[285]

Her şeyden önce yenecek yemeğin temiz ve helâl olması önemlidir. Kur'an-ı Kerim' de: *"Ey insanlar! Yeryüzündeki temiz ve helâl olanlardan yiyin...."*[286] *"Ey Peygamber (ve onun ümmeti) temiz olan şeylerden yiyin..."*[287] buyurulmaktadır.

---

285 Çocuklara yemek, temizlik ve sağlık kurallarını kazandırmanın önemi için bkz. Özyurek, Mehmet, Yemek Yeme Davranışlarının Kontrolü(tebliğ), YA-PA 6. OEYS, İst. 1989, s.142-150; Beykan, Suna, Okulöncesi Kurumlarda Beslenmenin Önemi, YA-PA, OEYS II-III., İst. 1985, s.168-178; Oktay, Ayla, Okulöncesi Dönemde Temel Alışkanlıkların Kazandırılması (tebliğ), YA-PA, OEYS, s.211-234; Özyılmaz, ag. dok. tez., s.99-102; Ayhan, Halis, Din Eğitimi ve Öğretimi, DİBY., Ank. 1988, s. 90-100.

286 Bakara, 2/168, Ayrıca bkz. Maide, 5/87,88.

287 Mü'minun, 23/51.

Bütün bunlarla beraber bir de yemek yemenin bazı adab ve kuralları vardır. Okulöncesi eğitimde, çocuğa bunların kazandırılması gerekir. Bunları, yemeğe başlamadan önce tuvalet ihtiyacı varsa gidermesi, ellerini yıkaması, besmele ile başlaması, kendi önünden yemesi, bitirilebileceği kadar alıp artık bırakmaması, lokmaları çiğneyerek yutması, yemek saatinde rahat ve huzurlu ortamı bozmamaları, kaşık ve çatalın tutuş şeklini bilmesi, servis yapılırken sırasını beklemeyi bilmesi, yemek yerken ağzın kapalı olmasını ve ses çıkarmadan yemesini bilmesi, üstünü elbisesini kirletmeden yiyebilmesi, ekmek, tuz ve su gibi şeyleri isterken rica etmesini bilmesi, oturduğu yeri değiştirmemesi ve sallanmaması, yemeğini bitirip karnı doyunca "elhamdülillah" demesi ve yemek duâsı yapması kalkınca ellerini yıkaması, şartlar uygunsa servisin yapılmasında ve sofranın kurulmasında görev alabilmesi şeklinde sıralayabiliriz. Yörükoğlu bu konuda şınları söylemekte:

> *"Çocuğun döküp saçmasına katlanarak, kendisini beslemesine, kendi başına yemek yeme isteği desteklenmelidir. Hiç değilse annenin yedirmesi bitince, çocuğun kaşıkla ve yemeğiyle oynamasına, imkan verilmelidir. Üç yaşına gelen çocuk artık, kendi başına yemek yiyebilmelidir"*[288]

Ayrıca çocuğun dişlerini muntazam olarak fırçalayıp ağız temizliğini yapmasını, namaz saatlerinde zaman zaman abdest almasını öğreterek ve banyo yapmanın güzelliğini kavratarak vücut temizliğinin yapılmasını temin

---

288Yörükoğlu, Çocuk, s. 57.

etmek bu bağlamda düşünülebilecek etkinliklerdir. Banyo yapmaktan kaçınan çocukların anne-babalarına çocuğu banyo paniğine kaptırmadan yıkamanın yöntemleri anlatılmalıdır. Özellikle çocukların istemediği sıcaklık derecesindeki su ile yıkamaktan ve gözlerini yakacak sabun ve şampuanlar kullanmaktan kaçınmak gerektiği vurgulanmalıdır. Çocuğu suyun altına tutarken rahatlıkla, hava teneffüs etmesine imkan tanınmalı ve bu hususta çocuğa yardımcı olunmalıdır. Yine tırnak temizliğine dikkat etmesi ve zamanla kendi ihtiyaçlarını giderebilecek duruma gelebilmesi için çocuğa yardımcı olarak yol gösterilmelidir.

b. Giyim-Kuşam, Tertip-Düzen ve Uyku

Yine çocuğa, özbakım ihtiyaçlarından olan giyinme konusunda pratik beceriler kazandırılmalıdır. Elbise, çorap, ayakkabı vs. eşyalarını kendisinin giyip çıkarabilmesini ve kullandığı bütün eşyalarını tertip ve düzen içerisinde kullanmasını sağlamak, özbakım etkinlikleri içerisinde kazandırılabilecek davranışlardır. Dolap, masa, kitaplık gibi yerlerden alınan eşyalar, oyuncaklar işi bitince, çocuk tarafından gelişigüzel atılmayıp, alındığı yere düzenli bir şekilde konulması sağlanmalıdır. Bu alışkanlığı kazanmamış çocuklar sabırla, güzelce ikaz edilmelidirler. Başaramadıkları durumlarda yol gösterilmeli ve nasıl başarılacağı izah edilmelidir.

Çocukların gerek tertip düzenleri, gerekse beden ve ruh sağlıklarını etkileyen konulardan biri de yeterince ve düzenli alınan uykudur. Ailede çocukların düzenli uyku almalarına, yatış ve kalkış saatlerinin periyodik olmasına dikkat çekilmektedir.[289] Özellikle yatış saatinin düzenli olabilmesi

289 Oktay, Ayla, Okulöncesi Dönemde Temel Alışkanlıkların Kazandırılması, YA-PA, OEYS II-III, İst. 1985, s.40-41.

için, yetişkin tarafından çocuğun uyku atmosferine girmesine yardımcı olunmalıdır. Tam yatma saatinde çocuğun uykusunu dağıtacak etkinliklerden kaçınılmalıdır. Meselâ, çocuğa yatacağı esnada çok sevdiği bir oyuncağı çıkarmak, gürültülü çalgı, radyo, televizyon dinlemek şeklindeki davranışlar, çocuğun uyku düzenini bozacak etkinliklerdir.

Uykunun düzenli olmasının yanında eğitimcinin dikkat edeceği diğer bir konu da, çocuğu uyku adabına göre yatıp kalkmasına alıştırmaktır. Önce yatılacak yerin temiz olması, yatak içinde çer-çöp, toz-toprak, kırıntı, haşere vb. şeylerden arındırılması, sonra da el, ağız vb. temizliklerin yapılması, yağlı ve kirli bir şekilde yatılmaması, tuvalet ihtiyacının giderilmesi sağlanmalıdır.

Yatağa yatınca, önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi, Hz. Peygamber (sav)'in öğrettiği duâların bazılarını okutup çocuğun ruhen rahatlamasını, Allah'a dayanıp güvenmesini, O'nun ve hz. Peygamberin sevgisine ulaşmayı gaye edinmesini ve bu ruh hali ile rahatça yatağına yatmasını temin etmenin oldukça faydalı olacağını söyleyebiliriz.[290] Hz. Peygamber'in yatmadan önce okuduğu ve okumayı tavsiye ettiği sûre ve duâları çocuklara ezberletip okutmak, gerek çocuğun dil gelişimine, İslâmî kelime ve kavramlarla tanışmasına, Allah ve Peygamber sevgisinin gelişmesine, gerekse ruh sağlığına önemli katkısı olacağı kanaatindeyiz.[291] Okutulacak sûreler

290 Geniş bilgi için bkz. Asımgil, Sevim, Benim Müslüman Yavrum, Vefa Yayıncılık, İst. 1992, s.168-171.

291 Bkz. Yörükoğlu, Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, s.289-294.

arasında, Ayet-el-Kursî, İhlas, Felak ve Nas sûrelerini sayabileceğimiz[292] gibi İslâm eğitimi açısından çocuğa çok olumlu kazanımlar sağlayacak aşağıdaki duaya benzer dualar da okutulabilir:

"Allah'ım canımı sana teslim ettim, yüzümü sana çevirdim. Durumumu sana ısmarladım. Sırtımı sana dayadım, senden umutlu olarak ve korkarak sana yöneldim. Senden başka hiçbir güvenilecek sığınak, hiçbir kurtuluş yeri yoktur. İndirdiğin kitaba iman ettim, gönderdiğin Peygamber'e de iman ettim"[293]

Yine çocuğa yatarken, "iyi geceler" diyerek aile bireylerine sevgi ve saygı ifade eden davranışlarda bulunmasını, sabah kalkınca, besmele ile kalkıp, aile bireylerine "hayırlı sabahlar" demesini öğretmek, çocuğun görgü kurallarını öğrenmesi ve sosyalleşmesi açısından önemli davranışlardır diyebiliriz.

c. Alışveriş Yapma

Çocuğun pratik bilgi ve beceri kazanmasına imkan sağlama hususunda bazı küçük alış-veriş yapmasına, ekmek vb. gıda maddelerini satın almasına, fırsat verilebilir. Yine kendisi için satın alınacak oyuncak, eşya vb. şeyler için fikrine başvurması, birey olduğunun ve kendisine değer verildiğinin farkına varması açısından oldukça önemlidir. Böylece çocuğun ilerideki hayatında kendisine en çok

292 Okunacak süre ve duâlar hakkında geniş bilgi için bkz. Ulvan, age, c.II., s.512-514.

293 Sahih-i Buhârî Muhtarası Tecrid-i Sarih Tercüme ve Şerhi (Çev. Ahmet Naim), DİBY., Ank.-1994, c.I, s. 199; Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi (Çev. Ahmet Davudoğlu), İst. 1980, c.11, s.47; Uykuya yatarken okunacak diğer duâlar için bkz. aynı yer, s.46-53.

gerekli olacak alış-veriş yapma, bunu yaparken de gerekli ve faydalı olanı seçebilme konusunda önceden hazır hale gelmesi sağlanmış olur diyebiliriz.[294]

5. Bireysel Yetenek ve Sanatsal Kâbiliyetleri Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler

Okulöncesi eğitiminde çocuktaki bireyselliği, sanatsal algı ve kâbiliyeti geliştirici etkinlikleri, göz ardı etmemek gerekir. Kişiliğin büyük ölçüde okulöncesi dönemde oluştuğu bilinen bir gerçektir. Kişiliğin oluşmasında ise çocuğu diğer fertlerden ayrı kılan ve kendine özgü yönlerinin su yüzüne çıkması, yani bireyselliğinin farkına varması önemli bir etkendir.

Bunu da ancak, okulöncesi eğitimde düzenlenecek çeşitli bireysel yetenek ve sanatsal kâbiliyeti keşfe ve geliştirmeye yönelik etkinliklerle gerçekleştirmek mümkün görünmektedir.

Bu etkinlikler içerisinde; sanatsal algıyı geliştirici, estetik ve entelektüel anlayış kazandırıcı, etkinlikler olarak; resim ve müzik etkinlikleri düzenlemesini, boyama, kesme (makas kullanma) ve yapıştırma faaliyetlerine yer verilmesini, birde çeşitli taklit oyunlarında çocuklara rol verilmesini sayabiliriz. Böylece bu ve bunun gibi sanatsal dallarda çocuk kendi yapısına en uygun olan alanı seçme ve bireyselliğini ortaya koyma imkanını elde etmiş olacaktır.

Sanatın insan yapısında ve kâinâtta çok derin izleri olduğu bir gerçektir. Sanatın sahip olduğu "düşünsel,

---

294 Çocuğun alış-veriş yapması konusunda geniş bilgi için bkz.,; Şanli, Nedime, Çocuğun Iyi Bir Tüketici Olarak Yetiştirilmesinde Anne Babanın Roiü, 9.YA-PA, OEYS, s.337-339.

295 Etike, Serap, Okulöncesi Kurumlarda Sanat Eğitimi ve Öğretmenin Yeri, 9.YA-PA OEYS, s.224.

duygusal, ruhsal, sosyal, bedensel vb. yönlerden zengin anlatım dili"[295] okulöncesi dönemde sanatsal etkinliklerin zaruretini ortaya koymaktadır. Çünkü sanat, bilincin bütün mekanizmalarının açılıp çalışmasının en etkin aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.[296]

Sanatın evrensel bir anlatım dili bulunmasının, anlam ve içerik olarak içerisinden doğduğu toplumun felsefesinden etkilendiğini de söylemek mümkündür Sözgelimi batı düşüncesinde sanatın hiç bir kayıt tanımadığı, her çeşit değer yargısından uzak kalarak, "güzel" in arkasından koştuğu ve bu koşuşturma esnasında, "gerçekle" arasındaki mesafeyi, bazen epeyce açtığı söylenmektedir. Buna mukabil, İslâm düşüncesinde ise sanat; insanı katılıktan ve donukluktan uzaklaştıran, kendini Allah'a, kâinâta, hayata ve insanlara bağlayan ilişkilerin perde arkasını aramaya yönelten, "güzel" ile "gerçek" arasında tam bir uyum sağlamaya çabalayan bir uğraş olarak algılandığı belirtilmektedir. Çünkü bu anlayışa görekâinâtta "güzel" bir gerçek, "gerçek" ise "güzel" in doruğudur.[297]

Öyleyse, genel manadaki sanatsal etkinliklerde olabileceği gibi, okulöncesi eğitiminde de sanatsal etkinliklerde söz konusu iki düşüncenin (Batı ve İslâm düşüncesinin) dikkate alınması gerekmektedir. Çocuğa "gerçek" kavramından uzak olmayan, bir sanatsal algının

---

296 Kagan, Moissej, Güzellik Bilimi olarak Estetik ve Sanat (Çev. Azike Çalışlar), Altın Kitaplar Yayınevi, ys. 1982, s.465.

297 İslâmda sanat anlayışı hakkında geniş bilgi için bkz. Kutup, Muhammed, İslâm Düşüncesinde Sanat (Çev. Akif Nuri), Fikir Yay., İst. 1979, s.17 vd.

tohumunu atmak, sanatsal etkinliklerde dikkat edilmesi gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuktaki, estetik ve entelektüel anlayışın önünü açmada da, söz konusu bakış açısından istifade edilmesi yerinde bir davranış olacaktır.

a. Resim

Okulöncesi eğitimindeki sanatsal etkinlikler içerisinde "resim yapma"nın ayrı bir yeri vardır. Bu etkinlikler içerisinde resim yapmanın bütün çeşitlerinden (çizgi, boya, yapıştırma, patates ve ip baskısı gibi...) istifade edilebilir. Ayrıca bu çalışmalar bir kağıt üzerine yaptırılabileceği gibi, toprağa, duvara vb. zeminlere de yaptırılabilir. Çünkü bu etkinliğin çocuklar için cazip hale getirilmesinde eğitimcinin uygulayacağı bu tür yöntemlerin rolü büyüktür. Bu çeşit yöntemlerle bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi, çocuğun resim yapmayı, bir oyun olarak algılamasına ve ilgi çekici bulmasına sebep olabilir. Ancak bu faaliyete başlamadan önce çocukların motive edilmesi ve serbest bir ortam oluşturulması, isteyen çocuğun istediği sanat dalıyla ilgilenmesinin temin edilmesi ve zorlanmaması oldukça önemlidir.

Çocukluk döneminin temel uğraşısı durumunda olan oyun; öğrenme, yaratma, deneyim kazanma, iletişim kurma ve yetişkinliğe hazırlanma aracı olduğuna göre[298] söz konusu sanatsal faaliyetler oyun atmosferi içerisinde çocuğun ilgisine sunulmalıdır. Çocuk oyun oynar gibi resim

298 Norma, Razon, Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim, Cem Yayınevi, İst. 1990, s.216.

yapar, resim yaparken hem kendi iç dünyasını anlatarak dış dünya ile iletişim kurar, hem de dış dünyadaki nesne ve varlıkların resmini yapmaya başlar. Çocuk, soyut duygu ve düşüncelerini dolaysız ve doğrudan resim yoluyla somutlaştırır.[299] Böylece çocuk, resim yoluyla kendini ifade edebilme şansını yakalamış olur. Duygularını, isteklerini, çatışmalarını, resim yoluyla zamanla dışa yansıtabilme becerisini kazanır. Bilinçli bir eğitimci çocuğu tanımada ve keşfetmede bütün bu ipuçlarından da istifade etme imkanını değerlendirmelidir.

Bundan dolayı çocuklar için resim; bir nesnenin olduğu gibi kopya edilmesi anlamını taşımamalıdır. Çocuğun; "kendi duygularını, düşüncelerini, fantezilerini, rüyalarını, kaygılarını, sürprizlerini, problemlerini, korkularını, üzüntülerini, heyecanlarını, merak ettiklerini, kızgınlıklarını, neşesini ve nefretini"[300] ortaya koyabileceği bir etkinlik olarak algılanmalıdır.

Resim etkinlikleri içerisinde dikkat edilmesi gereken diğer bir konu da; çocuğun yaptığı resimlere değer verilmesi, yaptığı resimle ilgili konuşmak istediğinde gerekli ilginin gösterilmesi ve yapılan resimlerin imha edilmeyip, gerekirse bir panoda asılması, hatta çocuğun ailesine verilip çerçevelenerek bir yere asılmasıdır. Yapılan resimlerin değer görmesi ve zamanla toparlanarak sayısının çoğ alması, çocuğun kendine güven duyması ve bireysellik kazanması açısından, son derece faydalı bir davranış olacağı kanaatindeyiz.

---

299 Etike, Serap, ags, s.244.

300 Darıca, Nilüfer, Okulöncesi Dönemde Sanat Eğitimi, 9. YA-PA OEYS, s.221; Ayrıca bkz. Birsun, Mevlide, Okulöncesi Dönemde Resimin İş levi, YA-PA OEYS II-III, s.78 vd.; Yakar, Fahri ve arkl., age, s.100 vd.

Çocuktaki resim yapmaya yönelik kâbiliyeti uyandırıp motive etmek için çeşitli resim sergilerine, müzelere geziler düzenlenebilir, ve resim yapan ressamların çalışmalarını izlemelerine imkan tanınabilir.

b. Müzik

Okulöncesi eğitimdeki sanatsal etkinliklerden biri de müziktir. Müzik insanoğlunun çok erken tanıştığı ve çok amaçlı kullandığı bir sanatsal etkinliktir. Müziğin; dinlenme, eğitim, uyarma, üretimi artırma, rahatlama, konsantrasyon ve tedavi gibi pek çok alanda kullanıldığını görmekteyiz.[301] İnsan hayatıyla bu denli iç içe olan müziğin, okulöncesi eğitimde yer alması ve buna yönelik etkinliklerin çocuklara uygulanması gayet yerinde bir davranış olur diyebiliriz. Okulöncesi eğitimde müzik etkinliği iki şekilde algılanabilir. Birincisi müzik yoluyla çocuğu eğitme, ikincisi de çocuk da ki müzik duygusunu uyarmadır.[302]

Dil gelişimi, fiziksel gelişim, ritmik hareket gelişimi, sosyalleşme ve İslâmî kelime ve kavramları belletme konularında müziğin oldukça etkin bir faaliyet olması; çocuğun eğitiminde, müzikten yararlanma konusunda; okulöncesi eğitimde düşünülen hedeflere varabilmek için müziğe de başvurmayı gerekli kılmaktadır. Nitekim İslâmî kavramları müzik yoluyla çocuklara kazandırma noktasında aşağıdaki parçayı çocuklar üzerinde test edip faydalı

---

301 Artan, İsmihan ve Servet Bal, Okulöncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve Etkinlik Örnekleri, 9.YA-PA OEYS, s.235.

302 Mertoğlu, Ercan, Okulöncesi Dönemde Çocuğun Müzik Gelişimi ve Eğitimi, 9.YA-PA OEYS, s.251.

olduğunu müşahede ettik*.

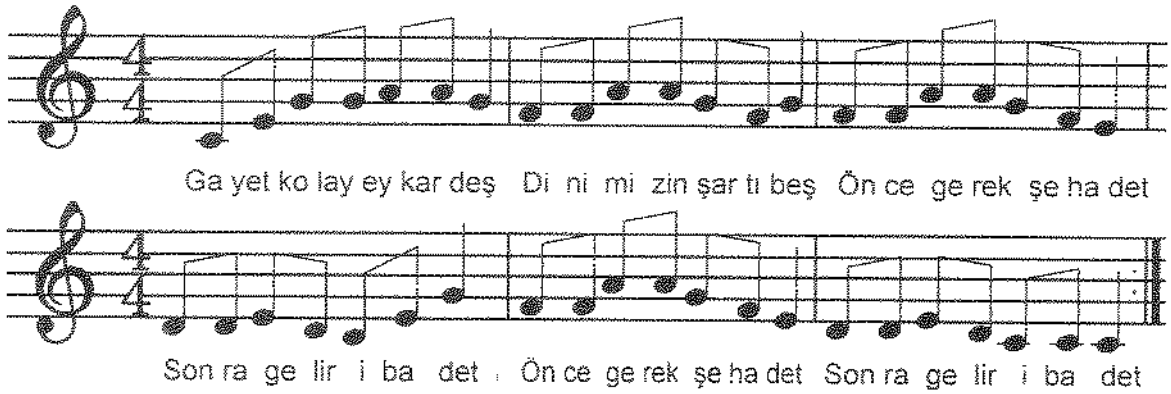

Gayet kolay ey kardeş
Dinimizin şartı beş
Önce gerek şahadet
Sonra gelir ibadet

Mutlak olmalı namaz,
Mümin onsuz olamaz
Tut vaktinde orucu
Değil hiç de yorucu

Namaz, Oruç, Hac, Zekât,
Beş vakitte kırk rekat,
Namaz dinin direği,
Canlı tutar yüreği.

Gerekir vermek zekât
Fakir de etsin rahat
Mal mülk varsa zenginsen
Hacca gitmelisin sen

Eyle eda beş şartı
Ki, güzel olsun tartı .

...

...

* İslâmî Kavramların Müzik Yoluyla Çocuklara Kazandırma Konusunda İlköğretim 4.sınıf Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitabından (İlyas Çelebi ve arkl.), Salan Yay., İst.1994, s.53) aldığımız, sözleri Nuri Kahraman'a ait yukarıdaki parçayı, Balabanbey İlköğretim Okulu Müzik öğretmeni Nurdan Yılmaz'a besteletip bir gurup okulöncesi dönemindeki çocuklara söylettiğimizde, çocukların zevkle bu etkinliğe katıldığını gözlemledik.

Çocuğun müziği sezinlemesi ve aşinalık kazanmasına gelince;[303] önce çocuğun sesleri dinleme ve ayırt etme yönünde etkinliklere katılımını sağlamak gerekir. Araba sesi, kaşık sesi, tavuk sesi, davul sesi vb. sesleri dinleyip ayırt edebilme seviyesine getirilmesi, müzik etkinliklerinin ilk basamağı ve çocuk için zevkli olan kısmıdır.

Daha sonra çeşitli müzik aletlerinin tanıtılması, okulöncesi eğitim kurumlarında müzik köşesi bulundurulması, çocukların bu aletleri yakinen tanıyıp kullanmalarına imkan tanınması, çeşitli şarkıların öğretmen tarafından çocuklara söyletilmesi, grup veya ferdi olarak çocukların söylenilen şarkının vurgularına dikkatlerinin çekilmesi, çocuktaki müzik sevgisinin uyanmasına ve kâbiliyeti olanların kendilerini ifade edebilme imkanına kavuşması açısından son derece önemli etkinliklerdir.

Bu etkinlikler sonucu çocukta oluşması beklenen müziksel gelişim:

1- Müzik bilgilerini, kavramlarını, kendi bulunduğu düzeyde öğrenmesini sağlamak,

2- Dinleme, hareket etme, şarkı söyleme (anlam ve içerik öğretmen tarafından seçilebilir), bir müzik aleti kullanma gibi, müzik becerilerini geliştirmesini sağlamak,

3- Müziği değerlendirmeyi ve seçmeyi öğrenmesini sağlamak,

303 Geniş bilgi için bkz. Ürfioğlu, Ayşe, Okulöncesi Eeğitimde Müzik ve Oyun Etkinlikleri, YA-PA 4. OEYS, 170-173; 5-6 yaş Çocuklarında Nota Eğitimi, YA-PA, 6.OEYS, s.55; Okulöncesi Dönemde Müziğin Önemi, YA-PA OEYS, II-III, s.83-86.

4- Uygun bir müzik repertuarı elde etmesini sağlamak şeklinde özetlenebilir.[304]

c. Boyama, Kesme ve Yapıştırma

Bireysel yetenek ve sanatsal kâbiliyeti geliştirici faaliyetleri arasında boyama, kesme ve yapıştırma gibi etkinlikleri de sayabiliriz.

Boyama için günümüzde oldukça bol malzeme bulunmaktadır. Bu malzemelerden, bolca boyama çeşitleri elde etmek mümkündür.[305] Zehirsiz toz boya, damlatma, sebze baskısı, sicim boya, sünger baskısı, üfleme boya, püskürtme, mum boya yapımı gibi çeşitli boyama etkinliklerinden yararlanmak mümkündür. Bütün bunların yanı sıra bir de önceden yapılmış ve hazırlanmış çizgili resimlerin çocuk tarafından boyanması şeklinde, bir etkinlikte çocuğa yaptırılabilir. Bu çizgili resim, insan, çeşitli hayvan ve tabiat resimleri olabilir. Çocuk bu resmi boyadıkça resim belirginleşip çocuğun tanımasını kolaylaştıracak ve çocuğun ilgisini çekecektir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Yaptığımız çeşitli gözlemlerimizde çocuklara kendi kültürümüze yabancı bazı resimlerin (Noel Baba, Hi-men vb.) boyatıldığını gördük, bu uygulamanın yanlış olduğu kanaatindeyiz. Bunun yerine önceden hazırlanmış Nasreddin Hoca, Battal Gazi, Fatih Sultan Mehmet vb. resimler, boyamak için çocuğa verilebilir. Boyama işlemine

---

304 Nye, Vernice, Müsic for Young Children, c.Brown Comp. Publishers, 1978,(naklen) Mertoğlu, Ercan; agt, s.253.

305 Bkz.Yakar ve arkl., age, s.101, 104.

başlamadan önce de bu şahsiyetler hakkında kısa açıklamalar yapılarak çocuklara hem örnek şahsiyetler sunulmuş olur hem de boyama etkinliklerinin yapılması sağlanmış olur.

Bunun yanı sıra çocuğun ilgisini çekici ve renkleri tanımasına yardımcı, çeşitli hayvan ve tabiat resimleri de çizilip boyamak için verilebilir. Bu işlemi yaparken şöyle bir yol takip edilebilir: Boyanması istenen resmin üstüne öğretmenin okuyup kısa açıklamasını yapması için çizilen resme uygun bir ayet veya başka bir mesaj yazılabilir. Örnek olarak şu ayeti gösterbiliriz:

> *"Görmez misin ki, Allah gökten su indirmiştir. Onunla yerden türlü türlü bitkiler çıkarmıştır. Dağlardan da beyaz, kırmızı, siyah ve gri renkte yollar yapmıştır. İnsanlardan, yerde yürüyen canlılardan ve diğer hayvanlardan da böyle renkleri değişik olanlar vardır..."*[306]

Çocuğa estetik ve entelektüel bakış açısı da kazandıracağına inandığımız, bu ve buna benzer etkinliklerle ona Allah, kâinât ve insan ilişkilerini kavrama tohumları atılmış olacaktır. Onların pırıl pırıl kalplerine Allah kavramı, Allah'ın gücü, kudreti ve sevgisi de yerleşmiş olacaktır.[307]

Kesme, yapıştırma ve yoğurma maddeleriyle yapılacak etkinliklerde de çocuk kendini ifade edebilme becerisini ve kâbiliyetini açığa çıkarma ve geliştirme imkanını elde edecektir. Ayrıca, bu etkinlikleri yaparken çeşitli organlarını çalıştırarak, zihinsel gelişmenin yanı sıra, kas hareketini de geliştirme fırsatını yakalamış olacaktır.

---

306 Fatır, 35/27-28.
307 Geniş bilgi için bkz., Yakar ve arkl., a.g.e, s.106 vd.

Sanatsal faaliyetlerden taklit oyunları düzenlenmesi ve çocukların bu etkinliklerde yer alması konusunu, taklit etkinlikleri bölümünde inceledik. İlgili bölüme bakılabilir.

6. Ahlâki Tutum ve Davranış Kazandırmaya Yönelik Etkinlikler

Güzel ahlâk, bir insan için en değerli haslettir. Bütün ilahi dinlerin, filozofların ve eğitimcilerin ahlâktan bahsettiğini ve insanlara güzel ahlâklı olmanın yollarını göstermeye çalıştıklarını görmekteyiz.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de: "*Sen gerçekten büyük bir ahlâk üzere gönderildin.*"[308] buyurularak, Peygamber (sav)'in ahlâki yönüne dikkat çekilmektedir. Ayrıca Peygamber Efendimizin (sav) bu konu üzerindeki sözlerinin çokluğunu hadis kitaplarından görerek ne denli önem verdiğini anlamaktayız.

İman terbiyesini kalbe yerleştirmedikçe mükemmel bir ahlâktan söz etmek de yerinde olmayacaktır. Çocuklarımızın güzel ahlâklı olmalarını temin edebilmek için küçük yaşlardan itibaren iman terbiyesinin lüzumunu şu olay güzel bir şekilde açıklamaktadır:

"Sehl b.Abdullah et-Tusteri diyor ki: Ben daha üç yaşlarındaydım. Gece kalkar dayım Muhammed b. Suvar'ın kıldığı gece namazını izlerdim.

Dayım bir gün bana:

-Seni yaratan Allah'ı hatırlamak ister misin? diye sordu.

Ben de:

---

308 Kalem, 68/4.

-Nasıl hatırlayabilirim? dedim.

Bunun üzerine bana:

-Yatağa her yatışında, dilini oynatmadan kalbinden üç kere "Allah benimledir, Allah beni görüyor, Allah benim her yaptığımı biliyor" de, yani bunları kalbinden geçir, dedi. Ben de bir kaç gece bunlara devam ettim ve devam ettiğimi kendisine söyledim. Bu defa yirmi bir kere söylememi bana tavsiye etti. Ben de yirmi bir kere söyledim ve bu sözlerin zevkini kalbimde hissettim.

Bir yıl sonra dayımı gördüğümde bana:

-Oğlum, sana öğrettiklerime ölünceye kadar devam et. Çünkü bunların sana dünya ve ahirette faydası çoktur dedi.

Yine bir gün dayım bana şöyle dedi:

-Ey Sehl, bir insan Allah'ın kendisiyle olduğuna, kendisini gördüğüne ve her yaptığını bildiğine inanırsa, o insan artık kötülük yapabilir mi?..."[309]

Çocuklara söz konusu iman ve ahlâk duygusu çeşitli etkinlikler arasında verilebilir. Ayrıca gerek anne babanın, gerek eğitimcinin ve gerekse çocuğun çevresinin ahlâki tutum ve davranış üzerinde hareket etmesi çok önemli bir konudur. Çocuğa ahlâki erdemleri kazandırmanın en etkin yolu hiç şüphesiz bu davranışları çocuğun çevresindeki yetişkinlerin kendi nefislerinde yaşamalarıdır.

Bunun yanı sıra okulöncesi eğitimindeki etkinliklerden de istifade de edilmelidir. Örnek olarak; bir boyama etkinliği yaptırırken, ahlaki konuları işlerken bazı ayet ve hadislerin

309 Ihyau Ulumi'd_Din, agt, c.3, s.170.

misal olarak canlandırdığı, tasavvurlar çizgiye dökülerek çocuklara boyatılabilir. Şu ayeti buna örnek olarak gösterebiliriz:

> *"Görmedin mi Allah nasıl misal getirdi: Güzel bir sözü (doğru sözü), kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca (meyveli bir ağaca benzetti). (O güç) Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misaller getirir. Kötü sözün (yalan ve çirkin sözün) misali de, gövdesi yerden koparılmış, o yüzden ayakta durma imkanı olmayan (meyvesiz, yapraksız kupkuru) bir ağaca benzer"*[310]

Yukarıdaki ayetin konu aldığı tablo çizilip çocuklara boyatılırken, kısa açıklamalar yapılarak, doğru sözlülüğün fazileti ve yalancılığın da kötülüğü, çocuğun zihnine gayet anlamlı bir şekilde yerleştirme imkanı elde edilebilir. Gerek Kur-an'ı Kerim'den ve hadislerden; gerekse çeşitli atasözlerinden ve kendimiz meydana getireceğimiz bu çeşit tablolardan istifade ederek, bir çok ahlâki erdemleri çocuklara öğretmek mümkün olabilir.

Çocuklara iman esaslarını kavratma ve ahlâki davranışları benimsetme konusunda tecrübe ettiğimiz bir yol da şudur:

> *Okulöncesi döneminde bulunan Muhammed Talha (D.1989) ve Muhammed Erkam'la (D.1991) zaman zaman Kur'an-ı Kerim'den bir ayet veya bir hadis okuyup, ele alınan konu hakkında çok kısa, karşılıklı sohbet ediyoruz. Konularımız arasında, yemek yeme adabı,*

---

310 İbrahim 14/24-26.

kardeşlerin birbiriyle iyi geçinmesi, anne-baba ve büyüklere saygı gibi konular geçmektedir. Yaptığımız uygulamada, çocuklarda Kur'an'a kutsallık atfetme[311] *ve Allah'ın sözü olduğunu algılama, Peygamberimizin sözlerinin gereğinin yerine getirilme mevzularında sevinçle hareket etme eğilimi doğduğunu gördük. Özellikle hadislerde geçen ravilerin hayatından da kısa bölümlerin anlatılması, çocukların Peygamberimizin etrafındaki arkadaşlarını tanıması açısından faydalı olduğunu gördük. "Selman-i Farisi, Peygamberimizin şöyle dediğini anlatıyor" diye bir hadis okumaya başladığımızda; çocuğun "-Baba hani daha önce bir piskoposun yanından ayrılarak Peygamberimizin yanına gelmişti ya o mu?" demesi bu uygulamanın sahabeyi tanıma noktasında faydalı olduğu kanaatine bizi ulaştırdı.*

Ancak bu anlatılanlardan hiçbir zaman okulöncesi eğitimde Tefsir ve Hadis dersleri okutulmalıdır gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Burada yapılan, çocuğun çok merak ettiği Allah ve Peygamber hakkında, onların sözleriyle çocuğu buluşturarak çocuğun onları sevmesi ve tanıması için ipuçları vermektir. Ayet ve hadisin bahsettiği konu ve bunu çocuğa anlatış şekli burada çok önemlidir. Çocuğun zihin, dil ve duygusal gelişimin üstünde seçilecek bir konu ve üslup elbette ki çocuk için sıkıcı ve anlamsız olacaktır. Ayrıca çocuğun ilgisi başka bir yöne kaydığı halde anlatıma devam edilmesi, çocuk psikolojisine ve pedagojik kurallara uymayan bir etkinlik olacağını unutmamak gerekir.

---

311 Çocuklara Kutsal'ı anletma konusu için bkz. Grunwald, George, Philosophie Pedagojik, Padrerborn, 1971, s.45; Bilgin, Beyza, İslâm ve Çocuk, s.131.

Sonuç olarak, okulöncesi eğitimde çocuklara ahlâki tutum ve davranış kazandırma açısından; kurallara uyma (disiplin), itaat etme,[312] doğruyu, iyiyi, güzeli ve kutsalı hissetme,[313] toplumsal davranışları öğretme, iyi söz ve davranışlar (doğru sözlülük, cömertlik vs.) kazandırılma, kötü söz ve davranışlardan (yalancılık, hırsızlık vb.) uzaklaştırma, büyüklere saygı duyma, küçüklere sevgi ve merhamet duyma gibi özelliklein çocukta meydana gelmesi amaçlanmalıdır.[314] Bütün bu amaçların felsefe olarak eğitimci tarafından benimsenmesi ve bir bütün olarak okulöncesi eğitimi etkinliklerinde doğan her fırsatta ön plana çıkarılması durumunda ve örnek davranışın eğitimciler tarafından sergilenmesiyle çok daha mükemmel sonuçlar alınacağını düşünüyoruz.

312 Bilgin, Beyza, İslâm ve Çocuk, s.133-134.
313 Grunwald, George, age, s.45.
314 Jersild, Arthur, Çocuk Psikolojisi (Çev. Gülseren Günce), AÜEFY, 1979, s. 278; Ulvan, age, c.1, s.198 vd.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak diyebiliriz ki, eğitimde önemli bir yeri olan ve kişiliğin tohumlarının atıldığı dönem olarak adlandırılan, "Okulöncesi Eğitimi" dönemini hedef ve etkinlikleri açısından incelemeye çalıştık.

Mevcut okulöncesi eğitimi uygulamalarında, pratik ve teoride, çocuğun eğitimine İslâmî bakış açısıyla yaklaşılmadığını, oysa ki, okulöncesi eğitimi hedef ve etkinliklerinin çocukların, ailelerin ve toplumun kendi inanç ve kültürel özelliklerine, beklentilerine ters düşmeyen uygulamalardan oluşması gerektiğini tespit ettiğimizi söyleyebiliriz

Bilimsel gerçekler ve pedagojik ilkeler, milletlerin ortak malıdır. İslâmî bakış açısına oturtulmuş bir eğitimin de, bunlardan ayrı düşünülmesi mümkün değildir. İşte biz, bu çalışmamızla okulöncesi eğitiminde İslâmî motifleri belirginleştirmenin gereğine işaret ederek, bu eksikliğin "niçin" ve "nasıl"ını bulma noktasında bir merhale katetmeye çalıştığımızı belirtebiliriz.

Özellikle ülkemizde çocuklarımız, ilkokul 4.sınıftan önce eğitim kurumlarında, dînî eğitim ve kültürle tanışma

imkanına sahip değillerdir. Halbuki bir çok Batılı ülkelerde dînî telkin ve eğitim anaokullarından itibaren başlamaktadır.[315] Bu çalışmamızda memleketimizde de, eğitim kurumlarımızda din eğitimin anaokulu seviyesinden itibaren başlayabileceğini tespit edip ve nasıl yürütüleceğini de ortaya koyma noktasında bir model belirlemeye çalıştığımızı söyleyebiliriz. Temennimiz daha geniş ve kapsamlı çalışmaların ve modellerin ortaya çıkması ve pratikte uygulamaya konulmasıdır.

Tespitlerimizden bir diğeri de; İslâmî telkin ve temrinlerin mücerred olarak ele alınmayıp, diğer etkinlikler içerisine serpiştirilerek çocuğa verilmesi gereğidir. Bu hem eğitim psikolojisine uygun düşmekte, hem de " bozulmamış fıtrat ve aklı selime göre, yapılması gereken bir etkinlik varsa o, İslâmî düşüncenin dışında değildir" prensibini ortaya çıkarma noktasında dikkate değer bir husustur.

Önerilerimize gelince;

Eğitim, hukuk, ekonomi ve diğer toplumsal sistemler, hangi toplum için planlanıyorsa, o toplumun gerçeğinden ve dünya görüşünden hareket etmek zorundadır. Çünkü o gerçeğe dayanmayan ve o dünya görüşünden hareket etmeyen sistemler, o toplumda yerleşmekte zorlanırlar. Bizim toplumumuzun gerçeğinde de ağırlıklı olarak, İslâm yer almaktadır. Dolayısıyla söz konusu sistemler belirlenirken, halkın inanç ve yaşayışını dikkate almak gerekir diyebiliriz. Bu cümleden olarak:

---

315 Bir çok batılı ülkede olduğu gibi , Danimarka'da din eğitinin anaokullarından itibaren başladığını şu ifadelerden de anlamak mümkün; "... Danimarkalı bir çocuk daha kreş yıllarından itibaren, din eğitimi almaya başlar ve temel eğitim (10 yıl) boyunca devam eder ..... Burada yapılan eğitimin temeli hıristiyanlığın ana dogmalarıdır..." bkz. Danimarka Eğitim Sistemi, MEB, Ank. 1991 s.64 vd.

1-Okulöncesi eğitim programlarında çocukları İslâmî telkin ve temrinlerle yüz yüze getirecek etkinliklere mutlaka yer verilmelidir. Bunun için de anaokulu öğretmeni yetiştiren kurumların ders programları bu paralelde olmalıdır.

Ayrıca Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü ve İlâhiyat Fakülteleri, aralarında işbirliği yaparak, okulöncesi eğitimi kurumlarında görev yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitim kursuna tabi tutularak, çocuğa verilecek dînî telkin ve temrinler konusunda bilgilendirilmelidirler. Aynı şekilde anne-babalar da düzenlenecek çeşitli seminer, konferans, basın ve yayın yoluyla bilgilendirilmelidir.

2- İlâhiyat Fakültelerinde Din Eğitimi Anabilim Dalı gözetiminde bir uygulama anasınıfı teşekkül ettirilmelidir. Burada hem bilimsel çalışmaların kolaylıkla yapılmasına zemin hazırlanmış olur, hem de örnek bir okulöncesi eğitimi ortaya koyma imkanı elde edilmiş olur.

3-Memleketimizde okulöncesi eğitimi kurumlarından yararlanan çocuk oranının oldukça düşük olduğunu görmekteyiz. Yeterli kaynağın ve elemanın olmadığı önemle vurgulanmaktadır. Bunun telafisi için:

a) Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında yapılacak bir protokolle, Müftülüklerin sahip olduğu personel ve fizikî kapasitelerinin okulöncesi eğitimi konusunda kullanılması sağlanabilir.

Şöyle ki; örnek olması açısından Bursa'da bulunan bir çok caminin fizikî kapasitesi ve müştemilatı belki ufak birkaç tadilatla (Hamzabey Cami, Murat Hüdavendigar Camii ve yeni yapılan bir çok cami.), okulöncesi eğitimi için çok müsait birer mekan konumuna getirilebilir. Geniş bahçesi,

rahat ve manevî atmosferiyle bu mekanlarda çocuklara eğitim verilmesi, adeta okyanusta balık yetiştirmek gibidir. Zira gezip gördüğümüz bir çok okulöncesi eğitim kurumu, adeta akvaryumda balık yetiştirme gibi olumsuz fizikî mekânlara sahiptir.

Müftülüklerin fizikî mekanlarının yanı sıra istekli ve ehil personelinden de (İmam-Hatip, Müezzin) yararlanılabilir. Bunun için önce, pilot camiler seçilmeli, fakülte veya yüksek okul mezunlarından istekli olanları, ek ücret ve yetiştirme seminerleri vermek şartıyla, görevlendirip bu projeye başlanmalıdır. Uygulamada görülecek eksiklikleri de tamamlayarak, memleket sathına yayılması sağlanmalıdır. Batıda anaokullarının, kiliselere bağlı olarak faaliyet göstermesi bu konuda örnek alınarak benzer bir yapılanmaya gidilebilir.[316]

b) Özellikle gelirleri düşük aileler, gecekondu semtlerinde oturan aileler ve kırsal kesimde oturan aileler çocuklarına müspet bir okulöncesi eğitimi vermekten yoksundurlar. Bu ailelerin çocuklarının bu eğitimi almaları en tabii haklarıdır. Bunun için de, hiç olmazsa yaz tatillerinde boşalan ilkokul, ortaokul ve liselerin binalarını kullanarak, üniversite ve lise öğrencilerinden istekli olanları kurslara tabii tutup, görevlendirmek sûretiyle köy ve kentlerde ki, çocuklara bu eğitim verilebilir.

c) Belediyelerin, fabrikaların ve diğer kurum ve kuruluşların okulöncesi eğitimine el atmalarının gereği

316 Çeşitli batılı ülkelerde anaokullarının kiliselerin bünyesinde oluşu ve bu okullarda verilen din eğitimi hakkında geniş bilgi için bkz. Öcal, İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, s. 137-144.

üzerinde durularak, okulöncesi eğitimi alan çocuk oranı yükseltilebilir.

4-"*Fidanlarına bakmayan milletin, ağaçları çürük, meyveleri kurtlu olur.*" sözünü dikkate alarak, başta anne-babalar olmak üzere, çeşitli özel ve kamu, kurum ve kuruluşlarını, fidanlarımız olan çocuklarımızla ilgilenmeye davet ediyoruz. Herkes üzerine düşen görevin bilincine vararak, geleceğe güvenle bakabileceğimiz bilgili, inançlı, kendine güveni olan, atılımcı, bedeni, ruhu, zihni ve kalbi eğitilmiş, nesiller yetiştirmenin gereğine işaret ediyoruz.

Bunu da modern bilgi ve teknolojik imkanlardan sonuna kadar istifade ederek, kendi kültür birikimimizden de uzak kalmadan, inancımız ve medeniyetimiz doğrultusunda, kendi milletimizin inancı istikametinde şekillendireceğimiz, teori ve pratik eğitim hamlelerimizle gerçekleştirmenin mümkün olacağına inanıyoruz.

BİBLİYOGRAFYA

BİBLİYOGRAFYA

KUR'AN-I KERİM

ABDULBAKI, Muhammed Fuad;

el-Mu'ceu'l-Müfehres lı Elfazi'l- Kur'an, İst. ts. (ofset)

AHMED b. Hanbel;

el-Müsned, I-VI. Beyrut, ts.

ABDULKERİM, Zeydan;

İslâm Hukukuna Giriş (Çev. Ali Şafak), 1. bs. İst. 1976.

ABDULLAH, Nasih Ulvan;

İslâm'da Aile Eğitimi I-II (Çev. Celal Yıldırım), İst. ts.

ABDU'R-REZZAK, İbn Muhammed es- San'ani;

Musannefu Abdur-Rezzak, Beyrut, 1970 (ofset)

ABDU'LMECİD, Abdurrahim;

et-Terbiye ve'l- Hadara, Kahire 1968.

ADLER, Alfred;

Güç Çocuğun Eğitimi (Çev. Nihal Önal), İst. 1966.

AĞCA, Hüseyin;

Ailede Eğitim, TDVY, Ank. 1993.

AKDEMİR, Rıza;

Bir Avuç Masal, DİBY, Ank. 1991.

ALAYLIOĞLU, Ruşen ve arkl.;

Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, İst. 1976.

ARI, Meziyet;

Çocukta Zaman Kavramının Gelişimi (tebliğ), 9.

YA-PA OEYS. İst. 1993

ARİSTOTELES;

Politika (Çev. Mete Tuncay), 3. bs. İst. 1990.

ARMANER, Neda;

Din Psikolojisine Giriş I, Ank. 1990.

ARTAN, İsmihan ve arkl.;

Okulöncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve Etkinlik Örnekleri, 9. YA-PA OEYS, Ank. 1993.

ASIMGİL, Sevim;

Benim Müslüman Yavrum, İst. 1992.

ASKALANİ, İbn Hacer;

el- Metalibu'l -Aliyye bi- Zevaidi'l- Mesanidi's-Semaniyye (thk. Habiburrahman), Kuveyt 1973.

ATAV, Nephan;

Şahsiyetin Gelişmesinde Aile Çevresinin ve Ailedeki Gerginliklerin Etkileri, Aile Yazıları 3, AAK. Yay, Ank. 1990.

ATTAS, S. M. Nakib el-Attas;

İslâmî Eğitim (Çev. Ali Çaksu), İst. 1991.

AYASBEYOĞLU, Nevzat;

İslâmiyetin Eğitimimize Getirdiği Değerler ve Kur'an-ı Kerim'in Eğitim İle İlgili Ayetlerin Tahlili, MEBY, İst. 1991.

AYHAN, Halis;

Din Eğitimi ve Öğretimi, DİBY, Ank. 1988.

Eğitime Giriş ve İslâmiyetin Eğitime Getirdiği Değerler, İst. 1982.

AYTAÇ, Kemal;

Çağdaş Eğitim Akımları, AÜDTCFY. Ank. 1976.

Avrupa Eğitim Tarihi, İFAVY, İst. 1992.

AY, M. Emin;

Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım, Ank. 1987.

Din Eğitimi ve Öğretiminde Mükafat ve Ceza; UÜB, Bursa 1993.

AZİZ, Aysel;

Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim, Ank. 1994.

BAL, Servet;

Anaokullarında Fen Çalışmaları (tebliğ), 9.YA.PA OEYS. Ank. 1993.

BAŞAL, Handan Asude;

Okulöncesi Eğitimin Ülkemizdeki Durumu (yayınlanmamış makale), Bursa ts.

BAŞARAN, İ.Ethem;

Eğitim Psikolojisi, Ank. 1984.

Eğitime Giriş, Ank. 1992.

BAYRAKLI, Bayraktar,

İslâmda Eğitim, 2.bs., İst.1983.

BAYRAKTAR , Mehmet;

İslâm ve Ekoloji, DİBY, Ank. 1992.

BAYRAKTAR, M. Fakuk;

Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, İst. 1989.

BAYKAN, Suna;

Okulöncesi Kurumlarda Beslenmenin Önemi, YA-PA OEYS. II-III, İst. 1985.

BAYMUR, Feriha;

Genel Psikoloji, Ank. 1982.

BEYDEBA;

Kelile ve Dimne (Çev. Ö. R. Doğrul), ys. 1841.

BİLGİN, Beyza;

Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ank. 1988.

Beyza Teyzeden Hikayeler I-V, Ank. 1989.

İslâm ve Çocuk, DİBY. 2. bs. Ank. 1991

BİNBAŞIOĞLU, Cavit;

Eğitim Psikolojisi, Ank. 1982.

BİRSUN, Mevlide;

Okulöncesi Dönemde Resimin İşlevi, YA-PA OEYS II-III, İst. 1985.

BODUR, Said;

Aile Sağlığı, TC. AAKB. Ank. 1992.

BUCENUN, Mesud;

İslâm Ve Batı (Çev. Cemal Aydın), İst. 1990.

BUHARİ, Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail;

el- Camiu's- Sahih, I- VIII, İst. 1979 (ofset).

Tecrîd-i Sarih Tercüme ve Şerhi (Çev. Ahmed Naim, Kamil Miras), DİBY, Ank. 1979.

CANAN, İbrahim;

Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye, 2. bs. İst. 1982.

İslâmda Çocuk Hakları, 2. bs. İst. 1981.

CEYLAN, H. Hüseyin;

Cumhuriyet Dönemi Din-Devlet İlişkileri, I-III, İst.1989.

CLAPGREDE, Ed.;

Çağdaş Psikolojiden Seçmeler (Çev. M. Yüzbaşıoğulları), MEBY, İst. 1976.

CÜCELOĞLU, Doğan;

İçimizdeki Çocuk, İst. 1984.

ÇELEBİ, Ahmet;

İslâm'da Eğitim- Öğretim Tarihi (Çev. A. Yardım), İst. 1983.

ÇELEBİ, İlyas ve arkl.;

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4 (Ders Kitabı), İst. 1994.

ÇETİN, Abdurrahman;

Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi, İst. 1982.

DAĞ, Mehmet ve ark.;

İslâm Eğitimi Tarihi, Ank. 1974.

DARICA, Nilüfer;

Okulöncesi Dönemde Sanat Eğitimi, 9. YA-PA OEYS. Ank.1993.

DARİMİ, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman;

es- Sünen I-II, Beyrut, ts.

DEMİRHAN, Kemal;

Çocuk Edebiyatı Antolojisi, İst. 1977.

DEMİRAL, Özgür;

Okulöncesi Dönemde Fen Çalışmaları (tebliğ), 9. YA-PA OEYS Ank. 1993.

DİNÇER, Çağlayan Atilla;

Okulöncesinde Hikaye Anlatma Teknikleri (tebliğ), 9. YA-PA OEYS Ank. 1993.

DUMAN, M. Zeki;

Kur'an-ı Kerim'de Adab-ı Muaşeret "Görgü Kuralları" İst. 1986.

EBU DAVUD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistani;

es-Sünen, I-IV, Beyrut ts.

EFLATUN;

Devlet (Çev. S. Eyüboğlu, M.A. Cimcoz), İst. 1992.

ERKUNT, Nimet;

Okulöncesi Eğitimi ile İlgili Uygulamalı Çalışmalar, 2. bs., İst. 1986.

ERGİN, Muharrem;

Büyük Türk Sözlüğü, İst. ts.

ERGİN, Osman;

Türk Maarif Tarihi, I-V. İst. 1977.

ETİKE, Serap;

Okulöncesi Kurumlarda Sanat Eğitimi ve Öğretiminin Yeri, 9. YA-PA, OEYS, Ank. 1993.

FARUKİ, İsmail Raci;

Bilginin İslâmileştirilmesi, 3. bs., İst. 1987.

GATES, Arthur I. ve arkl.;

Eğitim Psikolojisi (Çev. Necmi Z. Sarı), MEBY. İst. 1962.

GAZALİ, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed;

İhya-ı Ulumi'd- Din I-IV (Çev. A. Serdaroğlu), İst. 1974.

GEÇTAN, Engin;

İnsan Olmak, 14. bs., İst. 1994.

GESELL, A.;

Das Kınd von Fünf bis Zehn, 6. Aufl. Chrıctian Verlog, Bad Neuheim 1971.

GEZEN, Müjdat;

Okulöncesi Çocukta Oyun (tebliğ), YA-PA OEYS II-III, İst. 1985.

GİTMEZ, Ali Sadi;

0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme, 1. bs. Ank. 1989.

GRUNWALD, George;

Philasphie Pedagogik, Padrerborn, 1971.

GÜRDAL, Ayla ve arkl.;

Okulöncesi Dönemde Yapılabilecek Fen ve Tabiat Deneyleri, 9.YA-PA OEYS, Ank. 1993.

GÜVEN, Nergis;

Okulöncesi Dönemde Beden Eğitimi Çalışmalarının Önemi, YA-PA 5. OEYS. Antalya 1987.

HADİ, Şerifi;

Modern Eğitim Felsefesi Karşısında İslâm Eğitim Felsefesi (makale), İslâmî Eğitim (Çev. Ali Çaksu), Endülüs Yay, İst. 1991.

HAKİM, Ebu Abdillah el-Hakim en-Nişaburi;

el-Müstedrek Ala's-Sahihayn, Haydarabad-Deken, 1335.

HAYSEMİ, Nüru'd-Din Ali İbnu Ebi Bekr;

Mecma'u'z-Zevaid ve Menba'u'l-Fevaid I-X, 2. bs., Beyrut 1967.

HIFZIRRAHMAN, Raşit;

Eğitim Tarihi, Ank. 1969.

HÖKELEKLİ, Hayati;

Çocukta, Gençte ve Yetişkinde Taklid, AÜİF Doktora Semineri, Ank. ts.

Din Psikolojisi, TDVY, Ank. 1993.

IRMAK, Sadi;

Sağlıkta ve Hastalıkta Beslenme, İst. ts.

İBN ALLAN, Muhammed İbn Allan;

Delilü'l-Falihin li-Turuki Riyadi's-Salihin, Mısır 1971.

İBRAHİM HAKKI, Erzurumi;

Mürşidü'l-Müteehhilin, Süleymaniye, Hacı Mahmud 3316. Urvetü'l İslâm "Osmanlılar Döneminde Çocuklara Öğretilen İslâm" (Çev. Ömer Özyılmaz), Bursa 1991.

İBN EBİ ŞEYBE, Ebu Bekr Abdullah İbnü Muhammed;

Musannefü İbnü Ebi Şeybe, Haydarabad 1966.

İBN HACER, Şihabu'd-Din Ebu Fadl Ahmet İbn Ali el-Askalani;

el- Metalibu'l- Aliye bi-Zevaidi'l- Mesanidi's-Semaniye, Kuveyt 1973.

İBN HALDUN, Abdurrahman b. Haldun;

Mukaddime, IV. bs., Daru İhyai't-Turasi!l-Arabi, Beyrut,ts.

İBN KAYYIM, el-Cevziyye;

Tuhfetu'l-mevlüd bi-Ahkami'l-Mevlüd, İslâm'da Çocuk Bakımı ve Terbiyesi (Çev. Mahmut Kısa), Esra Yay. İst. 1994.

İBN MACE, Ebu Abdillah Muhammed b. Yezid;

es-Sünen I-II, Kahire 1954.

İBN MİSKEVEYH, Ebu Ali Muhammed b. Muhammed;

Tehzibibu'l-Ahlak "Ahlakı Olgunlaştırma" (Çev. A. Şener ve arkl.), KTBY, Ank. 1983.

İMAM MALİK, Malik b. Enes;

el-Muvatta', Mısır 1951.

İNAN, Mehmet;

Okulöncesi Eğitimde Beden Eğitimi (tebliğ) 9. YA-PA, OEYS Ank. 1993.

İBN SİNA;

Kitabu's-Siyaset (Çev. Ömer Özyılmaz) Erzurum 1982 (yayınlanmamış).

JACQUİN, Guy;

Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri (Çev. Mehmet Toprak), İst. 1964.

JANET, Paul ve ark.;

Hıstoıre de la Phılosophıe "Metalib ve Mezahib"(Çev. Elmalı'lı M. H. Yazır), İst. 1978.

JERSİLD, Arthur;

Çocuk Psikolojisi (Çev. Gülseren Günce), AÜEFY. Ank. 1979.

KABİSİ, Ebu'l- Hasan Ali b. Muhammed;

er-Risaletu'l-Mufassala li- Ahvali'l-Müteallimin ve Ahkami'l-Muallimin ve'l-Müteallimin (Çev.H.R. Öymen ve S. Ateş) "İslâm'da Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale" Ank. 1966.

KAGON, Moıssej;

Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat (Çev. Aziz Çalışlar), ys. 1982.

KANAD, H. Fikret,

Pedagoji Tarihi I-II, İst. 1963.

Ailede Çocuk Terbiyesi 2. bs. MEBY. İst. 1876.

Kısaltılmış Pedogoji, 2. bs., İst. 1976.

KANTARCI, Selçuk;

Anaokullarında Çocuk Faaliyetleri, Ank. 1987.

KANTARCIOĞLU, Selçuk;

Anaokulunda Eğitim, MEBa, İst. 1984.

KARABULUT, Osman;

İslâmda Çocuk Terbiyesi, 3.bs., Konya ts.

KARA, Mustafa;

Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi, 1.bs., İst. 1985.

KAVAKÇI, Y.Z.;

İslâm Araştırmalarında Usul, DİBY, Ank. ts.

KAYAOĞLU, İsmet;

İslâm Kurumlar Tarihi, Ank. 1980.

KAZICI, Rıza;

Anahatları ile İslâm Eğitim Tarihi, İst. 1983.

KERSCHENSTEİNER, G. ;

Mürebbinin Ruhu ve Muallim Yetiştirme Meselesi (Çev:İ.Hakkı), Ank. 1931.

KEYKAVUS, Emir Unsur el-Meali;

Kabusname (Çev:Mercimek Ahmet), c.1, Tercüman 1001 Temel Eser ts.

KILAVUZ, M.Akif;

Ergenlerde Özdeşleşme ve Din Eğitimi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa 1993.

KINALIZADE ,Ali Efendi;

Ahlak-ı Alai, Bulk 1248.

KOÇER, H.Ali;

Eğitim Tarihi, Ank. 1980.

KİŞİSEL, Elaine ve Serap Maktov Yıldırım;

Bilişsel Etkinlikler (Türkiye'de Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Projesi), MEBBa. İst. 1983.

LA FONTAİNE;

La Fontaine'in Masalları I-II (Çev:Orhan Veli Kanık), ys. 1948

MAĞDEN, Duyan;

Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi, MEB. OEGM, Ank. 1983.

MART,Ömer;

Eğitim Psikolojisi, Maarif Basmevi, İst. 1956.

MAVERDİ,Ebu'l-Hasoen Ali b. Muhammed b. Habib; Edebu'd-Dunya ve'd-Din, Beyrut, 1398.

MERTOĞLU,Ercan;

Okulöncesi Dönemde Çocuğun Müzik Gelişimi ve Eğitimi, 9.YA-PA, OEYS, Ank. 1993.

MIALARET,Gaston;

Dünyada Okulöncesi Eğitimi (Makale) (Çev:Vedat Örs), UNESCO Milli Komisyonu Ank. 1977.

MONTAIGNE;

Denemeler (Çev:Sebahattin Eyüboğlu), İst. 1979.

MONTESSORİ, Maria;

Çocuk Eğitimi (Çev:G.Yücel), 3.bs., İst. 1992.

MÜBAREKFURİ, Ebu'l-Ali Muhammed Abdurrahman İbn Abdurrahim;

Tuhfetül-Ahvazi bi-Şerhi Cami-it-Tirmizi, Kahire 1963.

MUHAMMED,Abdulhalim;

Müslüman Kardeşlerde Eğitim ve Teşkilatlanma Siyaseti (Çev:M.Ev.Akın), 1.bs., Ank. 1990.

MUHAMMED,Abdulazim Zurkani;

Menahilü'l-İrfan Fi Ulumi'l-Kur'an, Mısır ts.

MUHAMMED, Kutub;

İslâm Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi (Çev:Ali Özek), İst. 1977.

Çağdaş Fikir Akımları I,II,III, (Çev:M.Beşir Eryarsoy), İst. 1989.

İslâmda Eğitim Metodu (Çev:Durmuş Ali Kayapınar), İst. ts.

İslâm Düşüncesinde Sanat (Çev:A.Nuri), İst. 1979.

MÜNAVİ, Şemsü'd-Din Muhammed Zeynü'd-Din Abdurrauf; Feydu'l-Kadir Perhu'l-Cami'is-Sağir, Beyrut, 1972.

MÜSLİM,Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyri;

Sahihi Müslim I-V,(thh. M.F.Abdulbaki), 3.bs., Beyrut, 1972.

Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi (Çev. A. Davudoğlu), İst. 1980.

NESAİ, Ebu Abdurrahman Ahmet b. Şuayb;

es-Sünen I-VIII, Kahire, 1964.

NORMA,Razon;

Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim, İst.1990.

NYE, Vernice;

Music For Young Children, C.Brown Comp. Publishers 1978.

OĞUZKAN, A.Ferhan;

Eğitim Terimleri Sözlüğü, TDK. Yay, Ank. 1974.

OĞUZKAN, Şükran ve arkl;

Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri ve Eğitici Oyuncaklar, MEBY, 4.bs. Ank.1991.

OKTAY, Ayla;

Okulöncesinde Kurumsal Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme (tebliğ) "MEB, OEGM Dergisi" Ank. 1993.

Okulöncesi Eğitimi Kurumlarının Sorunları ve Öneriler, YA-PA OEYS II-III, İst.1985.

Okulöncesi Dönemde Temel Alışkanlıklarının Kazandırılması (tebliğ), YA-PA, OEYS II-III, İst. 1985.

OKTAY, Necla;

Okulöncesi Eğitiminin Batıda Başlaması ve Gelişimi, YA-PA, OEYS, II-III" İst. 1985.

OREM, R. C.;

Montessori Her Method and the Movement Capricorn Boales, G.P. Putnanas Sons, New York, 1970.

ÖCAL, Mustafa;

Ailede Çocukların Dini ve Ahlaki Eğitimlerinde Karşılaşılan Problemlerin Başlıca Sebepleri ve Çözüm için Bazı Teklifler(tebliğ) "Aile ve Çocuk Sempozyomu" 4-6 Ekim 1991 Bursa.

İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, İst. 1994.

Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, TDV.Yay, 2.bs., Ank. 1991.

ÖRS, Hüviyet Bekir;

Modern Ana Okulları, Pedagoji Cemiyeti Yayın, İst. 1950.

ÖZBAYDAR, Belma;

Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma, İst. 1970.

ÖZCAN, Ali Osman;

Eğitim Psikolojisi ders notları, ÜUEF. Bursa ts.

ÖZGÜR, İbrahim N.;

Bugünün Ana Okulları, Maarif Masımevi, Ank. 1956.

ÖZTÜRK, Hüseyin;

Derviş Dedenin Dilinden İman Prensipleri, TDVY. Ank. 1984.

ÖZYILMAZ, Ömer;

Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya Göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Bursa 1990.

İslâm'a Göre Çocuk Terbiyesi ve Psikolojik Temelleri, Bursa 1995.

ÖZYÜREK, Mehmet;

Yemek Yeme Davranışlarının Kontrolü (tebliğ), YA-PA 6.OEYS. İst. 1989.

PİERON, Henri;

Vocabulaire de la Psyehologie, P.U.F. Paris 1973.

PRESSEY, Sindey L. ve Froncis P. ROBİNSON

Psikoloji ve Yeni Eğitim (Çev:Hasan Tan), 2. bs. MEBa., İst. 1969.

REMPLEİN, H.;

Die seelische Entwiecklung des Menschen im Kindes-und Jugendalter, 14.Aufl. 1966.

ROUSSEAU, Jean Jacques;

Emil Yahut Terbiyeye Dair (Çev:Ülken ve arkl.), 5. bs., İst. 1961.

SADİ, Şirazi;

Baston ve Gülistan (Çev:Hikmet İlyadın), MEBK, Ank.1986.

SAİD, Ramazan el-Buti;

Kur`an Eğitiminin Eşsiz Metodu (Çev:Şükrü Özen), İst. 1987.

SAN`ANİ,Abdurrezzak b. Muhammed;

Musannef I-XI. Beyrut 1970.

SANDSTRÖM, C.I.;

Çocuk ve Gençlik Psikolojisi (Çev:R. Şemin), İÜEFY, İst. 1971.

SARAÇ, Tahsin;

Fransızca Türkçe Büyük Sözlük, TDKY I-II, Ank. 1976.

SAYGILI, Sefa ve ark;

Çalışan Kadın ve Problemli Çocuklar, ZGY. 2.bs., İst. 1988.

SAVLU, A.Hamdi;

Müslüman Ailede Çocuk Terbiyesi, Konya 1978.

SEL, Ruhi;

Okul Öncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar ve Uygulama Oyunları, YA-PA OEYS. I-II, İst. 1984

SELÇUK, Mualla;

Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, TDVY, Ank. 1990.

SEYYİD, ALİ Eşref;

İslâm Eğitiminde Yeni Ufuklar (Çev. Osman Tunç), 1. bs. İst. 1991.

SEYREK, Hilmi;

Okulöncesi Eğitimde Oyun Dersi, İzmir 1991.

SEYYİD, Kutub;

Fizilal'il-Kur'an I-XVI, (Çev. M.Emin Saraç ve arkl.), 3. bs. İst. ts.

SEZAL, İhsan;

Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar, 1. bs. Ank. 1981.

SEZGİN, Osman;

Üçüncü Neslin Eğitimi, TDVY. Ank. 1991.

SINAR, Alev;

Okulöncesinde Masal (tebliğ), 9. YA-PA, OEYS, Ank. 1993.

SÜKAN, Zafer;

Okulöncesi Etkinlikleri (Türkiye'de Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Projesi), MEBa. İst. 1983.

ŞAHİN, Fatma Tezel;

Çocuk Oyun İlişkisi (tebliğ), 9.YA-PA OEYS, Ank. 1993.

ŞANLI, Nedime;

Çocuğun İyi Bir Tüketici Olakar Yetiştirilmesinde Ana-Babanın Rolü, 9. YA-PA OEYS. Ank. 1993.

ŞAHİNKAYA, Razan;

Anaokulunun Amaçları (tebliğ), UNESCO, TMK. Ank. 1977.

TABERANİ, Ebu'l Kasım Süleyman İbnu Ahmet İbni Eyyüb;

el-Mu'cemu's-Sağir, Kahire 1968.

TAŞKÖPRİZADE, Ahmed Efendi;

Mevzuatu'l-Ulum (Çev. K. Mehmed Efendi), I-II, İst. 1313.

TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre;

es-Sünen I-V(thk. M.A. Şakir), Kahire ts.

TOZLU, Necmettin;

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma, MEBY. İst. 1989.

ULCAY, Sema;

Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurumlarında Yıllık Program, 1. bs. İst. 1983.

ÜLGEN, Gülten ve ark.;

Çocuk Gelişimi, İst. 1992.

ÜLKEN, Hilmi Ziya;

Sosyoloji Sözlüğü, İst. 1969.

ÜLKÜER, Nurper;

Herkes İçin Eğitim Hedefleri ve Erken Çocukluk ve Okulöncesi Eğitimi, 9.YA-PA OEYS. İst. 1993.

ÜRFİOĞLU, Ayşe;

Okulöncesi Eğitimde Müzik ve Oyun Etkinlikleri, YA-PA 4.OEYS, Ank. 1986.

Okulöncesi Dönemde Müziğin Önemi, YA-PA OEYS.. II-III İst. 1985.

VARIŞ, Fatma;

Eğitimde Program Geliştirme, AÜEFY, Ank. 1976.

WEBB, Lesley;

Çocuk, Aile ve Anaokulu(Çev. Dolly Yafet), İst. 1984.

WENSICK, A. J;

el-Mu'ceu'l-Müfehres li elfazi'l-Hedisi'n-Nebevi (CONCORDANCE), Leyden 1936.

VERGOTE, A;

Çocukta Din (Çev. E. Fırat), AÜİFD. XXII, Ank. 1978.

YAKAR, Fahri ve ark.;

Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı, İst. 1983.

YARDIM, Mehmet Nuri;

Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hatıraları, İst. 1984.

YAVUZER, Haluk;

Aile ve Çocuk Konferansları, İst. 1984.

Çocuk Psikolojisi, 2. bs. İst. 1985.

Çocuk ve Suç, İst. 1982.

Ana Baba ve Çocuk, İst. 1986.

YAVUZ, Kerim;

Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, DİBY, Ank. 1987.

YAZGAN, Bestami;

Çocuk Şiirleri, TDVY, Ank. 1991.

YILMAZ, Nahide;

Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kİtabı, İst. 1991.

YÖRÜKOĞLU, Atalay;

Çocuk Ruh Sağlığı, 18. bs., 1993.

Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 4. bs., İst. 1992.

ZERNUCİ, Burhaneddin ez-Zernuci;

Ta'lim'ül Müteallim, "İslâmda Eğitim Öğretim Metodu" (Çev. Y.V. Yavuz), 3.bs. İst. ts.

ANAOKULU-ANASINIFI ve UYGULAMA SINIFI YÖNETMELİĞİ, MEBa.Ank. 1993.

ANASINIFI VE ANAOKULU ÖĞRENCİSİNİN GÖZLEM DOSYASI (4-5-6-Yaş Çocuğu) İst.ts.

ÇOCUKLARDA ÖĞRENİME HAZIRLIK, (Milletlerarası Çocuk Eğitimi Derneği bülteninden ys. ts.) (Çev. Bilal Kutluğ), İst. 1954.

DANİMARKA EĞİTİM SİSTEMİ, MEB, Ank. 1991.

OKULÖNCESİ ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABİ, MEBa., İst. 1989.

OKULÖNCESİ ÇOCUK BAKIMI VE EĞİTİMİ, OECD(Çev.Ferhan Oğuzkan), MEBa., Ank. 1981.

OKUL-ÖNCESİ EĞİTİMİ ÖNEMİ VE SORUNLARI, Ank. 1968.

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI, MEGSB, İst. 1989.

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ, T.C. MEB, OEGM (dergi) Ank. 1993.

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ, TMK. Ank.1977.

TEHZİBU'T-TEHZİB, Haydarabad (1328. bs. ofset) ts.

UNESCO STATİSTİCS 1990.

YA-PA OEYS. II-III, İst.1985.

YA-PA 4.OEYS. Ank. 1986.

YA-PA 5.OEYS. Antalya 1987.

YA-PA 6.OEYS. İst. 1989.

8.YA-PA OEYS. Bursa 1992.

9.YA-PA OEYS. Ank. 199

İNDEKS

A

Abdullah Sehl b. Sad, 47
Abdulmelik b. Mervan, 66
Abdurrahman b.Avf, 46
Adem, Hz., 5
Akabe b. Ebi Süfyan, 67, 121
Anaokulu, 27,82,86
Anasınıfı, 27
Aristo, 72,75,79

B

Bilgin, 120
Battal Gazi,105,134

C

Chalota, 84
C. Bühler, 85
Cicero, 72
Cüceloğlu, 94

D

Diderot, 83,84,88
Din Eğitimi, 5,6

E

Eflatun, 79
El- Malik el-Eş'ari, 54
Erasmus, 72

F

Fatih Sultan Mehmet,105, 134
Fiche, 81,86
Fichte, 86
Friedman, 116
Fröbel, 71,73,82

G

Gaston, 86
Gazali, 63
Goethe, 84,85
Guintiliaus, 72,77,88

H

H. Liets, 75,77,83
Haccac, 67
Harun el-Reşid, 66
Hasan, 46,52,55,59
Hegel, 85
Herder, 73,86
Hi-Men, 134
Hişam b. Abdulmelik, 67
Hollenbesh, 85
Hüseyin, 46,52,55,59
Hz. Enes, 45
Hz. Hamza, 106
Hz. Ömer, 54,106

İ

İ. Hakkı, 64, 65, 106, 108, 119
İbn Abbas, 54
İbn Miskeveyh, 60,61,62
İbn Sina, 61,121
İbn Şuayb, 49
İbrahim (as), 40,45,46
İnsan-ı Kamil, 32

J

J. J. Rousseau, 81,84,88
J. Locke, 73,77,85,88
Jean Pierre de Crousoz, 81

K

Kant, 81,85
Kays İbnu Sa'd İbn Ubade, 53
Komensky, 84
Kreş, 27

L

Lankbehn, 83

M

Montessori, 24,71,107
Moslow, 71
Muhammed (sav), 45,62
Muhammed İbn Allan, 62,63
Muhammed İbn Rebi, 48
Muhammed b. Suvar, 136
Muhammed Kutub, 34
Musa, 40

N

Nasreddin Hoca, 134
Noel Baba, 22,134
Nuh (as), 40

O

Okulöncesi Eğitimi, 27
Okulöncesi Kurumları, 27
Otto, 73,77,79,87

P

Pestalozzi, 82,84,85
Piaget, 116

Q

Quintılıanus, 84

R

Rafi, 52
Remplein, 85

S

Schiller, 83
Sehl b. Abdullah et-Tusteri, 136
Selma-i Farisi, 139
Seneca, 75
Skinnerian, 71,107
Spencer, 83
Süleyman el-Kelbi, 67

U

Unesco, 19

Ü

Üsame b. Zeyd, 52

V

Varış, 93

Y

Yahudi, 47
Yakup, 40
Yörükoğlu, 123
Yuva, 27

Katkılarından Dolayı

SAĞLAM MAKİNA

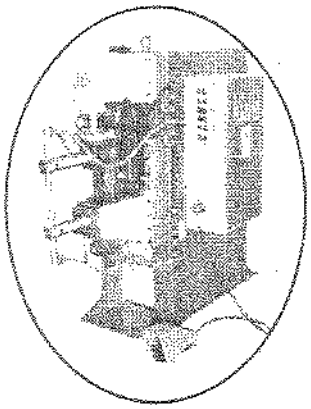

* Direnç Dikiş Punta Kaynak Makinaları
* Punta Kaynak Makinaları
* Elektrik Kaynak Makinaları
* Kaportacı Punta Göçük Çektirme Makinaları
* Alın Punta Kaynak Makinaları
* Voltaj Regülatörü
* Metal Kaplama Redresörü
* Akü Şarj Redresörleri

Mensur SAĞLAM

Küçük Sanayi Sitesi. 27. Blok No:49-50-51 BURSA
Tel: 0.224.441 09 55 - 443 11 14 Fax: 0.224.441 09 56

İMS SAĞLAM

İNŞAAT VE DEKORASYON SAN.TİC.LTD.ŞTİ.

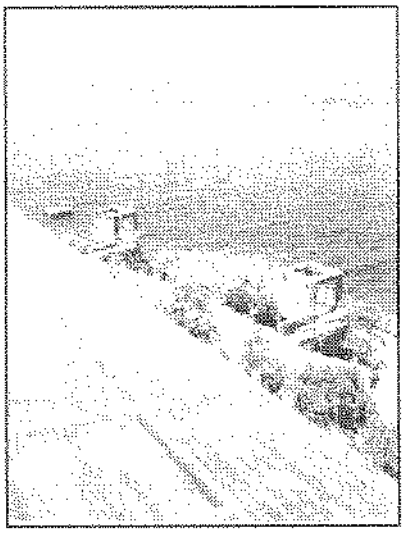

- **ALÇIPAN**
- **ASMATAVAN**
- **KARTONPİYER**
- **YAĞLI BOYA**
- **ÇELİK ÇATI**

İbrahim & Muhittin SAĞLAM

Bağlarbaşı mah. Yakın Sk. No:3/C
Tel: (0.224) 249 27 73 BURSA
GSM: 0.532.293 23 61
GSM:0.532.672 59 45

Teşekkür Ederiz.

SAĞLAM

MAKİNA SANAYİİ

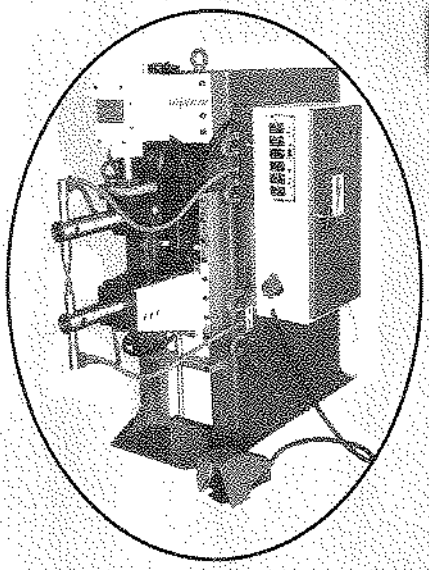

Mensur SAĞLAM

* Direnç Dikiş Punta Kaynak Makinaları
* Punta Kaynak Makinaları
* Elektrik Kaynak Makinaları
* Kaportacı Punta Göçük Çektirme Makinaları
* Alın Punta Kaynak Makinaları
* Voltaj Regülatörü
* Metal Kaplama Redresörü
* Akü Şarj Redresörleri

Küçük Sanayi Sitesi. 27. Blok No:49-50-51 BURSA
Tel: 0.224.441 09 55 - 443 11 14 Fax: 0.224.441 09 56

İMS SAĞLAM

İNŞAAT VE DEKORASYON SAN.TİC.LTD.ŞTİ.

- ALÇIPAN
- ASMATAVAN
- KARTONPİYER
- YAĞLI BOYA
- ÇELİK ÇATI

İbrahim & Muhittin SAĞLAM

Bağlarbaşı Mahallesi
Yakın Sokak. No:3/C
Tel: (0.224) 249 27 73
GSM: 0.532.293 23 61
GSM:0.532.672 59 45